

IRINA B. ERDVIK, INGVILD REYMERT, ØYVIND HELLANG,
ASTRID ESPEGREN OG RUNE ERVIK

Kunnskap om virkning og drift av utstyrssentraler

Delrapport 1: Rammevilkår og drift

Irina B. Erdvik, Ingvild Reymert, Øyvind
Hellang, Astrid Espegren og Rune Ervik

Kunnskap om virkning og drift av
utstyrssentraler

Delrapport 1: Rammevilkår og drift

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2023
Rapport 2023:1

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (digital): 978-82-7763-775-4

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Rapporten er finansiert av forskningsmidler fra Gjensidigestiftelsen og av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunnsforskning og Institutt for samfunnsforskning.

VERSJON 28.01.2023

Innhold

Innhold.....	3
Forord	7
Sammendrag	9
Formål og målgrupper.....	10
Mer enn bare utstyr	10
Ulik organisering og behov for nettverk	11
Kortsiktighet i rammevilkår skaper usikkerhet	12
Summary.....	13
Purposes and target groups.....	14
More than just equipment.....	15
Different organization and the need for networks.....	15
Short-term conditions create uncertainty	16
Innledning.....	17
Hva er en utstyrssentral?	17
Utstyrssentralenes historie.....	17
Utstyrssentralenes tilbud	19
Driftsaktører	19
Organisering, nettverk og samarbeid	20
Finansiering av utstyrssentralene	21
Hva trenger vi mer kunnskap om?	23
Formål og forskningsspørsmål	23
Data og metode.....	26
Kunnskapsgjennomgang	27
Søkestrategi	27
Oria.....	27
Google Scholar.....	28
Google.....	28

Regjeringen.no	29
Kommunenes nettsider	30
Utstyrssentralenes nettsider	30
Nettverk og organisasjoner	31
Dokumentanalyse	31
Spørreundersøkelse til alle utstyrssentralene i Norge	32
Spørreskjema	32
Personvern	32
Målgruppe	33
Fordeling av utstyrssentraler i Norge	34
Utsending av spørreskjema	35
Svarprosent og responsanalyse	35
Statistiske analyser	36
Intervjuundersøkelse med utstyrssentraler i fire casekommuner	37
Utvalg	37
Fremgangsmåte	39
Intervjuguide	39
Tematisk analyse	39
Etikk og personvern	39
Funn fra dokumentanalysen	41
Formål beskrevet i offentlige dokumenter	41
Oppsummering	44
Formål beskrevet på kommunenes nettsider	44
Drammen kommune	45
Tromsø kommune	45
Lindesnes kommune	45
Stord kommune	45
Oppsummering	45
Formål og målgrupper beskrevet på utstyrssentralenes nettsider	46
Skattkammeret Drammen	46
Down Under Nedre Eiker	46
Turbo Tromsø	47
BUA Mandal	47
Øyslebø bibliotek	47
BUA Stord	47
Oppsummering	48
Formål formidlet gjennom organisasjoner og nettverk	48
Kirkens Bymisjon – Skattkammeret	48
Frilager	48
BUA-nettverket	49
Oppsummering	49

Formål beskrevet i forskningslitteratur	50
Oppsummering	53
Funn fra spørreundersøkelsen til representanter for utstyrssentraler i Norge	
Sentrale bakgrunnsvariabler	54
Etableringsår	54
Driftsaktør	56
Gruppering av driftsaktører	58
Nettverkstilknytning	59
Gruppering etter nettverkstilknytning	60
Finansieringens langsiktighet	61
Utstyrssentralenes formål og mandat	62
Formål	62
Målgruppe	64
Utstyr tilgjengelig for utlån eller utleie	65
Utstyrssentralenes andre tilbud	67
Kvaliteten på og etterspørselen etter utstyret	70
Utstyrssentralenes økonomi	71
Utstyrssentralenes organisering	76
Betjening av sentralene	77
Åpningstider	80
Åpningstider i feriene	81
Mulighet for å leie eller låne og returnere utstyr utenfor åpningstidene	82
Beliggenhet	83
Tilgjengelighet	84
Pris	85
Gebyr på forsinket innlevering	86
Lengde på utlån	87
Bruk	87
Utlånssystem	88
Samarbeid	89
Markedsføring	91
Språk	92
Oppsummering	93
Funn fra intervjuer med representanter for et utvalg utstyrssentraler	
Rolle og formål	94
Målgruppe og typisk låntaker	96
Informasjon og tilgjengelighet	97
Brukermedvirkning	98

Bemanning.....	99
Økonomiske rammevilkår	101
Forankring	105
Nettverk og systemer	107
Utlånssystemer	107
Tilknytning til nettverk.....	109
Oppsummering	110
Diskusjon og konklusjon	112
Formål – fra folkehelse til inkludering	112
Målgruppe – fra noen til alle	114
Rolle – utover korttidsutlån av utstyr	115
Økonomi – ustabil situasjon vanskeliggjør forutsigbar drift	116
Investeringer – formålet har betydning for hvilket utstyr som er relevant	118
Organisering – et sammensatt og variert landskap.....	119
Nettverk – positivt for medlemmer, men passer ikke for alle ...	120
Informasjon – ulike strategier.....	121
Beliggenhet og tilgjengelighet – praktiske hensyn eller relatert til målgruppe?.....	122
Bemanning – kombinasjon av flere stillingskategorier kan gi merverdi.....	123
Referanser	125
Appendiks	129
A. Oversikt over identifiserte utstyrssentraler	129
B. Oversikt over offentlige dokumenter som omtaler utstyrssentraler.....	137
C. Spørreskjema til representanter for utstyrssentralene	141
D. Intervjuguide til representanter for utstyrssentralene	149
Sammendrag/ Abstract.....	151

Forord

Utstyrssentraler tilbyr gratis lån av utstyr til sport og friluftsliv og fremheves ofte som et lavterskeltilbud som kan bidra til å redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. I tillegg fremheves de som en mulig kilde til redusert forbruk og økt fysisk aktivitet i befolkningen. Til tross for at det satses stort på etablering av utstyrssentraler i Norge, har vi lite kunnskap om den mulige verdien som disse utstyrssentralene tilfører norske lokalsamfunn. Dette forskningsprosjektet søker å frembringe ny kunnskap både om utstyrssentralene og om låntakere ved utstyrssentralene. Prosjektet vil kunne ut i to delrapporter: (1) *Rammevilkår og drift* og (2) *Bruk og merverdi*. Denne rapporten utgjør delrapport 1 fra dette prosjektet, som i sin helhet er finansiert av et forskningstilskudd fra Gjensidigestiftelsen.

Rapporten er utgitt av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Norwegian Research Centre og Institutt for samfunnsforskning. Senteret er finansiert av Kulturdepartementet og en rekke andre departementer. Formålet med denne rapporten er todelt. For det første undersøker vi overordnede føringer og rammevilkår for utstyrssentralene, herunder hvordan formålet med utstyrssentralene fremstilles av offentlige nasjonale og lokale myndigheter, av utstyrssentralene selv og, der det er aktuelt, av deres nasjonale organisasjoner og nettverk. For det andre undersøker vi hva som kjennetegner utstyrssentralenes organisering og drift, og hvordan utlånstilbyderne forstår sentralens formål, målgruppe og rolle i lokalsamfunnet.

Funn som presenteres i rapporten, bygger på kvantitative og kvalitative data som kan gi både bredde og dybde til forståelsen av norske utstyrssentralers rammevilkår og drift. Det kvantitative datamaterialet er basert på en spørreundersøkelse som ble formidlet til alle utstyrssentraler i Norge, der daglig leder eller annet nøkkelpersonell ved 160 utstyrssentraler deltok. Det kvalitative datamaterialet er basert på intervjuer med daglige ledere eller annet

nøkkelpersonell ved seks utstyrssentraler lokalisert i fire kommuner i ulike deler av landet (Drammen, Lindesnes, Stord og Tromsø). Et sentralt aspekt ved utstyrssentralenes overordnede føringer og rammevilkår er ulike aktørers tanker om hvilke formål utstyrssentralene skal tjene. For å få et innblikk i dette har vi gjennomført en analyse av hvordan nasjonale og lokale offentlige myndigheter, utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk og utstyrssentralene selv omtaler utstyrssentralenes formål. Videre har vi undersøkt hvordan utstyrssentralenes formål fremstilles i forskning og rapporter som omhandler utstyrssentralene. Alle forfatterne har bidratt vesentlig til utformingen av rapporten. Irina Erdvik (NORCE Norwegian Research Centre) har ledet prosjektet og har hatt hovedansvaret for litteraturgjennomgang og dokumentanalyse. Ingvild Reymert (Institutt for samfunnsforskning) har hatt et særlig ansvar for den kvantitative spørreundersøkelsen, mens Astrid Espegren og Øyvind Hellang (begge fra NORCE Norwegian Research Centre) har hatt hovedansvaret for intervjuundersøkelsen. Rune Ervik har bidratt i utformingen av intervju- og spørrespørsmål til sentralene og har gitt innspill til utformingen av rapportteksten. Takk til Thomas Myksvoll, NORCE Norwegian Research Centre, for bistand med rapporten.

Vi ønsker også å takke alle representantene for utstyrssentralene som har tatt seg tid til å stille til intervju og/eller besvare vår spørreundersøkelse for å dele sin innsikt og erfaring gjennom dette prosjektet. Prosjektet har hatt en referansegruppe bestående av Monica Vogt, daglig leder i BUA-nettverket, Kristian Randen, ansatt i Kirkens Bymisjon ved Skattkammeret St. Hanshaugen i Oslo, Irene Prestøy Lie fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Annhild Mosdøl fra Gjensidigestiftelsen. Vi takker deltakerne for stort engasjement og nyttige innspill underveis i prosjektet.

Kristiansand, mars 2023

Irina B. Erdvik, Ingvild Reymert, Øyvind Hellang,
Astrid Espegren og Rune Ervik

Sammendrag

Denne rapporten presenterer første del av en studie hvor vi undersøker utlånsentralers virkning og drift. Utstyrssentraler tilbyr gratis lån (eller, i noen tilfeller, rimelig utleie) av utstyr til sport og friluftsliv og fremheves ofte som et lavterskeltilbud som kan bidra til å redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. Denne første delrapporten gir innsikt i utstyrssentralenes rammevilkår og drift. Formålet med rapporten er todelt. For det første undersøker vi overordnede føringer og rammevilkår for utstyrssentralene, herunder hvordan formålet med utstyrssentraler fremstilles av offentlige nasjonale og lokale myndigheter, av utstyrssentralene selv og, der det er aktuelt, av deres nasjonale organisasjoner og nettverk. For det andre undersøker vi hva som kjennetegner utstyrssentralenes organisering og drift, og hvordan utlånstilbyderne forstår sentralens formål, målgruppe og rolle i lokalsamfunnet.

Funn som presenteres i rapporten, bygger på kvantitative og kvalitative data som kan gi både bredde og dybde til forståelsen av norske utstyrssentralers rammevilkår og drift. Det kvantitative datamaterialet er basert på en spørreundersøkelse som ble formidlet til alle utstyrssentraler i Norge, der daglig leder eller annet nøkkelpersonell ved 160 utstyrssentraler deltok. Det kvalitative datamaterialet er basert på intervjuer med daglige ledere eller annet nøkkelpersonell ved seks utstyrssentraler lokalisert i fire kommuner i ulike deler av landet (Drammen, Lindesnes, Stord og Tromsø). Samlet sett gir data fra spørreundersøkelse og intervju innsikt i hvordan daglige ledere og annet nøkkelpersonell forstår den enkelte utstyrssentralens formål, målgruppe og rolle i lokalsamfunnet, samt innsikt i utstyrssentralenes økonomi og investeringer, bemanning, nettverk, informasjonsstrategier, beliggenhet og tilgjengelighet.

Et sentralt aspekt ved utstyrssentralenes overordnede føringer og rammevilkår er dessuten ulike aktørers tanker om hvilke formål utstyrssentralene skal tjene. For å få et innblikk i dette inkluderer rapporten også en analyse av hvordan nasjonale og lokale offentlige myndigheter, utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk og utstyrssentralene selv omtaler utstyrssentralenes formål. Videre har vi undersøkt hvordan utstyrssentralenes formål fremstilles i forskning og rapporter som omhandler utstyrssentralene.

Formål og målgrupper

Et påfallende trekk ved utstyrssentralene er det brede spekteret av formål de tillegges, både når det gjelder sentralenes egen opplevelse av hvilke formål de skal tjene, og formålene de tillegges i offentlige planer og tilskuddsordninger. I både stortingsmeldinger, NOU-er og ulike forskningsdokumenter beskrives utstyrssentralene som et virkemiddel som skal bidra til *økt fysisk aktivitet*. Men det er også forskningsstudier som legger vekt på at utstyrssentralene skal bidra til *økt sosial deltakelse*. Hele 99 prosent av utstyrssentralene som deltok i spørreundersøkelsen, var helt eller delvis enige i at de hadde som formål å bidra til at barn og unge med innvandrerbakgrunn kunne delta i aktiviteter. I casestudien var også bidraget til inkludering og integrering av innvandrere (inkludert barn av innvandrere) et av formålene som hyppig ble trukket frem. Dette er interessant, da akkurat dette formålet (inkludering av barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn) så å si er fraværende i førende politiske dokumenter som omtaler utstyrssentralene. Et annet formål som er fraværende i nasjonale politiske dokumenter, og som i begrenset grad nevnes i forskningsrapporter fra Norge, er utstyrssentralenes mulige bidrag til et *mer bærekraftig samfunn*. Når utstyrssentralene selv blir bedt om å ta stilling til hvorvidt de hadde som mål å bidra til redusert miljøbelastning gjennom mindre forbruk, svarte hele 94 prosent at de var enige eller delvis enige i dette. Sentraler som aktivt søker ekstern prosjektfinansiering, viser til at både sentralens formål og aktiviteter blir påvirket av krav til formål og utforming av aktiviteter i ulike utlysningstekster.

Sentralene vi har intervjuet i casestudien, har svært ulik beliggenhet. Noen ligger i sentrum, noen i nærheten av kollektivtransport og andre i nærheten av skoler og/eller i områder med levekårsutfordringer. Samtlige sentraler opplever imidlertid at sentralens beliggenhet er relevant med tanke på målgruppen. Hvis man ser dette i sammenheng med at flere mener at sentralens beliggenhet er litt tilfeldig, kan man spørre seg om beliggenheten også kan påvirke forståelsen av målgruppen. Til tross for at nesten alle sentralene er helt eller delvis enige i at sentralens formål er å bidra til at barn og unge med innvandrerbakgrunn kan delta i aktiviteter, oppgir bare 12 prosent av sentralene at de har oversatt informasjon til engelsk.

Mer enn bare utstyr

Spørreundersøkelsen viser at en tredjedel av sentralene driver med annen aktivitet eller har arrangementer i tillegg til utlån av utstyr. Det nevnes både opplæring i bruk av utstyr og ulike tilbud til grupper som faller utenfor samfunnet. Det er særlig de eldre sentralene med finansiering utover 2022 og som er tilknyttet et nettverk, som tilbyr slike aktiviteter. I casestudien er det imidlertid først og fremst de sentralene som er utpreget prosjektfinansiert, som oppgir at de også har ulike aktiviteter. Dette skyldes først og fremst at de må

tilby et bredere spekter av aktiviteter for å kunne søke på ulike prosjekter, og drift av ulike aktivitetstilbud kan i noen tilfeller gå utover tilgjengelighet og åpningstider ved utstyrssentralen.

Et annet viktig spørsmål er hvor relevante utstyrssentralene er for låntakernes deltakelse i faste, organiserte fritidsaktiviteter. De fleste sentralene oppgir at de har korttidsutlån av såkalt sesongutstyr som ski og skøyter. De aller fleste sentralene i spørreundersøkelsen oppgir at kvaliteten på utstyret de låner ut, er god. Dette funnet ble bekreftet i de kvalitative intervjuene: Ledere og ansatte var opptatt av at utstyret måtte være av god kvalitet, blant annet for å redusere stigmaet ved å bruke lånt utstyr. Selv om spørreundersøkelsen viser at en tredjedel av sentralene har en form for medvirkning for å sikre at tjenesten treffer målgruppens behov, viser casestudien at dette i mange tilfeller kun handler om den direkte muntlige kontakten sentralen har med låntakerne. Dette er problematisk dersom de ikke har et system for å samle innspillene og se dem i sammenheng. Dessuten vil innhenting av direkte og ikke-anonymiserte tilbakemeldinger utelukke mange fra å delta, og påvirke hva slags tilbakemeldinger som blir gitt. Uten reell brukermedvirkning vil det være vanskelig for sentralene å utvikle tjenestene i tråd med målgruppens behov.

Ulik organisering og behov for nettverk

Denne undersøkelsen viser med tydelighet hvor sammensatt og variert landskapet av utstyrssentraler er, særlig når det gjelder organisering og drift. Det er store variasjoner mellom kommuner, men også internt i kommuner. Driftsaktører kan være både kommuner, frivillige organisasjoner, stiftelser, bedrifter og sosiale entreprenører eller kombinasjoner av disse. Disse store variasjonene kan også forklare hvorfor mange sentraler opplever det som svært positivt å være med i et nettverk av flere utstyrssentraler. Sentralene som er med i et nettverk, trekker frem at deltakelse i nettverket gir tilgang på systemer, muligheter for erfaringsutveksling og tilbud på utstyr. Samtidig stiller deltakelse i og tilknytning til et nettverk krav til bruk av ressurser, inkludert tid og finansiering, og kan derfor være mindre relevant for sentraler med lavt driftsbudsjett og et nært samarbeid med andre sentraler og/eller organisasjoner.

I spørreundersøkelsen svarer 74 prosent av sentralene at de er tilknyttet en organisasjon eller et nettverk. BUA-nettverket er det største (syv av ti sentraler er tilknyttet dette nettverket), etterfulgt av Kirkens Bymisjons nettverk Skattkammeret og mindre nettverk som det rogalandsbaserte Frilager. Vi ser at det har vært et tydelig politisk ønske å etablere utstyrssentraler, men at fremveksten ikke er politisk styrt (Meld. St. 39 (2000–2001); Meld. St. 18 (2015–2016)). Det har vært opp til ikke-offentlige nettverk og en blanding av frivillige og kommunale eiere å etablere og organisere sentralene. Dette står i klar kontrast til etableringen av folkebibliotekene og den lovbaserte driften av disse, som sikrer stabile, langsiktige og mer like tjenester over hele landet.

Kortsiktighet i rammevilkår skaper usikkerhet

De ulike utstyrssentralene har også ulike bemanningsløsninger. Ofte er disse en kombinasjon av lønnede ansatte, frivillige og personer på jobbtiltak, i samfunnspraksis eller i kvalifisering. Spørreundersøkelsen viser at det er noe flere frivillige medarbeidere på nyere sentraler.

Spørreundersøkelsen viser at de aller fleste utstyrssentralene har lønnede ansatte. Omtrent halvparten har også faste frivillige medarbeidere, og omtrent en fjerdedel er betjent av voksne på attføring. Sammenligner vi disse resultatene med resultatene fra Rambøll-rapporten i 2019, ser vi at det er langt flere sentraler som er betjent av lønnede ansatte i denne undersøkelsen.

Spørreundersøkelsen viser også at et flertall av sentralene har en svært ustabil finansiell situasjon, og at mange i praksis er avhengige av mange og kortsiktige prosjektfinansieringer. Både offentlig og privat eide sentraler etterlyser mer forutsigbar drift, om enn på litt ulike måter. Kun 39 prosent av utstyrssentralene som deltok i spørreundersøkelsen, oppga at de hadde finansiering utover 2022, og omtrent en fjerdedel av sentralene svarte at de ikke hadde nok finansiering for 2022, og at ønskede åpningstider og aktiviteter i 2022 hadde blitt eller kunne bli redusert. Casestudien underbygger dette funnet: Sentralene beskriver en finansieringssituasjon preget av mange og kortvarige prosjekter som ikke gir tilstrekkelig muligheter til å finansiere driften. Flere av sentralene påpeker at søknadsarbeid tar svært mye tid og skaper mye usikkerhet

Summary

This report presents the first part of a study investigating the influence and operations of equipment centers. Equipment centers provide free loans (or, in some cases, affordable rental) of equipment for sports and outdoor activities and are often highlighted as a low-threshold offer that can help to reduce the negative consequences of growing up in a low-income family. This first report provides insight into the framework conditions and operations of equipment centers. The purpose of this report is twofold. Firstly, we examine the overall guidelines and framework conditions for equipment centers, including how the purpose of equipment centers is presented by public national and local authorities, by the equipment centers themselves and (where relevant) by their national organizations and networks. Secondly, we investigate what characterizes the organization and operation of equipment centers and how the loan providers understand the center's target group, purpose, and role in the local community.

The findings presented in this report are based on both quantitative and qualitative data which may provide both breadth and depth to our understanding of the framework conditions and operations of Norwegian equipment centers. The quantitative data material is based on a survey that was distributed to all equipment centers in Norway, where the managing director or other key personnel at 160 equipment centers participated. The qualitative data material is based on interviews with managing directors or other key personnel at 6 equipment centers located in four municipalities in different parts of the country (Drammen, Lindesnes, Stord, Tromsø). Overall, data from the survey and interviews provide insight into how day-to-day managers and other key personnel understand the individual equipment centre's purpose, target group, role in the local community, as well as insight into the equipment centres' finances and investments, staffing, networks, information strategies, location and accessibility.

A central aspect of the overall guidelines and framework conditions of equipment centers is the different actors' thoughts on what purposes the equipment centers should serve. To gain insight into this, we have conducted

an analysis of how national and local public authorities, equipment center organizations and networks, and equipment centers themselves describe the purpose of equipment centers. Furthermore, we have also investigated how the purpose of equipment centers is presented in research and reports dealing with equipment centers.

Purposes and target groups

It is striking that equipment centers have such a broad range of purposes both in terms of their own experience of purpose, as well as the purposes assigned to them in public plans and grant programs. In both parliamentary reports, NOUs and various research documents, we find the description of the equipment center as a means of contributing to increased physical activity. But there are also research studies that focus on the role of equipment centers in increasing social participation. 99 percent of the equipment centers that participated in the survey were completely or partly in agreement that their equipment center had the purpose of contributing to children and young people with minority backgrounds being able to participate in activities. In the case study, the contribution to inclusion and integration of immigrants (including children of immigrants) was one of the frequently described purposes that were brought up. This is interesting as this purpose (inclusion of children, young people, and families with minority backgrounds) is almost absent in leading political documents that mention equipment centers. Another purpose that is absent in national political documents, and that is only mentioned to a limited extent in research reports from Norway, is the possible contribution of equipment centers to a more sustainable society. When equipment centers are asked to take a position on whether their equipment center had the purpose of contributing to reduced environmental impact through less consumption, 94 percent of the survey participants replied that they were in agreement or partly in agreement. Centers that actively seek external project financing state that both the purpose and scope of activities are affected by the purposes of the funding calls they apply for.

The equipment centers we have interviewed in the case study have very different locations, some in the city center, some near public transportation, and others near schools and/or in areas with social challenges. Despite the different locations, all centers feel that they have a relevant location in relation to their target group. If you see this in the context of several informants' experience that the center's location is a bit random, one can ask whether the location can also affect the understanding of the target group. Despite the fact that almost all the equipment centers fully or partially agree that the centre's objective is to contribute to children and young people with a minority background being able to participate in activities, only 12 per cent of the centers state that they have translated information into English.

More than just equipment

The survey shows that a third of the equipment centers have other activities or events in addition to equipment loans. These activities include training in the use of equipment and various offerings for groups that are outside of society. It is particularly the older centers with financing beyond 2022 and that are associated with a network that offer such activities. However, in the case study, it is primarily the centers that are primarily project-financed that indicate that they also have various activities. This is primarily because they have to write in activities in order to apply for various projects, and this can in some cases affect availability and opening hours.

Another important question is how relevant the equipment centers are for participation in regular, organized leisure activities. Most centers indicate that they have short-term loans of so-called seasonal equipment such as skis and skates. The vast majority of the centers in the survey experience that the quality of the equipment they lend out is good. This finding was confirmed in the qualitative interviews, where managers and employees were concerned that the equipment must be of good quality in order to reduce the stigma of using borrowed equipment. Although the survey shows that a third of the centers have a form of participation to ensure that the service meets the target group's needs, the case study shows that this in many cases only relates to the direct verbal contact the center has with borrowers. This is problematic if there is no system for collecting feedback and seeing them in context. Overall, it is problematic as such direct and non-anonymous feedback will exclude many from participating and affect the type of feedback given. Without real user participation, it will be difficult for the centers to develop services in line with the target group's needs.

Different organization and the need for networks

This survey clearly shows the complex and varied landscape of equipment centers, particularly in terms of organization and operation. There are large variations between municipalities, but also variations within municipalities. Operators can be municipalities, volunteer organizations, foundations, companies, social entrepreneurs or combinations of these. These large variations can also explain why many centers find it very positive to be part of a network. Centers that are part of a network emphasize that participation in a network provides access to systems, opportunities for sharing experiences and offers of equipment. At the same time, participation and connection to a network require the use of resources, including time and funding, and may therefore be less relevant for centers with low operating budgets and close collaboration with other centers and/or organizations.

In the survey, 74% of the centers responded that they are affiliated with an organization or network. The BUA network is the largest (seven out of ten centers are affiliated with this network), followed by the Kirkens Bymisjon

network Skattkammeret, and smaller networks such as the Rogaland-based Frilager. We see that there has been a clear political desire for the establishment of equipment centers, but where we see the growth is not politically controlled (Meld. St. 39, 2000-2001; Meld. St. 18, 2015-2016). It has been up to non-public networks and a mixture of volunteers and municipal owners to establish and organize centers. This is in clear contrast to the establishment of public libraries and the law-based operation of these, which ensures stable, long-term and more equal services across the country.

Short-term conditions create uncertainty

The various centers have different solutions for staffing. Often this is a combination of paid employees, volunteers, people on job programs, in community practice or in qualification. The survey shows that there are slightly more volunteers in newer centers. The survey shows that most centers have paid employees, about half also have fixed volunteer employees and about a quarter are served by adults in rehabilitation. Comparing these results with the results from the Rambøll report in 2019, we see that there are far more centers that are staffed by paid employees in this survey.

The survey shows that a majority of the centers have a very unstable financial situation, and that many in practice are dependent on many and short-term project financing. Both publicly and privately owned centers are calling for more predictable operation, although in slightly different ways. Only 39 percent of the equipment centers that participated in the survey reported that they had financing beyond 2022, and about a quarter of the centers responded that they did not have enough financing for 2022 and that desired opening hours and activities in 2022 had been or could be reduced. The case study supports this finding, where the case centers describe a financing situation characterized by many and short-lived projects with few opportunities for financing of operation. In the case study, several of the centers point out that the constant application work takes a lot of time and creates a lot of uncertainty. The case study supports this finding, where the case centers describe a financing situation characterized by many and short-lived projects with few opportunities for financing of operation. In the case study, several of the centers point out that the constant application work takes a lot of time and creates a lot of uncertainty.

Innledning

Hva er en utstyrssentral?

Utstyrssentraler tilbyr gratis lån eller rimelig utleie av utstyr til sports- og friluftaktiviteter og er et universelt tilbud til alle innbyggere som måtte ønske å låne slikt utstyr. Helsedirektoratet (2010) har definert en utstyrssentral som «et sted hvor familier, skoler/barnehager og frivillige organisasjoner kan låne, eller for en billig penge, leie utstyr til fysisk aktivitet, enten det handler om sport eller friluftsliv» (s. 2). Slike tilbud kan imidlertid også være kjent under andre navn, som *utlånssentraler*, *utstyr banker*, *utstyrsbibliotek* eller bare *utstyrsbuer*/*«BUA»*¹. Tilsvarende ordninger med gratis utlån av sports- og friluftsutstyr synes lite utbredt internasjonalt, men utstyrssentraler har etter hvert også dukket opp i vårt naboland, Sverige, der sentralene er kjent som *Fritidsbanken*. Som det går frem ovenfor, er ordninger med gratis utlån av sports- og friluftsutstyr kjent under mange navn, men i denne rapporten bruker vi begrepet *utstyrssentral* som en samlebetegnelse for alle disse.

Utstyrssentralenes historie

Utstyrssentraler som tilbyr gratis utlån (ev. rimelig utleie) av sports- og friluftsutstyr, har eksistert i norske kommuner helt siden begynnelsen av 90-årene (Stiftelsen BUA, 2022). I starten var imidlertid ordningene lite kjent i befolkningen (Stiftelsen BUA, 2022), og de var trolig primært ansett som et fattigdomstiltak. Etter hvert som folkehelsearbeidet og arbeidet for å motvirke sosiale helseulikheter i befolkningen ble stadig mer vektlagt, fremhevet myndighetene utstyrssentraler som et av flere virkemidler for å fremme fysisk aktivitet i alle lag av befolkningen. I *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005–2009: Sammen for fysisk aktivitet* presenterte flere departementer (2004) en rekke tiltak som skulle bidra til å øke aktivitetsnivået i befolkningen. Et av tiltakene gikk for eksempel ut på å spre gode modeller og tiltak for lavterskelaktiviteter (tiltak 21), andre var særlig rettet mot inaktive grupper (tiltak 20) og befolkningsgrupper med spesielle behov, det vil si personer i

¹ Viser til utstyrssentralens tilknytning til BUA-nettverket (Barn-Unge-Aktivitet).

lavere sosiale lag, eldre eller personer med innvandrerbakgrunn eller funksjonsnedsettelse (tiltak 24). Samtidig ønsket man å styrke samarbeidet mellom ulike sektorer for å motivere det brede lag av befolkningen til å delta i lavterskelaktiviteter (tiltak 23). I rapporten *Sports- og friluftsutstyr til alle* kobler Helsedirektoratet (2008) utstyrssentralenes arbeid til disse fire tiltakene. Siden utstyrssentralene er et lavterskeltiltak, er det rimelig å anta at de har potensial til å stimulere til fysisk aktivitet i befolkningen. Videre skriver Helsedirektoratet (2008) at utstyrssentralene kan bidra til at barn, ungdom og voksne som mangler utstyr, i større grad kan få muligheten til å være aktive.

Nordland fylkeskommune var tidlig ute med å etablere utstyrssentraler i forbindelse med prosjektet «Videreutvikling av offentlig idrettspolitikk 1998-2001» (Helsedirektoratet, 2008). De etablerte den første sentralen allerede i 2002. Gjennom dette prosjektet så fylket og nordlandskommunene i fellesskap på andre muligheter for å få folk i aktivitet enn gjennom eksisterende idrettsanlegg og -arenaer. I 2005 hadde Nordland 10 utstyrssentraler, og innen utgangen av 2008 var ytterligere 2 sentraler etablert – 12 av de 44 nordlandskommunene hadde dermed etablert en utstyrssentral. I tillegg til utstyrssentralene i Nordland fremhevet Helsedirektoratet i rapporten fra 2008 sentraler som ble utviklet i regi av frivillige organisasjoner, som Kiwanis i Moss, Bjerke frivillighetssentral og Bjørndal idrettsforening, begge i Oslo (Helsedirektoratet, 2008).

Basert på erfaringene som kom frem i rapporten *Sports- og friluftsutstyr til alle* (2008), ga Helsedirektoratet i 2010 ut brosjyren *Hvordan etablere en utstyrssentral – Fysisk aktivitet og friluftsliv*. Her skriver direktoratet at «en utstyrssentral er å betrakte som en type lavterskeltilbud for å kunne delta i sport, fysisk aktivitet og friluftsliv» (s. 3), og viser til vektleggingen av kommunale lavterskelaktiviteter i stortingsmeldingen om samhandlingsreformen i helse- og omsorgssektoren (St.meld. nr. 47 (2008–2009)). De viser også til stortingsmeldingen *Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller* (St.meld. nr. 20 (2006–2007)), som peker på at befolkningen generelt ikke innfrir de nasjonale anbefalingene for fysisk aktivitet, samtidig som aktivitetsnivået preges av tydelige sosiale forskjeller. Grupper med lav utdanning og lav inntekt har høyest andel av fysisk inaktive. Videre fremhever direktoratet utstyrssentraler som viktige fordi «alle bør ha like muligheter til å utøve fysisk aktivitet og friluftsliv, uavhengig av sosial bakgrunn og status» (Helsedirektoratet, 2010, s. 3), og fordi tilgjengeliggjøring av gratis eller svært prisgunstig sports- og friluftsutstyr i nærmiljøet kan bidra til å få flere i aktivitet. Med disse argumentene som utgangspunkt får direktoratet i brosjyren frem hvor viktig det er å bidra til at det etableres flere utstyrssentraler rundt omkring i Norge, slik at flere kan oppleve gleden ved å drive med et mangfold av sports- og friluftaktiviteter.

Antall utstyrssentraler har fortsatt å vokse frem til i dag. I 2019 identifiserte Rambøll hele 340 utstyrssentraler, og det etableres stadig nye (Rambøll, 2019).

Et tilsvarende tilbud, omtalt som *Fritidsbanken*, ble også etablert i Sverige i 2013 som en del av et diakonalt arbeid i Forshaga kommune (Starrin, 2020), og konseptet med gratis utlån av sports- og friluftsutstyr har også vekket interesse internasjonalt, blant annet i Canada (Fritidsbanken Sverige, 2020).

Utstyrssentralenes tilbud

Utstyrssentralenes tilbud består hovedsakelig av gratis utlån (eller rimelig utleie) av utstyr og er åpent for hele befolkningen. Utstyrstilbudet varierer mellom sentralene og reflekterer flere forhold, blant annet utstyrssentralens størrelse og kontekstuelle forhold, inkludert lokale idretts- og friluftslivstradisjoner. Eksempler på utstyr som lånes eller leies ut, er utstyr til vintersport (for eksempel ski, staver, skisko, skøyter, hockeekølle, akebrett/kjelke, pulk, spark), friluftsutstyr (for eksempel tursekk, telt, tarp, liggeunderlag, soveposer, hengekøyer, kompass, bærplukker), utstyr til matlaging (for eksempel termos, primus, stormkjøkken), utstyr med hjul (for eksempel etthjulssykler, tohjulssykler, trehjulssykler, sykkelvogner, sparkesykler), utstyr til ballspill og ballsport (for eksempel ulike typer baller, fotballsko, leggbeskyttere, volleyballnett, ulike typer racketer), utstyr til hobbyer og hageleker (for eksempel kubbspill, boccia, krocket), utstyr til vannsport (for eksempel kano, vannski, redningsvest, fiskestang) og annet utstyr (for eksempel ridehjelm, klatrehjelm). Majoriteten av utstyrssentralene driver med gratis utlån av utstyr til alle som ønsker å låne, men noen utstyrssentraler driver også med utleie for en rimelig penge (for eksempel Frilager). Utstyret lånes eller leies som regel ut i en kortere tidsperiode, for eksempel en uke, men noen sentraler praktiserer også fleksibelt utlån (Rambøll, 2019).

En av tre utstyrssentraler oppgir imidlertid også at de har andre tilbud enn utlån eller utleie av utstyr (Rambøll, 2019). Disse inkluderte egne aktiviteter (61 %), andre tilbud («annet», 46 %), kurs i idrett, friluftsliv, førstehjelp eller lignende (34 %), opplæring i bruk av utstyr (34 %) og donasjon av klær og utstyr til lavinntektsfamilier (12 %).

I noen kommuner forvaltes også utstyrssentralen på en slik måte at den skaper synergieffekter, for eksempel ved at sentralen sørger for utlån til dem som trenger utstyr, samtidig som den sørger for arbeid til dem som trenger arbeidstrening. Da har den også rollen som attføringsbedrift eller bedrift for varig tilrettelagt arbeid. Noen utstyrssentraler fremhever også sentralens betydning som en alternativ mestingsarena for unge som holder på å falle ut av skolen og samfunnet.

Driftsaktører

Utstyrssentralene er organisert på ulike måter, og det varierer hvem som er ansvarlige for driften av de ulike sentralene. Eksempler på driftsaktører er kommuner, lag og foreninger (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019). En kartlegging gjennomført av Rambøll i 2019 viser at kommunene er den

hyppigst forekommende driftsaktøren (56 %), etterfulgt av frivilligsentraler (26 %), frivillige organisasjoner/stiftelser (10 %), idrettslag/idrettsråd (9 %), bibliotek (4 %), skoler (3 %), friluftsråd (2 %) og frisklivssentraler (1 %). Flere utstyrssentraler drives også i samarbeid mellom flere aktører, for eksempel mellom en kommune og frivillige organisasjoner. Et eksempel på et slikt samarbeid er Utstyrsbasen Turbo, som drives av Tromsø kommune og Tromsø Røde Kors ved Frivilligsentralen (Røde Kors, u.å.). Tromsø kommune eier sentralen, har personalansvar for en heltidsstilling og er ansvarlig for finansiering, drift, anskaffelse av utstyr og vedlikehold, mens Tromsø Røde Kors blant annet har ansvar for informasjonsarbeid og for å koordinere frivillige og personer på arbeidspraksis (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019).

Organisering, nettverk og samarbeid

Utstyrssentralene kan også inngå i ulike organisasjoner eller nettverk. Frilager er et eksempel på en organisasjon (stiftelse) som organiserer en rekke utstyrssentraler i Rogaland. Disse utstyrssentralene skiller seg fra majoriteten av sentralene i Norge fordi de driver med rimelig utleie – ikke gratis utlån – av utstyr. Frilager fremhever imidlertid at de som har behov for å låne utstyr gratis, får muligheten til dette gjennom Frilagets samarbeid med kommunene, men en slik behovsprøving gjør at tilbudet ved disse sentralene skiller seg vesentlig fra andre utstyrssentraler som tilbyr gratis utlån. Kirkens Bymisjon har også en rekke utstyrssentraler – kalt Skattkammeret – som er basert på gratis utlån. Skattkammeret er enkeltstående, lokalt organiserte utstyrssentraler som ikke er organisert av Kirkens Bymisjon sentralt. En annen aktør som har opprettet utstyrssentraler for gratis utlån av utstyr i Norge, er Kiwanis – en internasjonal humanitær organisasjon av frivillige som aktivt arbeider for barn og unge. Det finnes for øvrig mange utstyrssentraler som ikke er tilknyttet noen organisasjon eller noe nettverk. Dette var tilfellet for 48 prosent av utstyrssentralene som deltok i Rambølls undersøkelse i 2019.

Ettersom utstyrssentralene historisk sett har sprunget ut av lokale, kommunale og/eller frivillige initiativer, var utstyrssentralene i liten grad koblet sammen eller organisert i nettverk opprinnelig. Etter hvert som kartlegginger viste at utstyrssentraler som fantes i kommunene, var lite kjent og manglet felles organisering, så sosiale entreprenører i 2014 et behov for å gjøre utstyrssentralene mer synlige. Dette dannet grunnlaget for forløperen til det vi i dag kjenner som Stiftelsen BUA (Barn-Unge-Aktivitet) og BUA-nettverket, som har til hensikt å styrke og synliggjøre utstyrssentraler i Norge. Det begynte med at to utviklere av en digital delingstjeneste slo seg sammen med en utstyrssentral i Bærum som trengte et administrasjonssystem for utlån (Erdvik & Bjørnarå, 2022). Etter hvert ble det imidlertid tydelig at sentraler over hele Norge hadde felles utfordringer knyttet til administrasjonssystemer, samtidig som det gjennomgående var lav kjennskap til utstyrssentralenes tilbud i lokalbefolkningen (Erdvik & Bjørnarå, 2022). For å gripe fatt i disse

utfordringene ble det utviklet et helhetlig driftskonsept for utstyrssentraler med verktøy og tjenester, blant annet et digitalt utlånssystem og en digital plattform som samlet utstyrssentraler på en felles nettside. I tillegg til en felles plattform og felles administrasjonssystemer ønsket man å gi kommuner og organisasjoner tilgang til nettverk for læring og idéutveksling om driften av utstyrssentralene (Fløtten & Hansen, 2018). BUA ble etablert som stiftelse i 2019, og Stiftelsen BUA er i dag en nasjonal ideell organisasjon (Erdvik & Bjørnara, 2022). Stiftelsen BUA søker gjennom BUA-nettverket å nå målet om å gjøre det enklere for barn og unge å prøve flere og mer varierte aktiviteter, uten å øke forbruket, blant annet ved å synliggjøre utstyrssentralene og arbeide for forutsigbare økonomiske rammebetingelser som kan sikre en langsiktig drift (Stiftelsen BUA). I prøvedriftsåret 2016 organiserte BUA-nettverket 30 utstyrssentraler (Stiftelsen BUA, 2017), og de påfølgende årene har nettverket vokst seg stadig større. I juni 2022 organiserte BUA-nettverket mer enn 200 utstyrssentraler fordelt på 162 kommuner (Erdvik & Bjørnara, 2022). En rapport utgitt av Rambøll i 2019 viste at 35 prosent av utstyrssentralene som deltok i spørreundersøkelsen deres, var medlem av BUA-nettverket (Rambøll, 2019). Andelen er trolig økende og viser at BUA-nettverket er en aktør som har betydning for mange norske utstyrssentraler.

For å nå ut til befolkningen og inkludere flere i aktivitet er utstyrssentralene involvert i ulike former for samarbeid. Eksempler på samarbeidspartnere er frivilligsentraler, lokale vekstbedrifter, NAV, flyktningtjenesten, barnevern, skole, barnehage, idrettslag og andre lag og foreninger. Dette samarbeidet reflekterer også til en viss grad det faktum at flere av utstyrssentralene har utvidet tilbudet sitt til å omfatte mer enn bare utlån av aktivitetsutstyr. Et bredt samarbeid knyttet til ulike former for inkluderingsarbeid, for eksempel ungdomsarbeid, arbeidstrening, tilrettelagt arbeid og integrering, utløser i noen tilfeller synergieffekter som kan bidra til å styrke utstyrssentralenes betydning i lokalsamfunnet. Dette illustrerer at utstyrssentralenes fokus og formål kan være i utvikling og endring. Samtidig handler utstyrssentralenes samarbeid med andre aktører ofte om å synliggjøre sentralen og utlånstilbudet. Undersøkelsen til Rambøll viste at skolen var den vanligste samarbeidspartnere: 80 prosent av utstyrssentralene samarbeidet med skolen. Samarbeid med kommunale tjenester var også svært vanlig (70 %), etterfulgt av samarbeid med frivillige organisasjoner (54 %) og idrettslag/foreninger (51 %) (Rambøll, 2019).

Finansiering av utstyrssentralene

Bredden vi finner i utstyrssentralenes organisering og drift, gjenspeiles i utstyrssentralenes finansiering. Noen utstyrssentraler får finansiert driften over kommunale budsjetter, mens andre utstyrssentraler finansierer driften gjennom et spleiselag mellom for eksempel kommunen, interkommunalt friluftsråd, fylkeskommunen, frivilligheten, kommersielle aktører og/eller attføringsbedrifter (Meld. St. 18 (2015–2016)). Kiwanis er også et eksempel på en

humanitær organisasjon som har sørget for finansiering og drift av utstyrssentraler i enkelte kommuner.

Allerede tidlig på 2000-tallet mottok flere utstyrssentraler midler fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og den statlige tilskuddsordningen «Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn» i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet til såkalte fattigdomstiltak. Gjennom det som i 2015 het «Nasjonale tilskuddsordning mot barnefattigdom», ble det innvilget støtte til hele 47 tiltak som kunne betegnes som utstyrsbanker eller utstyrsordninger (Fløtten & Hansen, 2018). Etter at Fritidserklæringen² ble vedtatt i 2016, har den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom i større grad blitt åpnet for tiltak som har som mål å styrke barn og unges deltakelse i ordinære fritidsaktiviteter. Utstyrssentralenes virksomhet kan slik sett også ses i sammenheng med andre lokale tiltak for å inkludere barn og unge (Erdvik & Ervik, 2021; Arnesen et al., 2022).

Rapporten til Rambøll fra 2019 viser at midler fra offentlige tilskuddsordninger er en viktig finansieringskilde for mange sentraler, og hele 65 prosent av utstyrssentralene mottok tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i 2019. De senere årene har man også forenklet søknadsskjemaet for støtte til utstyrssentraler i regi av den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom (Fløtten & Hansen, 2018) – en ordning som i dag har blitt mer nøytral i ordlyden og betegnes som «Tilskudd til inkludering av barn og unge» (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2022). Totalt 60 prosent av utstyrssentralene oppga også kommunen som en viktig finansieringskilde. Andre viktige finansieringskilder er støtte fra stiftelser (41 %), frivillige organisasjoner (19 %), private donorer (14 %) og legater eller fond (6 %) (Rambøll, 2019).

Når det gjelder midler fra statlige tilskuddsordninger, viste imidlertid Rambøll-rapporten at det var vanligere at utstyrssentralene brukte disse midlene til å finansiere utstyr (60 %) enn drift (24 %). Kommunale tilskudd var den viktigste finansieringskilden til drift, og 51 prosent av sentralene mottok kommunale driftsmidler, ifølge Rambøll (2019). Samtidig viste undersøkelsen at sentraler som mottok finansiering fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, også hadde mer støtte fra kommunen, frivillige organisasjoner og private donorer.

Behovet for stadig å måtte skaffe til veie finansiering gjennom ulike søknader påvirker stabiliteten i driften, og usikkerhet knyttet til driften

² Fritidserklæringen er en samarbeidserklæring mellom regjeringen, nasjonale frivillige organisasjoner og kommunesektorens organisasjon KS. Erklæringen bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter, herunder «barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet» (Regjeringen, 2016). Hensikten er altså at Fritidserklæringen skal medvirke til styrket innsats på lokalnivået i kommuner og frivillig sektor for å nå målsettingen om å innfri barn og unges rett til å delta i fritidsaktiviteter.

fremheves blant annet i rapporten til Fløtten og Hansen (2018): Ulike tilskuddsmidler og gaver sikrer at sentralene har bra utstyr, mens driften av tilbudet er mer problematisk. Utstyrssentralens rolle som vekst- eller arbeidstreningssbedrift ble i denne rapporten trukket frem som et viktig virkemiddel for å sikre driften.

Hva trenger vi mer kunnskap om?

Man antar at utstyrssentralene har et betydelig potensial når det gjelder å gi flere barn og unge muligheten til å delta på arenaer for sosial og fysisk aktivitet uavhengig av sosioøkonomisk status. Dette er trolig en av årsakene til at det bevilges betydelige midler til etableringen av utstyrssentraler, blant annet gjennom tildelinger fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og ulike stiftelser, for eksempel Gjensidigestiftelsen og Sparebankstiftelsen. Selv om det finnes noe forskning på utstyrssentraler i Norge³ og Skandinavia⁴, er det fremdeles mye vi mangler kunnskap om. Dette kom tydelig frem på et innspillsmøte arrangert av Gjensidigestiftelsen 20. april 2021, der målet var å identifisere kunnskapshull. Møtet samlet personer med ulik tilknytning til utstyrssentralene, inkludert representanter for utstyrssentraler, frivilligsentraler, idrettsråd, BUA-nettverket, Skattkammeret, Ungdom og fritid – Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus, Helsedirektoratet, Barne- og familiedepartementet, ulike forskningsinstitutter (NORCE, Institutt for samfunnsforskning, FAFO) og ulike pengeutdelende stiftelser (Gjensidigestiftelsen, Sparebankstiftelsen). Innspillsmøtet viste at det var behov for mer kunnskap på følgende områder: (1) hvem målgruppen er, (2) effektene av utstyrssentralene, (3) låntakerperspektivet, (4) driften, (5) tilgjengelig utstyr, (6) hvordan tilbudet kommuniseres utad, samt (7) overordnede føringer og rammevilkår. Det var enighet om at det i første rekke var viktig å innhente mer kunnskap om temaer knyttet til målgruppen og driften og hvordan man kunne oppnå en økonomisk stabil drift. Det er nettopp disse temaene som er lagt til grunn for operasjonaliseringen av forskningsspørsmålene i dette forskningsprosjektet.

Formål og forskningsspørsmål

Dette forskningsprosjektet har som mål å fremskaffe mer kunnskap om virkningen og driften av norske utstyrssentraler. Med utgangspunkt i kunnskapshull som er identifisert av sentrale aktører på feltet, har vi valgt ut fire forskningsspørsmål som forskningsprosjektet skal besvare:

³ For eksempel Sivertsen, 2018; Rambøll, 2019; Fløtten & Hansen, 2018; Helsedirektoratet, 2008; Helsedirektoratet, 2010

⁴ For eksempel Bromark & Sjölund, 2019; Engström, 2017; Starrin, 2020; Tekie et al., 2020

1. Hvilke overordnede føringer og rammer finnes det for utstyrssentralene, og hvordan fremstilles utstyrssentralenes formål og rolle i lokalsamfunnet?
2. Hva kjennetegner de ulike driftsformene til utstyrssentralene, og hvordan forstår sentralene sine egne formål, målgrupper og sin egen rolle i lokalsamfunnet?
3. Hvem bruker utstyrssentralene, hvorfor brukes de, og hvilke formål oppfatter låntakerne at utstyrssentralene har?
4. Hvordan opplever låntakere og representanter for utstyrssentralene utstyrssentralenes merverdi i lokalsamfunnet?

I denne rapporten vil vi besvare de to første forskningsspørsmålene, som berører utstyrssentralenes drift og rammevilkår. Forskningsspørsmål 3 og 4 vil bli besvart i den andre delrapporten, som legger vekt på utstyrssentralenes bruk og merverdi.

Forskingsspørsmål 1 setter søkelyset på overordnede føringer og rammer for utstyrssentralene. Her vil vi blant annet undersøke hvordan formålet med utstyrssentraler fremstilles av nasjonale og lokale offentlige myndigheter, utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk og utstyrssentralene selv. Videre undersøker vi hvordan utstyrssentralenes formål fremstilles i forskning og rapporter som omhandler utstyrssentraler.

Forskingsspørsmål 2 setter søkelyset på utstyrssentralene. Her undersøker vi hvem utlånstilbyderne anser som utstyrssentralens målgruppe, og hvordan tilbyderne forstår sentralens formål og rolle i lokalsamfunnet. Videre undersøker vi hva som kjennetegner utstyrssentralenes organisering og drift, og hvordan tilbudet kommuniseres utad. Vi har også innhentet informasjon om utstyret som finnes ved utstyrssentralene.

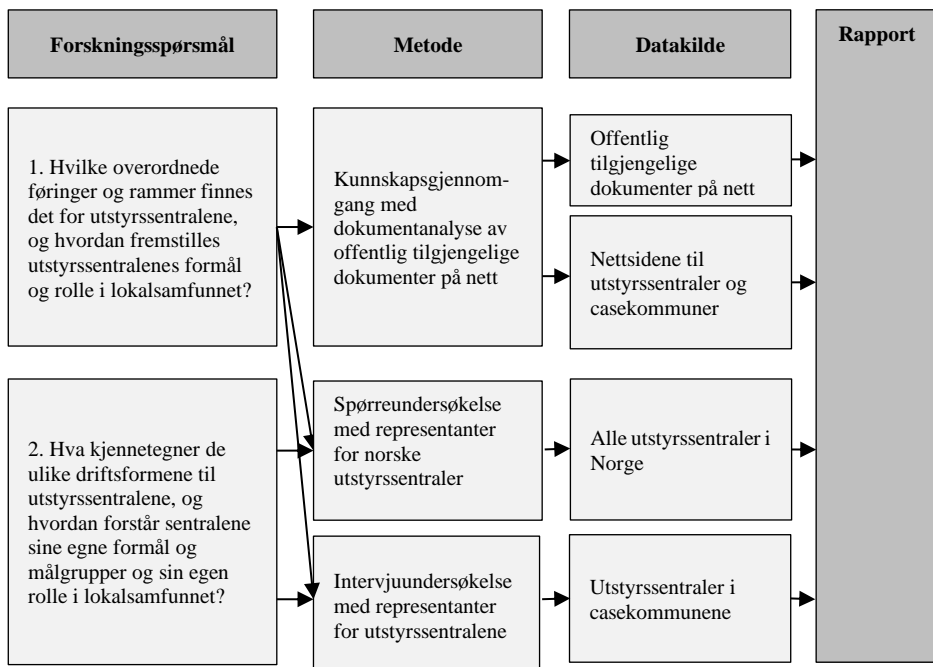
Forskingsspørsmålene vil i denne rapporten besvares på bakgrunn av (a) data innhentet gjennom en kunnskapsgjennomgang og dokumentanalyse av offentlig tilgjengelige dokumenter og informasjon på internett som omhandler utstyrssentraler, (b) spørreskjema til representanter for norske utstyrssentraler samt (c) intervjuer med representanter for et utvalg norske utstyrssentraler. Etter en gjennomgang av data og metode i kapittel 2 presenterer vi resultatene fra hver av de tre datainnsamlingene i kapittel 3, 4 og 5, før vi i kapittel 6 diskuterer resultatene med særlig oppmerksomhet på utstyrssentralenes drift og rammevilkår. Utstyrssentralenes rammevilkår kan omfatte flere forhold, og de kan belyses gjennom både tilgjengelig litteratur og dialog med utstyrssentralene selv. I denne rapporten har vi operasjonalisert rammevilkårene til å inkludere

utstyrssentralenes formål og mandat (inkludert målgrupper), utstyrssentralenes økonomi (inkludert investeringer og drift) og utstyrssentralenes organisering (inkludert organisatorisk tilknytning, forankring, nettverkstilknytning, samarbeid og tilgang på personell). Vi vil derfor se nærmere på disse punktene, før vi i kapittel 7 samler trådene i en oppsummerende diskusjon.

Data og metode

Denne rapporten er basert på en kunnskapsgjennomgang som inkluderte en dokumentanalyse av offentlig tilgjengelige dokumenter og informasjon på internett som omhandler utstyrssentraler, en kvantitativ spørreundersøkelse sendt ut til populasjonen av utstyrssentraler i Norge og kvalitative intervjuer med representanter for utstyrssentraler i fire utvalgte casekommuner (se figur 1 nedenfor).

Figur 1. Datatilfang i prosjektet

For å fremskaffe best mulig kunnskap om virkningen og driften av utstyrssentralene i Norge har vi i dette prosjektet valgt å kombinere innsamlingen av kvantitative data med kvalitative data. De kvantitative dataene inngår i en kartlegging som gir et bredt overblikk over utstyrssentralenes rammevilkår og drift, mens de kvalitative dataene kan gi en mer dyptgående forståelse, som igjen kan bidra til å gi en dypere innsikt i det bredere tallmaterialet. I de neste delkapitlene ser vi nærmere på metoden for dokumentanalysen, spørreundersøkelsen og de kvalitative intervjuene med representanter for norske utstyrssentraler.

Kunnskapsgjennomgang

For å bidra til besvarelsen av det første forskningsspørsmålet, som blant annet omhandler utstyrssentralenes rammevilkår, har vi gjort en kunnskapsgjennomgang der vi hentet inn data fra offentlig tilgjengelige dokumenter og informasjon på internett.

Søkestrategi

Søket etter forskning, litteratur, offentlige dokumenter og annen nettbasert informasjon som omhandler utstyrssentralene, ble foretatt gjennom søkemotorene Oria, Google Scholar og Google, på regjeringen.no samt ved en gjennomgang av tilgjengelig informasjon på kommunenes nettsider, utstyrssentralenes nettsider og nettsidene til utstyrssentralenes nettverk og organisasjoner (se tabell 1).

Tabell 1. Oversikt over litteratursøk

Søkested	Mulige datakilder
Oria	bøker, artikler, rapporter, offentlige dokumenter, annet
Google Scholar	faglitteratur, for eksempel artikler, avhandlinger, bøker og sammendrag
Google	bøker, artikler, rapporter, offentlige dokumenter, annet
regjeringen.no	offentlige dokumenter
Kommunenes nettsider	informasjonsside om utstyrssentral(er) i kommunen
Utstyrssentralenes nettsider	informasjonsside, ev. Facebook-side og omtale på kommunens nettsider
Nettsidene til utstyrssentralenes nettverk/organisasjoner	BUA-nettverket, Kirkens Bymisjon (Skattkammeret), Frilager

Oria

Vi benyttet søkemotoren Oria til å søke etter litteratur med søkeordene «utstyrssentral», «utlånsentral», «utstyrsbank», «BUA», «utstyrsbibliotek» og «utstyrsbu». Dette resulterte i identifiseringen av en rapport (se tabell 2).

Tabell 2. Litteratur identifisert via Oria

Helsedirektoratet. (2010). *Hvordan etablere utstyrssentral – Fysisk aktivitet og friluftsliv* (IS-1781). Helsedirektoratet.

Google Scholar

Søkemotoren Google Scholar gir tilgang til faglitteratur på nett, og vi søkte her etter ulike former for litteratur som omhandler utstyrssentraler. Søkeordene som ble benyttet, var «utstyrssentral», «utlånsentral», «utstyrsbank», «BUA», «utstyrsbibliotek» og «utstyrsbu». Det var imidlertid tydelig at søket ga flere tekster som omhandlet Norsk institutt for vannforskning (NIVA) sine utstyrssentraler for utstyr og inventar til bruk i forskning. For å luke ut disse tekstene begrenset vi søket, slik at treffene ikke skulle inneholde ordene «fjorden», «marin» og «NIVA». Dette resulterte i identifiseringen av tre rapporter (se tabell 3).

Tabell 3. Litteratur identifisert via Google Scholar

Fjelnseth, A.B.G., Dahle, P., Hjertø, K.M., Borthen, M. & Rønning, A.K. (2021). *Et sted å bo, med rom for å leve: Inspirasjon til boligsosialt arbeid* (Rapport nr. 1/2021). NTNU Samfunnsforskning AS. <https://hdl.handle.net/11250/2755712>

Hansen, I.L.S., Bogen, H., Fløtten, T., Pedersen, A.W. & Sørvoll, J. (2008). *Det er jo ingen som sulter her, men... Kommunale strategier i arbeidet med å forebygge og bekjempe fattigdom* (Fafo-rapport 2008:18). Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO). https://fafo.no/media/com_netsukii/20060.pdf

Hansen, K. (2005). *Evaluering: Aktiv Oppvekst - Nordlandsprosjektet* (Høgskolen i Nesnas skriftserie Nr. 62). Høgskolen i Nesna. <http://hdl.handle.net/11250/145666>

Google

I søkemotoren Google søkte vi etter ulike former for litteratur som omhandler utstyrssentraler, inkludert artikler, rapporter, offentlige dokumenter og andre tekster. Søkeordene som ble benyttet, var «utstyrssentral», «utlånsentral», «utstyrsbank», «BUA», «utstyrsbibliotek» og «utstyrsbu». Dette resulterte i identifiseringen av 13 tekster (se tabell 4).

Tabell 4. Litteratur identifisert via Google

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018). *Utstyrssentral*.
https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Praktisk_arbeid_eksempelsamling/Eksempelsamling1/Utlanssentral/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019). *Tiltak som har fått innvilget midler gjennom Nasjonal tilskuddsordning for inkludering av barn i lavinntektsfamilier 2019. Enkelttiltak søkt gjennom kommuner*. <https://bufdir.no/globalassets/global/tilskudd-bruk-denne/barnefattigdom/tildeling-2019/innvilgede-enkelttiltak-kommuner-2019.pdf>

Bromark, S. & Sjölund, F. (2019). "Är det gratis att låna?" En kvantitativ studie om motivationer för och utfall av deltagandet i den icke-kommersiella delningsekonomin Fritidsbanken. Handelshögskolan, Umeå universitet.
https://www.umea.se/download/18.640818217563dc9fe54a6b/1605087824177/2019%20%20C3%84r%20det%20gratis%20att%20%20C3%A5na_UMU%20Bromark&Sj%C3%B6lund.pdf

Stiftelsen BUA (2021). *Utlånsrapport BUA nettverket 2020*.
<https://craft.bua.io/assets/Utl%C3%A5nsrapporten-2020.pdf>

Engström, E. (2017). *Fritidsbanken - En kvalitativ studie om hur unga låntagare opplever verksamheten [Fritidsbanken - A qualitative study about how young borrowers perceive the organization]* [Masteroppgave]. Karlstads Universitet.

Fløtten, T. & Hansen, I.L.S. (2018). *Fra deltakelse til mestring: Evaluering av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom* (Fafo-rapport 2018:4).
<https://www.fafo.no/images/pub/2018/20653.pdf>

Hansen, K. (2005). *Evaluering: Aktiv Oppvekst - Nordlandsprosjektet* (Høgskolen i Nesnas skriftserie Nr. 62). Høgskolen i Nesna. <http://hdl.handle.net/11250/145666>

Helsedirektoratet. (2010). *Hvordan etablere utstyrssentral – Fysisk aktivitet og friluftsliv* (IS-1781). Helsedirektoratet.

Helsedirektoratet. (2008). *Sports- og friluftsutstyr til alle: utstyrssentralenes rolle i noen kommuner* (Rapport IS-1556). Helsedirektoratet.

Rambøll. (2019). *Kartlegging av utstyrssentraler i kommunene* (Rapport).
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_utstyrssentraler_i_kommunene.pdf

Sivertsen, H. (2018). *BUA Steinkjer – kartlegging av bruk og erfaringer* (Rapport 2018:2). Trøndelag Forskning og Utvikling. <https://docplayer.me/111347043-Bua-steinkjer-kartlegging-av-bruk-og-erfaringer-hakon-sivertsen-tfou-rapport-2018-2.html>

Starrin, B. (2020). Fritidsbanken – Socialmedisin i praktiken. *Socialmedicinsk Tidsskrift*, 97(2), 338–343.

Tekie, H., Røyne, F., Andersson, L. & Ernström, T.C. (2020). *Utvärdering av fritidsbanker* (RISE Rapport 2020). RISE Research Institutes of Sweden AB.
https://www.ri.se/sites/default/files/2020-01/Utv%C3%A4rdering%20av%20fritidsbanker_RISE_rapport_0.pdf

Regjeringen.no

For å forsøke å få et bilde av hvordan offentlige myndigheter omtaler utstyrssentralene, søkte vi etter begrepene «utstyrssentral», «utlånsentral»,

«utstyrsbank» og «BUA» på regjeringens nettsider. En uttømmende liste med referanser til offentlige dokumenter som omtaler utstyrssentraler, finnes i vedlegg B. Søket resulterte i identifisering av 28 dokumenter (se tabell 5).

Tabell 5. Offentlige dokumenter identifisert via regjeringen.no

Søkeord	Utstyrssentral	Utlånsentral	Utstyrsbank	BUA	Tot. ant. unike dokumenter
Totalt antall treff	16	8	8	26	
Relevante treff	16	6	8	3	
Dokumenttype					
NOU	1	1	1	-	2
Stortingsmelding	4	3	-	1	6
Proposisjon	11	1	7	1	17
Strategi	-	1	-	-	1
Inspirasjonshefte	-	-	-	1	1
Totalt antall unike dokumenter	16	4	7	1	28

Kommunenes nettsider

I tillegg til å søke etter offentlige dokumenter på regjeringen.no undersøkte vi nettsidene til undersøkelsens fire casekommuner for å få et bilde av hvordan casekommunene omtaler utstyrssentralen eller utstyrssentralene i egen kommune (se tabell 6).

Tabell 6. Kommunenes nettsider

Kommune	Nettside
Drammen kommune	https://www.drammen.kommune.no/
Lindesnes kommune	https://www.lindesnes.kommune.no/
Stord kommune	https://www.stord.kommune.no/
Tromsø kommune	https://tromso.kommune.no/

Utstyrssentralenes nettsider

Videre undersøkte vi nettsidene til utstyrssentralene i de utvalgte casekommunene, herunder Turbo Tromsø, Skattkammeret Drammen, Down Under Nedre Eiker, BUA Mandal, Øyslebø bibliotek og BUA Stord. Vi lette også etter ulike nettsider der utstyrssentralene promoterte tilbudet sitt, for eksempel via bua.io, Facebook og lignende (se tabell 7).

Tabell 7. Utstyrssentralenes nettsider

Utstyrssentral	Nettside
<u>BUA Nedre Eiker</u>	https://www.bua.io/utlansordninger/down-under-nedre-eiker https://www.drammen.kommune.no/tjenester/kunst-kultur/ung/utstyrsbaser/
Skattkammeret Drammen	https://www.bua.io/utlansordninger/skattkammeret-drammen https://www.facebook.com/skattkammeretdrammen/
BUA Mandal	https://www.bua.io/utlansordninger/bua-mandal https://www.facebook.com/buamandal/
Øyslebø bibliotek	https://linbib.no/ru/-/ysleb-bibliotek
BUA Stord	https://www.bua.io/utlansordninger/bua-stord
Turbo Tromsø	https://www.bua.io/utlansordninger/turbo https://tromso.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/lane-og-leie-utstyr/lan-gratis-fritidsutstyr-hos-turbo

Nettverk og organisasjoner

Vi undersøkte også nettsidene til utstyrssentralenes nettverk og organisasjoner, herunder BUA-nettverket, Kirkens Bymisjon (Skattkammeret) og Frilager. Vi fant ingen nettside fra Kiwanis som spesifikt omhandlet organisasjonens utstyrstilbud.

Dokumentanalyse

I analysen av dokumentene var vi primært opptatt av hvordan ulike aktører (stat, kommune, utstyrssentraler samt sentralenes nettverk og organisasjoner) beskriver formålene og målgruppene for utstyrssentralenes virksomhet. Vi så også på hvordan formålene med utstyrssentralene ble formidlet i forskningslitteraturen som ble identifisert i litteraturgjennomgangen. I statlige dokumenter fra regjeringen.no ble omtaler av utstyrssentralenes formål systematisert etter årstall, slik at vi kunne se etter mulige endringer i forståelsen av formålene og målgruppene for utstyrssentralene over tid. Målet med dokumentanalysen var kort sagt å finne ulike beskrivelser av utstyrssentralenes formål og målgrupper.

Spørreundersøkelse til alle utstyrssentralene i Norge

Alle landets utstyrssentraler ble invitert til å delta i en nettbasert spørreundersøkelse. Formålet med undersøkelsen var å få kunnskap om organisering og driftsmodeller, målgrupper og markedsføring, utstyr til utlån (mengde, typer, kvalitet) og andre tilbud samt sysselsetting, kompetanse og økonomi. I dette delkapittelet beskriver vi først hvordan spørreundersøkelsen ble utarbeidet og gjennomført. Deretter presenterer vi undersøkelsens svarprosent, og til slutt redegjør vi for bruken av statistiske analyser.

Spørreskjema

Spørreskjemaet ble utviklet av forskningsgruppen med mål om å avdekke hva som kjennetegner utstyrssentralenes rammevilkår og drift, samt ulike forståelser av sentralenes formål, målgruppe og rolle i lokalsamfunnet.

Da vi utarbeidet spørreskjemaet, tok vi utgangspunkt i Rambølls kartlegging av utstyrssentraler fra 2019, men vi utformet også nye spørsmål i tråd med undersøkelsens forskningsspørsmål. Før vi sendte ut det endelige spørreskjemaet, ble utkastet sendt til referansegruppen for innspill og kvalitetssjekk. Referansegruppen bestod av representanter for Gjensidigestiftelsen, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Skattkammeret og BUA-nettverket. Spørreskjemaet ble også kvalitetssikret av forskere fra Senter for sivilsamfunn og frivillig sektor tilknyttet Institutt for samfunnsforskning og NORCE Norwegian Research Center.

Spørreskjemaet åpnet med et rutingspørsmål som silte ut mottakere som ikke anså seg selv som utstyrssentraler. Vi spurte videre om utstyrssentralene representerte flere utstyrssentraler, og, hvis ja, om de kunne gi oss kontaktinformasjon til disse sentralene. Spørreskjemaet ble distribuert gjennom programvaren Questback og inneholdt i alt 44 spørsmål med både forhåndsdefinerte og åpne svar relatert til temaer som geografisk plassering, drift og organisering, formål, tilgjengelighet, bruk, utstyr og markedsføring. Hele spørreskjemaet er vedlagt til slutt i rapporten (vedlegg C).

Personvern

I prosjektet har NORCE Norwegian Research Centre vært ansvarlig for databehandlingen. På oppdrag fra NORCE Norwegian Research Centre vurderte Norsk senter for forskningsdata behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet og fant at den var i samsvar med personvernregelverket. I tillegg til databehandleravtalen med NORCE har Institutt for samfunnsforskning en databehandleravtale med Questback, som leverte det nettbaserte spørreskjemaet. Det var bare forskerne i prosjektgruppen som hadde tilgang til respondentenes opplysninger. E-postadresser utgjør de eneste identifiserbare dataene i spørreundersøkelsen, og de ble bare brukt til å distribuere det elektroniske spørreskjemaet. I presentasjonen av åpne svar har

navn på kommuner, bedrifter, prosjekter og lignende blitt fjernet, slik at det ikke lenger skal være mulig å spore respondentene.

Respondentene ble informert om at det var frivillig å delta i prosjektet, og at de når som helst kunne trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. De ble også informert om at det ikke ville ha noen negative konsekvenser for dem hvis de valgte å ikke delta, eller hvis de senere valgte å trekke seg.

Respondentene fikk også kontaktinformasjon til personvernombudet ved NORCE samt informasjon om at opplysningene ville bli anonymisert ved prosjektslutt.

Deretter ble de bedt om å godkjenne behandlingen av egne personopplysninger før de kunne begynne å svare på spørsmålene i spørreundersøkelsen. 263 respondenter samtykket til behandlingen av personopplysninger, mens 3 personer valgte å ikke samtykke.

Målgruppe

Målgruppen for spørreundersøkelsen var daglige ledere eller annet nøkkelpersonell ved alle typer utstyrssentraler i landet. Det finnes ikke noe sentralt register eller noen oversikt over alle landets utstyrssentraler, så arbeidet med å finne kontaktinformasjon til målgruppen var svært omfattende.

For å identifisere flest mulig sentraler benyttet vi oss av e-postlister fra BUA-nettverket, Frilager og Skattekontoret. Vi fikk også e-postlister over hvem som hadde søkt om støtte fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. I tillegg fikk vi lister over organisasjoner som kunne ha utstyrssentraler, fra Gjensidigestiftelsen. De gjennomførte et fritekstsøk i sin egen saksbehandlingsbase med ordene «utstyrssentral», «BUA», «utlånsutstyr» og «utlån». I det samlede materialet fant vi flere aktører som ikke var utstyrssentraler. Vi gikk derfor grundig gjennom alle e-postlistene for å sjekke om adressene tilhørte utstyrssentraler, og om listene inneholdt e-postadresser til andre sentraler enn dem vi allerede hadde funnet frem til.

I en siste runde fikk vi hjelp av Norges Frivilligsentraler. De kontaktet frivilligsentralene de visste hadde utstyrssentraler, og spurte om de kunne sende oss kontaktinformasjon til disse. I tillegg kontaktet vi selv alle landets kommuner med spørsmål om de hadde en utstyrssentral som de kunne gi oss kontaktinformasjon til.

Den endelige listen ble vasket for duplikater og inneholdt til slutt 269 utstyrssentraler med tilhørende e-postadresser. Dette er aktive utstyrssentraler som har søkt støtte og/eller er tilknyttet et av de store nettverkene for utstyrssentraler. Denne listen over utstyrssentraler inneholder dermed ingen inaktive sentraler, ingen sentraler som er under planlegging eller etablering, og heller ingen av de minste sentralene som har et så lavt aktivitetsnivå at de verken har søkt støtte eller er aktive i de største nettverkene.

Fordeling av utstyrssentraler i Norge

Av de utstyrssentralene vi identifiserte, og som ble invitert til å delta i spørreundersøkelsen, var flest sentraler lokalisert i Viken, Innlandet og Vestland og færrest i Rogaland (se tabell 8). I Rogaland finner vi derimot Frilager, som har 21 aktivitetssteder som leier ut utstyr. Vi sendte invitasjon til to av Frilager-sentralene som vi fant e-postadresser til, samt til den sentrale adressen. Dermed er det et spørsmål om de tre Frilager-sentralene i utvalget vårt skulle ha telt som 21, og tallene fra Rogaland er derfor ikke helt sammenlignbare.

Skal vi sammenligne fylkene etter antall utstyrssentraler, er det naturlig også å ta innbyggertallet i hvert enkelt fylke i betraktning. I tabell 1 nedenfor ser vi at Nordland har færrest innbyggere per utstyrssentral. Her dekker hver utstyrssentral i gjennomsnitt 8 007 innbyggere, mens hver utstyrssentral i Oslo dekker 43 666 innbyggere. I Rogaland er det 60 620 innbyggere per utstyrssentral, men tallene fra Rogaland er som sagt vanskelige å sammenligne på grunn av Frilagers mange underfilialer.

Selv om det er mulig å fordele antall innbyggere på antall utstyrssentraler, er det ikke like lett å tallfeste hvor mange av innbyggerne som i praksis har tilgang til en utstyrssentral. Nærhet er nok viktig for å ta tilbudet i bruk og avstander en vesentlig barriere. Dette forklarer nok at det er flere utstyrssentraler per innbygger i Nordland enn i Oslo. I Nordland er det større geografiske avstander mellom folk. Å se på utstyrssentraler per innbygger gir derfor kun en liten pekepinn på tilgjengeligheten og altså ikke noe helhetlig bilde i så måte.

Tabell 8. Utstyrssentraler per fylke

Fylke	Antall	Innbyggertall*	Innbyggere per utstyrssentral
Viken	53	1 264 670	23 862
Innlandet	32	370 940	11 592
Vestland	32	640 521	20 016
Nordland	30	240 204	8 007
Trøndelag	26	473 316	18 204
Agder	19	310 689	16 352
Møre og Romsdal	19	265 513	13 974
Vestfold og Telemark	18	424 143	23 564
Oslo	16	698 660	43 666
Troms og Finnmark	16	241 522	15 095
Rogaland	8	484 958	60 620
Totalt	269	5 415 136	20 131

Note. * Innbyggertallet er hentet fra Statistisk sentralbyrå og viser befolkningstallet i hvert fylke ved inngangen til fjerde kvartal i 2021 (Statistisk sentralbyrå, <https://www.ssb.no/statbank/table/01222/tableViewLayout1/>).

Utsending av spørreskjema

Spørreskjemaet ble første gang sendt ut 28. februar 2022. Deretter ble det gjennomført i alt fire purringer: 8., 17., 25. og 30. mars. I siste purring ble det understreket at det nå var siste sjanse til å delta i undersøkelsen, i håp om at dette kunne få de siste til å delta.

For noen av utstyrssentralene hadde vi flere alternative e-postadresser, og 21. mars benyttet vi disse til å sende ut invitasjonen på nytt til de utstyrssentralene som ikke hadde besvart undersøkelsen så langt. Blant dem som ikke hadde besvart, hadde vi alternativ e-postadresse til 54 sentraler. Da spørreundersøkelsen ble lukket, sjekket vi om noen av disse hadde svart med både den første og den andre e-postadressen. Det viste seg at dette gjaldt to utstyrssentraler, og vi fjernet da den siste besvarelsen til disse to.

Svarprosent og responsanalyse

Av de 269 utstyrssentralene som ble invitert til å delta i spørreundersøkelsen, fullførte 140 respondenter. I tillegg var det 20 utstyrssentraler som delvis hadde svart på undersøkelsen. Videre fikk vi 5 e-poster i retur, 3 personer ble filtrert ut etter første spørsmål fordi de ikke var i målgruppen, og 3 personer valgte å ikke dele data med oss. Vi regner ikke med de ikke-fungerende e-postene, dem som var utenfor målgruppen, eller dem som ikke samtykket til behandlingen av personopplysninger i prosjektet, når vi beregner svarprosent. Vi sitter derfor igjen med et utvalg på 258 utstyrssentraler når vi skal regne ut svarprosenten.

Undersøkelsen hadde en svarprosent på 54,3 prosent dersom vi kun regner med dem som fullførte spørreskjemaet, og 62,0 prosent dersom vi også inkluderer dem som svarte på noen av spørsmålene. Tabell 9 nedenfor viser en oversikt over antall svar og svarprosenten for undersøkelsen. Dette er høye svarprosenter, og fordi undersøkelsen også er basert på et populasjonsutvalg, hvor hele populasjonen av utstyrssentraler har blitt invitert til å delta, gir det et veldig godt datagrunnlag for å undersøke aspekter knyttet til utstyrssentralenes rammevilkår og drift.

Tabell 9. Svar og svarprosent

	Antall	Prosent	Svarprosent
Fullførte undersøkelsen	140	52 %	54 %
Noen svar	20	7 %	8 %
Ikke svart	98	36 %	38 %
Ikke samtykket*	3	1 %	–
Ikke i målgruppen (filtrert ut)	3	1 %	–
Ikke-fungerende e-poster	5	2 %	–
Totalt	269	100 %	100 %

Note. *Samtykket ikke til behandlingen av personopplysninger i prosjektet.

Som det går frem av tabell 10 nedenfor, varierte svarprosenten noe mellom fylkene. Høyest svarprosent var det i Viken, der 73 prosent av utstyrssentralene hadde svart på eller fullført undersøkelsen. Lavest svarprosent var det i Agder, der 39 prosent av utstyrssentralene hadde svart på undersøkelsen. Selv om det er variasjon mellom fylkene, er svarprosenten jevnt høy i samtlige fylker, og siden dette ikke er et sannsynlighetsutvalg, ser vi ikke noe behov for å vekte utvalget.

Tabell 10. Svarprosent per fylke

	Antall svar	Svarprosent*
Viken	36	73 %
Trøndelag	16	70 %
Vestland	22	69 %
Troms og Finnmark	10	62 %
Møre og Romsdal	11	61 %
Vestfold og Telemark	11	61 %
Nordland	18	60 %
Innlandet	18	58 %
Rogaland	4	50 %
Oslo	7	47 %
Agder	7	39 %
Totalt	160	62 %

Note. *Antall svar som bakgrunn for svarprosenten inkluderer både fullførte, delvis fullførte og ikke-fullførte besvarelser.

I undersøkelsen spurte vi om utstyrssentralene var enkeltstående sentraler, om de hadde flere utlåsenheter, eller om de representerte flere utstyrssentraler. På dette spørsmålet svarte de fleste respondentene at de var enkeltstående utstyrssentraler (se tabell 11): 19 svarte at de hadde flere utlåsenheter, og 9 svarte at de representerte flere utstyrssentraler. De som representerte flere utstyrssentraler, oppga videre at de var en del av en organisasjon eller et nettverk, som BUA, Frilager eller Skattekammeret.

Tabell 11. Antall utstyrssentraler representert i undersøkelsen

	Antall
En enkeltstående utstyrssentral	129
En utstyrssentral med flere utlåsenheter	19
Flere utstyrssentraler	9
Totalt	157*

Note. *Tre sentraler svarte ikke på dette spørsmålet.

Statistiske analyser

Datamaterialet ble analysert i statistikkprogrammet R, og vi har hovedsakelig sett på kjennetegn ved utstyrssentralene generelt. Samtidig har vi også undersøkt hvordan utstyrssentralenes besvarelser ser ut til å ha sammenheng

med variasjon i ulike faktorer som driftstid (etableringsår), finansiering (langsiktighet i finansieringen), ansvarlig driftsaktør og eventuelt organisasjons- og nettverkstilknytning.

Vær oppmerksom på at undersøkelsen ikke er et sannsynlighetsutvalg, men et populasjonsutvalg der samtlige utstyrssentraler har blitt invitert til å delta. Det gir derfor ikke så mye mening å se på hvorvidt forskjeller mellom grupper av utstyrssentralene er statistisk signifikante. For å sikre at resultatene vi omtaler, er robuste, har vi imidlertid sørget for at gruppene vi sammenligner, er relativt store, og at vi ikke vektlegger forskjeller der gruppene er svært små.

Intervjuundersøkelse med utstyrssentraler i fire casekommuner

Utvalg

Norge er et langstrakt land og har i dag et stort antall utstyrssentraler. Rambøll identifiserte i sin rapport fra 2019 hele 386 utstyrssentraler, inkludert planlagte sentraler og mindre sentraler med lavere aktivitet. Vårt utvalg består av 269 aktive sentraler med søknadsaktivitet og/eller nettverksaktivitet. Med et så stort antall utstyrssentraler vil det ikke være mulig å gjennomføre kvalitative intervjuer med representanter for alle sentralene. Mens den kvantitative spørreundersøkelsen greit kan formidles til alle utstyrssentralene i Norge, vil de kvalitative intervjuundersøkelsene måtte basere seg på et utvalg sentraler. For å fange opp noen av de mulige geografiske variasjonene som kan finnes mellom utstyrssentraler i Norge, har vi valgt å rekruttere sentraler i fire utvalgte casekommuner (Yin, 2014) som ligger i ulike deler av landet.

I utvalget av casekommuner har vi vektlagt variasjon med hensyn til geografi og folketall, og vi har også forsøkt å identifisere kommuner med variasjon i andelen barn og unge (0–17 år) i lavinntektshusholdninger og i andelen barn og unge (ungdomsskoleelever) som er med i en fritidsorganisasjon. De fire casekommunene er også valgt ut for å fange opp en viss bredde blant utstyrssentralene med hensyn til ansvarlig driftsaktør (kommune, frivilligsentral, Røde Kors, Kirkens Bymisjon), organisering (BUA-nettverk), driftstid og utlånssystem (BUA-systemet, Kirkens Bymisjon, folkebibliotek). I tabellene nedenfor har vi samlet nøkkelinformasjon om de fire kommunene (tabell 12) med tilhørende utstyrssentraler (tabell 13).

Tabell 12. Utvalgte kommuner, nøkkelinformasjon

	Kommuner			
	Drammen	Stord	Tromsø	Lindesnes
Befolkning ¹	101 386	18 759	76 974	23 046
Geografi	Øst (Viken)	Vest (Vestland)	Nord (Troms og Finnmark)	Sør (Agder)
Kommunestørrelse ²	Stor	Middels	Stor	Stor
Sentralitet ³	Nivå 2 (verdi 916)	Nivå 4 (verdi 743)	Nivå 3 (verdi 804)	Nivå 4 (verdi 740)
Andel barn og unge (0–17 år) i lavinntektsusholdninger ⁴	17 %	9,5 %	7,1 %	13 %
Andel ungdomsskoleelever som er med i en fritidsorganisasjon ⁵	63 %*	71 %	66 %	70 %

Note: ¹Befolkningstall per 1.1.2020 er hentet fra Statistisk sentralbyrås tabell 11342: Areal og befolkning, etter region, statistikkvariabel og år, <https://www.ssb.no/statbank/table/11342/tableViewLayout1/>

²Kommunestørrelse følger tidligere inndeling: Små kommuner: kommuner med 0–4 999 innbyggere.

Mellomstore kommuner: kommuner med 5 000–19 999 innbyggere. Store kommuner: kommuner med minst 20 000 innbyggere (Langørgen et al., 2015).

³Sentralitet er basert på Statistisk sentralbyrås sentralitetsindeks for 2020:

<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/sentralitetsindeksen-oppdatering-med-2020-kommuner>.

Sentralitetsindeksen er basert på hvor mange arbeidsplasser og servicefunksjoner som kan nås innenfor en reisetid på 90 minutter basert på grunnkretser (om lag 13 500 slike) i kommunen, og varierer fra laveste sentralitet på nivå 6 (Utsira, 295) til høyeste sentralitet på nivå 1 (Oslo, 1000).

⁴Andelen barn og unge (0–17 år) som bor i husholdninger som i treårsperioden 2017–2019 hadde en gjennomsnittlig inntekt under 60 prosent av nasjonal median (hentet fra Folkehelseinstituttets oppvekstprofiler).

⁵Andelen barn og unge som er med i en fritidsorganisasjon (ungdomsskoleelever), er hentet fra Folkehelseinstituttets oppvekstprofiler (basert på Ungdata).

*For Drammen kommune foreligger det ingen data om andelen barn og unge som er med i en fritidsorganisasjon, og andelen er derfor hentet fra fylkesnivået (Viken).

Tabell 13. Utvalgte utstyrssentraler, nøkkelinformasjon

	Utstyrssentraler					
	Turbo Tromsø	Øyslebø bibliotek	BUA Mandal	Skattkammeret Drammen	Down Under Nedre Eiker	BUA Stord
Kommune	Tromsø	Lindesnes	Lindesnes	Drammen	Drammen	Stord
Ansvarlig driftsaktør	Kommunen og Røde Kors	Kommunen	Kommunen	Kirkens Bymisjon	Kommunen	Kommunen
Tilknyttet BUA	Ja	Nei	Ja	Delvis	Ja	Ja
Etableringsår	2016	2015 ²	2020	2019	2015 ³	2017
Utlånssystem	BUA	Utlånsvok	BUA	Skattkammerets system	BUA	BUA
Online reservasjon ¹	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja

Note. ¹Online reservasjon innebærer at låntakeren kan reservere utstyr på nett og hente dette på utstyrssentralen til avtalt tid. Dermed risikerer ikke låntakerne å møte opp og oppdage at utstyret de ønsker, er utlånt til noen andre.

²År for etablering av utlån av turutstyr.

³Det er uklart når utstyrssentralen opprinnelig ble etablert, men sentralen ble i 2015 overtatt av aktivitets-/ungdomshuset Down Under. Før dette ble utstyrssentralen drevet av Utekontakten i Nedre Eiker kommune.

Fremgangsmåte

Intervjuene med lederne for utstyrssentralene i de fire casekommunene ble gjennomført som semistrukturerte individuelle intervjuer. Slike intervjuer innebærer at forskerne bruker en intervjuguide som er tematisk inndelt og inneholder spørsmål som skal gi svar på den aktuelle problemstillingen. At intervjuene er semistrukturerte, betyr at forskerne kan stille oppfølgingsspørsmål som ikke står i intervjuguiden. Slike spørsmål kan gi en dypere forståelse av fenomenet som undersøkes – i vårt tilfelle sentralenes perspektiv og virkemåte. Da vi utarbeidet intervjuguiden, så vi den i sammenheng med spørsmålene og temaene i spørreundersøkelsen og dokumentanalysen. Dette kjennetegner en såkalt mixed-method-tilnærming, der kvalitative og kvantitative metoder og data ses sammen (Creswell, 2014; Creswell, 2015). Intervjuene, inkludert intervjuguiden, ble meldt til Norsk senter for forskningsdata for godkjenning. Intervjuene ble avtalt på telefon og e-post og gjennomført på Teams med lydopptak. Disse lydopptakene ble så gjort om til tekstdokumenter (transkribert) og analysert.

Intervjuguide

Intervjuguiden, som ble utarbeidet med innspill fra hele forskningsgruppen, er basert på spørreskjemaet og foreløpige funn fra dokumentanalysen. Intervjuguiden er tematisk inndelt, slik at intervjuene vil kunne gi en dypere forståelse av funn fra spørreundersøkelsen og dokumentanalysen.

Tematisk analyse

Lydopptakene fra intervjuene ble transkribert og gjort om til tekstdokumenter. Disse ble så gjenstand for en analyse (Bartlett & Vavrus, 2017). Analysen ble gjennomført som en tematisk analyse. Dette innebærer at to forskere leser gjennom teksten før den kodes. Koding vil si at setninger som er meningsbærende, for eksempel «Prosjekter er viktige for driften, men krever stor innsats», blir tatt ut og merket med en kode, i dette tilfellet med «Økonomiske rammer». Disse blir samlet til undertemaer og hovedtemaer når de sammenfaller med temaer i forskningsspørsmålene (Braun & Clarke, 2006; Braun et al., 2019). Slik har vi kommet frem til innholdet og hovedtemaene som danner underoverskrifter i kapittel 5. Det at to forskere koder datamaterialet samtidig, øker sannsynligheten for at utsagnene fra utstyrssentralene er oppfattet på riktig måte (validitet).

Etikk og personvern

Gjennomføringen av de seks casestudiene følger NORCEs etiske retningslinjer og kvalitetssystem (ISO 9001). Intervjuene er meldt til Norsk senter for forskningsdata sammen med intervjuguiden og et eget informasjonsskriv som beskriver hvordan deltakernes personvernrettigheter vil bli ivarettatt

(informasjonsskrivet og intervjuguiden er vedlagt til slutt i rapporten). Informasjonsskrivet og intervjuguiden ble sendt intervjuedeltakerne i forkant for å sikre godt informert samtykke. Alle data er aidentifisert: Hver deltaker har fått tildelt et nummer som kun kan kobles til navnet gjennom en navneliste. Denne slettes så fort prosjektet er over.

Funn fra dokumentanalysen

Når vi forsøker å forstå utstyrssentralenes overordnede føringer og rammevilkår, er det relevant å se nærmere på offentlige myndigheters forståelse av og forventninger til utstyrssentralenes måloppnåelse. I utgangspunktet kan man her se for seg at disse er forskjellige fra sentralenes egne tanker om dette. Vi starter derfor med å se nærmere på hvordan utstyrssentralene omtales i offentlige dokumenter, før vi ser nærmere på hvordan noen av utstyrssentralene selv, og sentralenes organisasjoner og nettverk, omtaler sentralenes formål. Vi ser også nærmere på hvordan utstyrssentralenes formål omtales i forskningslitteraturen. Vi avslutter med en oppsummering og trekker frem eventuelle likheter og forskjeller i de ulike aktørenes tematisering av utstyrssentralenes formål.

Formål beskrevet i offentlige dokumenter

Utstyrssentraler nevnes i flere offentlige dokumenter som omhandler temaer som folkehelse, friluftsliv, kultur, velferd og migrasjon. På begynnelsen av 2000-tallet ser vi at folkehelsearbeid i økende grad tematiseres i offentlige dokumenter, anført ved stortingsmeldingen med tittelen *Resept for et sunnere Norge: Folkehelsepolitikken* (St.meld. nr. 16 (2002–2003)), som tydeliggjør statens ansvar og rolle i det forebyggende helsearbeidet (Mæland, 2003). De neste årene følger flere folkehelsemeldinger, herunder *Folkehelsemeldingen: God helse – felles ansvar* (Meld. St. 34 (2012–2013)), *Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter* (Meld. St. 19 (2014–2015)) og *Folkehelsemeldinga: Gode liv i eit trygt samfunn* (Meld. St. 19 (2018–2019)). I folkehelsetenkningen vektlegges begrepet «empowerment» og ønsket om å gi enkeltpersoner og lokalsamfunn større innflytelse, makt og kontroll over egen hverdag og situasjon (Mæland, 2003). Fellesskapets ansvar blir i økende grad å legge til rette for at det skal være enklere for innbyggerne å ta sunne valg og vanskeligere å ta helsenedbrytende valg (Mæland, 2003). Dette tankegodset gir trolig god grobunn for utstyrssentralene, som ved å gjøre utstyr som er nødvendig for å drive med fysisk aktivitet, mer tilgjengelig, kan tenkes å senke terskelen for å delta i fysisk aktivitet for det brede lag av befolkningen. I stortingsmeldingen *Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet* (St.meld. nr. 39

(2000–2001)) står det at utstyrssentralene kan «tenkjust å vere eit viktig bidrag til hjelp for å senke terskelen for å komme seg ut i naturen». Og i en senere stortingsmelding om friluftsliv (Meld. St. 18 (2015–2016) *Friluftsliv: Natur som kilde til helse og livskvalitet*) fremheves utstyrssentralene som en mulig kilde til økt fysisk aktivitet i befolkningen, særlig blant barn og unge, for eksempel gjennom rekruttering av barn og unge til friluftsliv og enklere uttesting av ulike aktiviteter:

På denne måten kan ikke minst barn og unge prøve ut nye aktiviteter uten å måtte investere i nytt utstyr. Utstyrssentraler er et viktig element i arbeidet med rekruttering av barn og unge til friluftsliv, og til å skape økt aktivitet i denne aldersgruppen. Utstyrssentralene bidrar til at alle kan drive med friluftsliv uavhengig av økonomiske evner. (s. 83)

I begge stortingsmeldingene (Meld. St. 39 (2000–2001); Meld. St. 18 (2015–2016)) kommer regjeringen med en klar oppfordring til frivillige organisasjoner, friluftsråd og/eller kommuner om å etablere utstyrssentraler for friluftsliv – en oppfordring som kan ses i sammenheng med de senere årenes oppblomstring av utstyrssentraler. Proposisjoner fra 2010 og 2011 fremhever også utstyrssentraler som en del av det kommunale frisklivstilbudet: «Frisklivstilbudet kan også inkludere lokale utstyrssentraler. Formålet er at sports- og friluftsutstyr skal være lettere tilgjengelig for alle» (Prop. 1 S (2010–2011), s. 77). Folkehelseperspektivet blir ytterligere tydeliggjort ved at samarbeid med utstyrssentraler fremheves som en mulig del av innsatsen rettet mot befolkningsgrupper med forhøyet risiko for å utvikle livsstilssykdommer (Prop. 1 S HOD (2011–2012)). Parallelt viser de offentlige dokumentene at utstyrssentralene har blitt betraktet som et mulig virkemiddel som kan forebygge og redusere fattigdom (Prop. 1 S (2012–2013)) og bidra til «aktivitet og deltakelse blant utsatte barn og unge» (Prop. 1 S (2013–2014), s. 22; se også Prop. 1 S (2012–2013)). Dette fremheves også i Prop. 79 S. (2020–2021):

Utstyrssentraler tilbyr ulike former for utstyr til barn og unges aktiviteter, for eksempel til vintersport og friluftsliv. Tilbudet bidrar til at utsatte barn og unge får delta i aktiviteter. (s. 53)

I NOU 2011: 7, *Velferd og migrasjon*, beskrives dessuten utstyrssentraler som et eksempel på et aktivt tiltak som er rettet mot barn og ungdom i utsatte familier, og som, i motsetning til kontantytelser, ikke er eksporterbart, men som «kan bidra til å fremme integrering, og til å dempe negative effekter av dårlig familieøkonomi» (s. 325).

Et tydelig rasjonale for utstyrssentralene, og kanskje det som oftest fremheves i offentlige dokumenter, er utstyrssentralenes potensial til å motvirke konsekvenser av fattigdom. Utstyrssentralenes betydning i den sammenheng tydeliggjøres ved at flere offentlige dokumenter fremhever «Nasjonal

tilskuddsordning mot barnefattigdom» (i dag omtalt som «Tilskudd til inkludering av barn og unge»; Barne, ungdoms- og familiedirektoratet, 2022) som en viktig finansieringskilde for mange utstyrssentraler. Flere proposisjoner viser for eksempel til ulike tilskuddsordninger som skal stimulere til etablering av tiltak i kommunene for å forebygge og redusere fattigdom blant barn (Prop. 1 S (2015–2016)), blant barn og unge (Prop. 1 S (2014–2015)) og blant barn og barnefamilier (Prop. 1 S (2016–2017)) – blant annet gjennom «støtte til ferie- og fritidsaktiviteter, leksehjelp og utstyrsbanker i kommunen» (Prop. 1 S (2014–2015), s. 100). I en av proposisjonene omtales dessuten «utstyrsbanker, fritidsaktiviteter, ferietiltak mv.» som «kompenserende tiltak til barn, ungdom og familier» (Prop. 1 S (2016–2017), s. 64). Proposisjonene fremhever med andre ord utstyrssentralene som et virkemiddel for å motvirke negative konsekvenser av fattigdom.

Økonomi fremheves som en sentral barriere for deltakelse – også for barn og unge. I Prop. 1 S (2013–2014) står det at en økning i tilskuddet for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og barnefamilier er en del av innsatsen for å fremme barns muligheter til aktivitet og deltakelse: «Det skal legges vekt på tiltak som bidrar til aktivitet og deltakelse blant utsatte barn og unge, herunder individuelle aktivitetstilskudd og etablering av utstyrsbanker» (s. 21). De siste årene har økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter fått mer oppmerksomhet. Etter at Fritidserklæringen ble vedtatt i 2016, har inkludering av barn og unge i fritidsaktiviteter blitt stadig mer vektlagt i offentlige dokumenter. Fritidserklæringen, som er en samarbeidserklæring mellom regjeringen, nasjonale frivillige organisasjoner og kommunesektorens organisasjon KS, bygger på FN's konvensjon om barnets rettigheter, som stadfester «barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet» (Regjeringen, 2016, s. 1). Med Fritidserklæringen rettes oppmerksomheten i større grad mot hvordan barns rett til å delta i fritidsaktiviteter kan realiseres. I kjølvanet av Fritidserklæringen ser vi en økende tematisering av fritidsaktiviteters betydning for barn og unge og en økende vektlegging av at deltakelse i fritidsaktiviteter er et viktig aspekt ved inkludering i barn og unges liv. I stortingsmeldingen *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet* (Meld. St. 34 (2020–2021)) fremheves for eksempel betydningen av barn og unges mulighet til å delta i fritidsaktiviteter: «Deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter har betydning for en god oppvekst. Fritidsarenaer gir barn og unge mulighet til å utvikle sosiale ferdigheter, vennskap og nettverk» (s. 62). Den trekker også frem at det «å delta i kultur- og fritidsaktiviteter har positive effekter her og nå, men bidrar også til å forberede deltakelse på mer formelle arenaer senere i livet» (s. 62). Videre betraktes utstyrssentraler som et middel for å senke de økonomiske barrierene for barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter:

Utlåns- eller utstyrssentraler er et lavterskeltilbud som låner ut utstyr for å redusere de økonomiske barrierene for deltakelse i fritidsaktiviteter. Utstyrssentraler kan bidra til å dempe konsekvensene av å vokse opp i en familie med lav inntekt, ved at barn og ungdom kan låne utstyr. (s. 62)

Vektleggingen av utstyrssentralenes betydning for å bryte ned økonomiske barrierer for deltakelse i fritidsaktiviteter tydeliggjøres også i flere andre dokumenter, for eksempel i stortingsmeldingen *Oppleve, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Meld. St. 18 (2020–2021)). Her stadfester man at utstyrssentralene har til hensikt «å redusere dei økonomiske barrierane for å delta i fritidsaktivitetar» (s. 53). Og i NOU 2020: 16, *Levekår i byer: Gode lokalsamfunn for alle*, kan vi lese følgende:

Mange kommuner har ulike tilbud som har som mål å senke terskelen for at barn og unge skal delta i fritidsaktiviteter. Slike tilbud inkluderer utstyrssentraler for sports- og friluftsutstyr. (s. 249)

Oppsummering

Av de offentlige dokumentene vi har identifisert via regjeringens nettsider, ser vi her flere ulike, om enn tilgrensende, forståelser av utstyrssentralenes bidrag til samfunnet. Det synes som om vektleggingen av bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet var en viktig begrunnelse for etableringen av utstyrssentraler tidlig på 2000-tallet. Et tiår senere var tilnærmingen til helse mer holistisk. Nå stod den sosiale deltakelsen og inkluderingen på ulike arenaer for fysisk aktivitet, sport og friluftsliv mer i fokus. Vektleggingen av barn og unge som en viktig målgruppe for utstyrssentralene synes imidlertid å vedvare. Etter at Fritidserklæringen ble vedtatt i 2016, ser vi en tydelig vektlegging av utstyrssentralene som et tiltak med potensial til å bryte ned noen av de økonomiske barrierene for barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Et annet perspektiv på utstyrssentralenes virksomhet, som ofte trekkes frem av sentralene selv og av nettverksorganisasjonen BUA, er sentralenes mulige samfunnsmessige betydning som miljøtiltak. Siden utstyrssentralene representerer en slags delingsøkonomi, kan de bidra til å redusere klimabelastningen. Det er interessant at ingen av de offentlige dokumentene vi identifiserte gjennom våre søk på regjeringen.no, tematiserer utstyrssentralenes betydning for miljøet. Det synes dermed klart at satsingen på utstyrssentraler i Norge først og fremst bunner i et ønske om å oppnå sosiale mål knyttet til inkludering og forebygging av sosial ulikhet snarere enn mål knyttet til miljø- og klimautfordringer.

Formål beskrevet på kommunenes nettsider

Det kvalitative datamaterialet til denne forskningsrapporten er basert på data fra utstyrssentraler i fire casekommuner. De neste avsnittene gir et innblikk i

hvordan hver kommune har beskrevet formålet med de utstyrssentralene som finnes i deres kommune.

Drammen kommune

Drammen kommune har en egen nettside om kommunens utstyrssentraler – eller utstyrsbaser, som kommunen kaller dem. «Utstyrsbasene tilbyr gratis utlån av fritidsutstyr til alle som er bosatt i Drammen» (Drammen kommune, u.å.). Kommunens nettsider gir ingen indikasjon på hva som er utstyrssentralenes formål, og peker heller ikke på spesielle grupper som dette tilbudet er rettet mot. Ellers informerer den kommunale nettsiden både om tilbudet ved kommunens utstyrsbase og om tilbudet ved Skattkammeret Drammen.

Tromsø kommune

Tromsø kommune opplyser på en av nettsidene sine om Turbo, som låner ut fritidsutstyr gratis (Tromsø kommune, u.å.). Der går det frem at Turbo Tromsø er et tilbud til innbyggerne i Tromsø kommune som både barn, ungdom og voksne kan benytte seg av, men at alpinutstyr kun lånes ut til barn/unge og deres foresatte. Det er med andre ord tydelig at barn og unge er prioritert ved utlån av utstyr.

Lindesnes kommune

Vi fant ingen informasjon om tilbudet om utlån av utstyr i regi av BUA Mandal og Øyslebø bibliotek på nettsidene til Lindesnes kommune (Lindesnes kommune, u.å.).

Stord kommune

Stord kommune opplyser om tilbudet til BUA Stord på nettsidene sine, men informasjonen var vanskelig å finne. Informasjonen gir ingen indikasjon på formålet eller målgruppene for utstyrssentralen, og den var begrenset til følgende setning: «Her kan du låne mykje flott friluft- og aktivitetsutstyr både til sommar og vinter - heilt utan at det kostar noko» (Stord kommune, u.å.).

Oppsummering

Kort sagt kan vi si at det ikke var så lett å finne informasjon om utstyrssentralene på kommunenes nettsider. På nettsidene til én av kommunene fant vi ingen informasjon, på nettsidene til en annen kommune var informasjonen vanskelig å oppdrive. De kommunene som presenterte utlånstilbudet på nettsidene sine, ga lite eller ingen informasjon om hvilke målgrupper de ønsket å nå med tilbudet. Det vil si at utstyrssentralene i all hovedsak må tolkes som universelle tilbud til alle, med unntak av at Turbo Tromsø, som viser at de prioriterer barn, unge og deres foresatte, ettersom lån av alpinutstyr kun er tilgjengelig for denne gruppen.

Formål og målgrupper beskrevet på utstyrssentralenes nettsider

Dette forskningsprosjektet inkluderte kvalitative intervjuer med seks ulike utstyrssentraler, og i de neste avsnittene beskriver vi hvilken informasjon som er tilgjengelig om de ulike sentralene på internett, og som kan gi en indikasjon på sentralenes formål og primære målgrupper.

Skattkammeret Drammen

Sammen vil vi bidra til aktivitet, inkludering og fellesskap for alle!

Sitatet ovenfor er hentet fra Skattkammeret Drammens Facebook-side og kan gi et innblikk i denne utstyrssentralens forståelse og formidling av eget formål. Skattkammeret Drammen fremhever at de «arbeider for å gjøre det enkelt for barn og unge å delta i de aktivitetene de ønsker, uavhengig av familiens økonomi» (Skattkammeret Drammen, u.å.). De fremhever også at familier med barn og unge opp til 18 år kan låne sports- og aktivitetsutstyr gratis, så tilbudet er tydelig rettet mot barn, unge og deres familier. Utlånstilbudet er bare gratis for barn og unge og for voksne som skal være i aktivitet sammen med barn. I tillegg til å tilby gratis utlån av aktivitetsutstyr arrangerer Skattkammeret Drammen kostnadsfrie aktiviteter for å bidra til å sikre at barn og unge får mulighet til å delta. Disse aktivitetene blir ikke beskrevet, og det er uklart hva tilbudet består i, og hvor man kan få mer kunnskap om dette. Kanskje dette er noe folk blir informert om når de oppsøker utstyrssentralen fysisk. På Facebook-siden (Skattkammeret Drammen, u.å.) tematiserer Skattkammeret Drammen også miljøperspektivet gjennom sitt ønske om «å fremme et miljøvennlig perspektiv ved å oppfordre til gjenbruk av utstyr». I tillegg til å informere om tilbudet på Facebook har Skattkammeret Drammen en egen nettside på BUAs nettsider (Stiftelsen BUA, u.å.d) der de informerer om gratis utlån av utstyr og muligheten til å delta i kostnadsfrie aktiviteter.

Down Under Nedre Eiker

GRATIS UTLÅN AV SKØYTER, ALPINT OG LANGRENN'S UTSTYR. Vi har kanoer til utlån i sommerhalvåret.

Foruten relevant kontaktinformasjon utgjør sitatet ovenfor den eneste informasjonen man finner på BUAs nettsider (Stiftelsen BUA, u.å.a) om utstyrssentralens tilbud. Her gis det ingen informasjon om tilbudets formål eller målgruppe. Utstyrsbasen, eller utstyrssentralen, nevnes også på Facebook-siden til Down Under – Ungdommens kulturhus, men i mengden av tilbud og informasjonsposter var det vanskelig å finne spesifikk informasjon om utstyrssentralen.

Turbo Tromsø

TURBO driver gratis utlån av tur- og fritidsutstyr til Tromsøs befolkning. [...] Familier og barn er TURBOs hovedprioritet!

Informasjonen fra Turbo Tromsø på BUA-nettverkets nettsider (Stiftelsen BUA, u.å.b) indikerer at tilbudet er rettet mot Tromsøs befolkning og særlig barn og barnefamilier. Turbo Tromsø har også en Facebook-side som jevnlig oppdateres med bilder og informasjon om utstyrstilbudet (Turbo Tromsø, u.å.).

BUA Mandal

Her lånes det ut sport- og fritidsutstyr helt gratis! BUA er et nasjonalt nettverk som jobber for at barn og unge skal få mulighet til å prøve flere og mer varierte aktiviteter.

På nettsidene til BUA Mandal går det frem at de vektlegger barn og unge som målgruppe og ønsker å gi dem muligheten til å prøve ulike aktiviteter (Stiftelsen BUA, u.å.c). Det står at låntakere under 18 år og låntakere uten norsk telefonnummer må ha med en annen som kan være ansvarlig låntaker, og besøkende oppfordres til å opprette en låneprofil før de møter opp for å låne utstyr. BUA Mandal har også egen Facebook-side som jevnlig oppdateres med bilder og informasjon om utstyrstilbudet (BUA Mandal, u.å.).

Øyslebø bibliotek

På Øyslebø bibliotek kan du låne telt, fiskestang, fotball, hengekøye, redningsvest, sparkesykkel, tursekk, m.m. - helt gratis.

Vi ble gjort oppmerksom på muligheten til å låne utstyr ved Øyslebø bibliotek da vi ringte Lindesnes kommune for å høre om de hadde andre utstyrssentraler enn BUA Mandal. Det var imidlertid vanskelig å finne informasjon om tilbudet til Øyslebø Bibliotek på nett, og informasjonen vi fant, begrenset seg stort sett til sitatet ovenfor og den korte setningen «Kom innom eller ta kontakt for å låne» (Lindesnes bibliotekene, u.å.).

BUA Stord

BUA Stord er eit tilbod for store og små der ein kan låne sport- og friluftstutstyr heilt gratis.

Sitatet ovenfor er den eneste informasjonen vi kan spore som sier noe om utstyrssentralens tilbud, både på nettsidene til BUA-nettverket (Stiftelsen BUA, u.å.e) og på BUA Stords Facebook-side. Her synliggjøres ingen begrensninger

i hvem som kan låne ved utstyrssentralen. Facebook-siden til BUA Stord oppdateres jevnlig med bilder, film og informasjon, for eksempel om ulike former for utstyr som finnes på sentralen (BUA Stord, u.å.).

Oppsummering

Når vi ser på opplysningene som utstyrssentralene gir om eget tilbud, fremstår de stort sett som universelle tilbud som alle kan benytte seg av. Turbo Tromsø markedsfører seg riktignok som et tilbud til Tromsøs innbyggere, og både Turbo Tromsø og Skattkammeret Drammen retter hovedsakelig lånetilbudet mot barn og barnefamilier. Skattkammeret Drammen skiller seg noe fra de andre sentralene, da de tydelig tilkjenner at de arbeider for å gjøre det enkelt for barn å delta i aktiviteter uavhengig av familiens økonomi.

Formål formidlet gjennom organisasjoner og nettverk

I dette delkapittelet ser vi nærmere på hvordan utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk, nærmere bestemt Kirkens Bymisjon (Skattkammeret), Frilager og BUA-nettverket, omtaler utstyrssentralene og sentralenes formål. (Når det gjelder Kiwanis, fant vi ingen nettside der de spesifikt omtaler organisasjonens utstyrstilbud.)

Kirkens Bymisjon – Skattkammeret

Skattkammeret tilbyr gratis utlån av utstyr til barn og unge. At de vektlegger barn og unge, kommer tydelig frem ved at voksne som ikke skal delta i aktiviteter sammen med barn, må betale for utstyret de låner. Skattkammeret skriver at de har «en visjon om at alle barn og unge skal ha mulighet til en aktiv hverdag uten en prislapp som ekskluderer fra deltakelse. Vi ønsker å skape arenaer som er åpne og inkluderende for alle» (Skattkammeret Drammen, u.å.). Det later med andre ord til at Kirkens Bymisjon – gjennom Skattkammeret – søker å bekjempe noen av de negative konsekvensene som følger av sosioøkonomisk ulikhet.

Frilager

Frilager opplyser på nettsidene sine at de tilbyr utleie av friluftsutstyr til turer og arrangementer. Dermed fremstår Frilager mer som en aktør rettet mot organisasjoner, skoler eller større grupper enn mot enkeltpersoner og familier. Det ser imidlertid ut til at også enkeltpersoner kan leie utstyr, da Frilager opplyser om at «prisene varierer om du bestiller som (er innlogget som) privatperson, frivillig organisasjon eller bedrift» (Frilager, u.å.). Frilager gir ingen informasjon om formålet med organisasjonens utstyrssentraler. De skriver imidlertid at de samarbeider med kommunene, og at alle som trenger gratis utstyr, får dette gjennom Frilagets samarbeid med kommunene.

BUA-nettverket

BUA er en stiftelse som betegner seg selv som «en nasjonal ideell organisasjon som skal gjøre det enklere for barn og unge å prøve flere og mer varierte aktiviteter, uten å øke forbruket» (Stiftelsen BUA, 2022). Vektleggingen av barn og unge er tydelig. Nettverket gir også uttrykk for et ønske om å bidra til at barn og unge er i mer fysisk aktivitet og får bedre helse «gjennom å styrke og synliggjøre utstysrordninger som låner ut sport- og fritidsutstyr» (Stiftelsen BUA, 2021, s. 2). Stiftelsen BUAs (2021) årsrapport for 2020 beskriver BUA som følger:

Utstyrssentraler som velger å bli med i BUA-nettverket har alle til felles at de ønsker å stimulere til økt fysisk aktivitet, og gjennom dette bidra til sosial inkludering og økt deltakelse i helsefremmende aktiviteter, uavhengig av sosioøkonomisk status, gjennom å tilby gratis utlån av sport- og fritidsutstyr til barn og unge (primært). BUA-nettverket skal bidra til at samfunnets midler brukes mest mulig effektivt og stimulerer til bedre folkehelse, inkludering, integrering og bærekraftig utvikling. (s. 4)

Videre går det frem av årsrapporten for 2021 at formålet til Stiftelsen BUA er «å bidra til inkludering og økt deltakelse i helsefremmende aktiviteter for barn og unge uavhengig av sosioøkonomisk status, gjennom å styrke og synliggjøre nye og eksisterende utstysrordninger for sport- og friluftsliv» (s. 2). Ifølge nettverket er altså sosial inkludering og økt deltakelse i fysiske, helsefremmende aktiviteter, uavhengig av sosioøkonomisk status, et sentralt formål, og barn og unge beskrives som den primære målgruppen. I tillegg til folkehelse, inkludering og integrering legger BUA-nettverket vekt på utstyrssentralene som et bidrag til en bærekraftig utvikling.

Oppsummering

Når vi ser på utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk, fremstår Kirkens Bymisjon som den organisasjonen som gir tydeligst uttrykk for hvem målgruppen er: Barn, unge og deres familier får låne gratis – andre må betale. Det går klart frem at de er opptatt av å inkludere barn og unge uavhengig av økonomi. Stiftelsen BUA er også opptatt av å gjøre fysiske og sosiale aktiviteter tilgjengelig for barn og unge uavhengig av økonomi. Men selv om barn og unge fremheves som en prioritert gruppe, har sentralene som er tilknyttet BUA-nettverket, gjerne de samme lånebetingelsene for voksne uten barn som for barn, unge og barnefamilier. Frilager gir ikke noen nærmere beskrivelse av organisasjonens formål og baserer seg på betalt leie av utstyr snarere enn på gratis lån av utstyr. Det fremheves imidlertid at alle som trenger å låne utstyr gratis, får dette gjennom Frilagers samarbeid med kommunene. Siden ordningen for gratis utlån er behovsprøvd og ikke universelt tilgjengelig for alle, skiller Frilager seg likevel klart ut fra de andre organisasjonene.

Formål beskrevet i forskningslitteratur

I forskning og forskningsrapporter fra Norge som omhandler utstyrssentraler, finner vi grovt sett to formålsbeskrivelser: utstyrssentralen som et middel for å bidra til økt fysisk aktivitet på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet og utstyrssentralen som et middel for å bidra til økt sosial deltakelse på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet. Her er det naturlig nok glidende overganger, og vektleggingen av utstyrssentralen som et virkemiddel for å nå dem i lavere sosiale lag er en fellesnevner.

Utstyrssentralen som et middel for å bidra til *økt fysisk aktivitet* på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet fremheves for eksempel i Helsedirektoratets (2008) rapport *Sports- og friluftsutstyr til alle*. Her vises det til regjeringens handlingsplan for fysisk aktivitet 2020–2029, *Sammen om aktive liv*, som presenterer en omfattende og langsiktig strategi for å redusere sosiale helseforskjeller. Et av målene som fremheves av Helsedirektoratet (2008, s. 5), er økt fysisk aktivitet, særlig blant barn og unge:

Ved å gjøre sports- og friluftsutstyr tilgjengelig i nærmiljøet og gjøre det gratis eller svært prisgunstig, vil utstyrssentraler trolig kunne bidra til at flere barn og unge kan utøve de aktivitetene de ønsker. Mangel på utstyr bør ikke være til hinder for at folk flest er fysisk aktive.

I rapporten *Hvordan etablere utstyrssentral – Fysisk aktivitet og friluftsliv* vektlegges ønsket om å *jevne ut sosiale helseforskjeller* i befolkningen. Her viser Helsedirektoratet (2010) til utfordringen med at store deler av befolkningen, også barn og unge, beveger seg for lite til å innfri de nasjonale anbefalingene om fysisk aktivitet. Begrunnelsen for å opprette utstyrssentraler er her at «alle bør ha like muligheter til å utøve fysisk aktivitet og friluftsliv, uavhengig av sosial bakgrunn og status» (Helsedirektoratet, 2010, s. 3). Utstyrssentraler fremheves som et lavterskeltiltak som trolig kan bidra til å få flere i aktivitet ved å gjøre sports- og fritidsutstyr gratis eller svært prisgunstig tilgjengelig i nærmiljøet. Et annet dokument som legger vekt på utstyrssentralenes rolle i å øke den fysiske aktiviteten, er rapporten om «Aktiv oppvekst – Nordlandsprosjektet» (Hansen, 2005), et prosjekt som skulle bidra til mer og bedre allsidig fysisk og idrettslig aktivitet i skolehverdagen. I denne rapporten beskrives utstyrssentraler som et av innsatsområdene for å nå målet om å fremme et mer variert aktivitetstilbud til barn og unge i Nordland. I Sivertsens (2018) rapport om BUA Steinkjer står det at utstyrssentralen har som mål å gjøre det «enklere for barn og unge å låne sport- og fritidsutstyr og stimulere til aktivitet» (s. 6).

Utstyrssentralen som et middel for å bidra til *økt sosial deltakelse* på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet fremheves blant annet i rapporten til Hansen et al. (2008), der forfatterne viser til ulike kommunale tiltak for å forebygge sosial eksklusjon og stigmatisering av barn som vokser opp i fattige familier.

Utstyrspooler presenteres her som et eksempel på et tiltak som skal forebygge sosial eksklusjon og stigmatisering – iverksatt av kommunene i den hensikt å avhjelpe fattigdom: «Utstyrordninger er en viktig infrastruktur for at alle barn og unge skal kunne delta i ulike former for aktivitet» (s. 14). Beskrivelser av utstyrssentraler som et virkemiddel for økt deltakelse på tvers av sosiale skillelinjer finner vi også i rapporten til Rambøll (2019). Her ble utstyrssentraler i kommunene kartlagt på vegne av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Målet var å skaffe en oversikt over eksisterende tilbud om utlån av aktivitetsutstyr og over de eksisterende utstyrssentralenes kvalitet, tilgjengelighet og sikkerhet. Rapporten viser til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets samfunnsoppdrag, som blant annet er å bidra til at barn som vokser opp i lavinntektsfamilier, kan delta i sosiale aktiviteter, og å fremme tilgjengeligheten av slike aktiviteter for personer med nedsatt funksjonsevne. Når det gjelder utstyrssentralenes formål, skriver Rambøll (2019) at:

Utstyrssentraler har ulike formål, hvor de viktigste er å legge til rette for aktivitet blant barn og unge og å inkludere barn og unge fra lavinntektsfamilier i aktivitet ved å fjerne den økonomiske barrieren for deltakelse som er knyttet til utstyr. Videre er utstyrssentraler gode tilbud for å fremme gjenbruk og er dermed også et tiltak med miljømessige fordeler. (s. 6).

I et intervju gjengitt i temahefte om boligsosialt av Fjelnseth et al. (2021) fremkommer det at målet med utstyrssentralen er «å bidra til at folk i alle samfunnslag kan komme seg mer ut på tur og delta i aktiviteter» (s. 70). Videre fremheves det at:

Et mål er å bidra til å eliminere den sosiale ulikheten i samfunnet. Her på utstyrssentralen gir vi et tilbud til alle, uavhengig av økonomi. Lavinntektsfamilier er en målgruppe vi ønsker å nå. Vi ser på tilbudet som en metode for å bekjempe barnefattigdom. (s. 70)

Grovt sett gir avsnittene ovenfor eksempler på to typer formålsbeskrivelser, men disse beskrivelsene glir lett over i hverandre og representerer på ingen måte tette skott: Vi finner gjerne varianter av begge beskrivelsene i ett og samme dokument. Utlån av utstyr kan gi flere muligheten til å delta i aktiviteter på tvers av økonomiske skillelinjer og bidra til å jevne ut sosiale ulikheter i helse ettersom lavere lag av befolkningen – der færre statistisk sett innfrir anbefalingene om fysisk aktivitet – får tilgang til nødvendig utstyr og kan være mer fysisk aktive. Samtidig kan muligheten til å låne utstyr bidra til at flere, særlig barn og unge, får muligheten til å delta i sosiale aktiviteter sammen med andre. Dette argumentet er i tråd med vektleggingen av barn og unges fritidsdeltakelse, som er løftet frem i sentrale dokumenter som blant annet Fritidserklæringen. Begge formålene vektlegger verdien av økt deltakelse, og

utstyrlån fremstår som et tiltak samfunnet kan bruke for å oppnå mål som økt sosial deltakelse, bedre fysisk og psykisk helse, osv.

Et annet mulig formål er at utstyrssentralene, ved å gjøre utstyr tilgjengelig, kan legge til rette for gode aktivitetsopplevelser på tvers av sosiale skillelinjer, og at disse aktivitetene kan anses å ha en verdi i seg selv utover å bidra til et økt fysisk aktivitetsnivå eller økt sosial deltakelse (se for eksempel Sandell & Öhman, 2010). En slik formålsbeskrivelse er i liten grad dokumentert i forskning og forskningsrapporter om utstyrssentraler, men vi finner et eksempel som kan knyttes til et slikt tankesett, i Helsedirektoratets brosjyre (2010): «Det er viktig å bidra til at det opprettes flere utstyrssentraler rundt omkring i Norge. Dermed kan flere oppleve *glede* [vår utheving] i å drive et mangfold av sports- og friluftaktiviteter» (s. 3).

Et annet aspekt ved utlån av utstyr gjelder miljø og bærekraft. Selv om de miljømessige fordelene ved gjenbruk også fremheves i den norske litteraturen om utstyrssentraler (for eksempel i sitatet ovenfor, hentet fra Rambøll (2019), s. 6), er miljø- og bærekraftperspektivet gjennomgående tydeligere tematisert i forskning og forskningsrapporter som omhandler Fritidsbanken – Sveriges parallell til den norske stiftelsen BUA. Imidlertid legger også Fritidsbanken, i likhet med stiftelsen BUA og de fleste enkeltstående utstyrssentralene i Norge, vekt på å hindre utenforskap blant barn og unge i lavinntektsfamilier. Ifølge Starrin (2020) ble Fritidsbanken etablert av en diakon som tilhørte Den svenske kirken, Carina Haag:

– Jag fick höra att det fanns föräldrar som höll barnen hemma från skolan när det var friluftsdagar på grund av att de inte hade råd att skaffa fritidsutrustning till. (s. 338)

Målet med Fritidsbanken er, ifølge Tekie et al. (2020), å gi mennesker tilgang til en aktiv fritid ved å låne ut tidligere privateid utstyr som er donert til Fritidsbanken av personer eller idrettsforeninger i nærmiljøet. Forskningsrapporter (for eksempel Tekie et al., 2020) og studentoppgaver (for eksempel Bromark & Sjölund, 2019 og Engström, 2017) viser imidlertid at mye av den akademiske oppmerksomheten er rettet mot Fritidsbanken som et eksempel på sirkulærøkonomi og delingsøkonomi. Masterarbeidet til Bromark & Sjölund (2019) var for eksempel tilknyttet prosjektet «Sharing Cities Sweden» – et nasjonalt program for delingsøkonomi i byer. En slik vektlegging av miljø og bærekraft finner vi igjen i BUA-nettverkets markedsføring av utstyrssentraler i Norge. Til tross for at det synes å være sammensatte mål for utstyrssentralene både i Norge og i Sverige, ser det ut til at sirkulær- og delingsøkonomien fremheves oftere i den svenske litteraturen. Ifølge Engström (2017) er for eksempel Fritidsbankens formål

att ge inspiration och möjlighet till ökad spontanidrott, fysisk aktivitet samt en aktivare fritid. Vidare är verksamhetens syfte även att *ta tillvara på idrotts- och fritidsutrustning som inte längre används*, så att andra istället kan få nytta av den [vår utheving]. (s. 2)

Sitatet peker også på en – i denne sammenheng – vesensforskjell mellom Fritidsbanken og mange norske utstyrssentraler. Fritidsbanken låner ut tidligere privateid og brukt utstyr, mens mange utstyrssentraler i Norge kjøper inn nytt utstyr til utleie. Dette kan føre til at standarden på utstyret i norske utstyrssentraler er høyere enn i den svenske Fritidsbanken og utvalget annerledes. Dette kan i sin tur ha betydning for opplevelsen av stigma knyttet til bruken av tilbudet. På den annen side er det dermed en lavere grad av gjenbruk i norske utstyrssentraler enn i Fritidsbanken, og dette kan muligens forklare noe av, men på langt nær hele, forskjellen i beskrivelsen av utstyrssentralenes formål i Norge og Sverige.

Oppsummering

I forskning og forskningsrapporter som omhandler utstyrssentraler, finner vi ulike begrunnelser for sentralene, som igjen kan gjenspeile de ulike formålene dette tilbudet kan tjene. Formålene er imidlertid tett knyttet til hverandre. Utstyrssentralen kan tjene som (1) et middel for å bidra til økt fysisk aktivitet på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet, (2) et middel for å bidra til økt sosial deltakelse på tvers av sosiale skillelinjer i samfunnet, (3) et middel for å legge til rette for gode aktivitetsopplevelser som kan anses å ha en verdi i seg selv utover å bidra til økt fysisk aktivitetsnivå, økt sosial deltakelse og bedre fysisk, psykisk og sosial helse, også på tvers av sosiale skillelinjer, og (4) et middel for å bidra til økt bærekraft ved å bruke sirkulær- og delingsøkonomi som forretningsmodell. Utstyrssentralen som et middel for å bidra til fysisk aktivitet og sosial deltakelse er mest fremtredende i den norske litteraturen. Utstyrssentralen som et bidrag til et bærekraftig samfunn er også tematisert, men tilsynelatende oftere i den svenske litteraturen om Fritidsbanken enn i den norske. Utstyrssentralen som et bidrag til opplevelser som har en verdi i seg selv, er lite vektlagt i litteraturen.

Funn fra spørreundersøkelsen til representanter for utstyrssentraler i Norge

En del av datagrunnlaget for denne rapporten består av svar på en spørreundersøkelse. Vi inviterte alle daglige ledere eller annet nøkkelpersonell ved utstyrssentralene i Norge til å svare på en spørreundersøkelse som la vekt på utstyrssentralenes formål (for eksempel formål og målgruppe), økonomi (for eksempel finansieringskilder og finansieringens langsiktighet) og organisering (for eksempel driftsansvar samt organisasjons- og nettverkstilknytning). Da vi gikk gjennom utstyrssentralenes svar, var det interessant å undersøke om besvarelsene varierte i tråd med variasjonen i bakgrunnsvariablene som kan tenkes å påvirke utstyrssentralenes rammevilkår og drift, herunder etableringsår (alder), driftsaktør, langsiktighet i finansieringen og organisasjons- og nettverkstilknytning. I de neste avsnittene ser vi først nærmere på bakgrunnsvariablene. Deretter retter vi oppmerksomheten mot rammevilkårene, som vi undersøker gjennom respondentenes svar på spørsmål om utstyrssentralenes formål, økonomi og organisering.

Sentrale bakgrunnsvariabler

Etableringsår

” *Én av fire utstyrssentraler er yngre enn fem år*

For å undersøke hvor lenge utstyrssentralene hadde vært i drift, spurte vi når de var etablert. Resultatene fra dette spørsmålet viste at én av fire utstyrssentraler var yngre enn fem år (opprettet etter 2017), mens kun tre sentraler var eldre enn tolv år (etablert før 2010). De aller fleste sentralene, 28 sentraler, var fire år gamle og svarte at de ble opprettet i 2019. Dette betyr at 27 prosent av utstyrssentralene i denne undersøkelsen ble opprettet etter at Rambølls undersøkelse ble gjennomført, og 19 prosent ble opprettet i samme år. Det er for øvrig viktig å understreke at Rambølls undersøkelse omfattet flere sentraler enn denne undersøkelsen, blant annet planlagte sentraler og små sentraler med

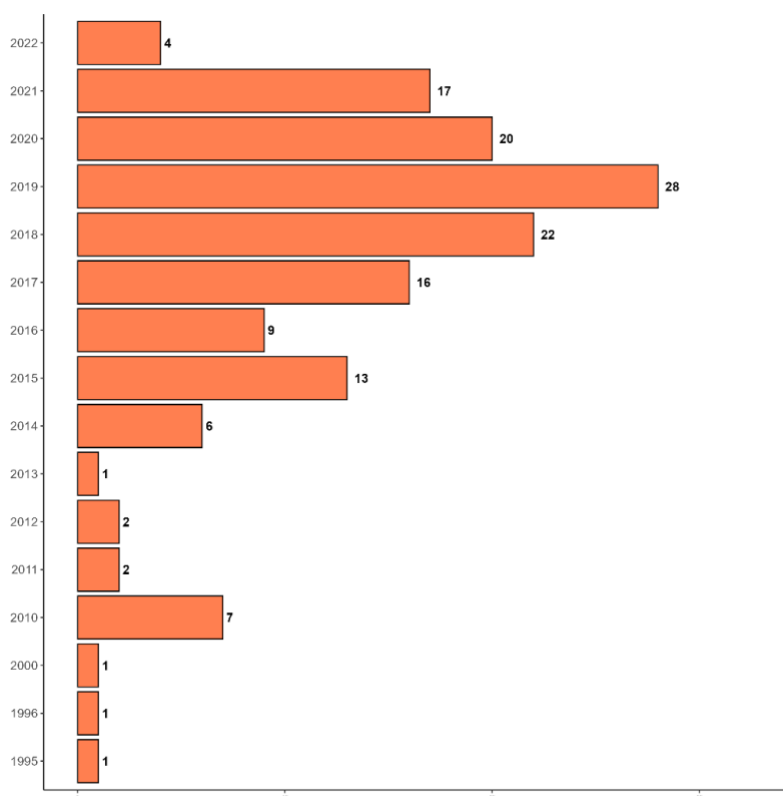
lav aktivitet. Dette har implikasjoner for sammenligningsgrunnlaget mellom denne rapporten og rapporten til Rambøll, men gjør det også interessant å se på forskjeller mellom de to undersøkelsene fordi vi ikke undersøker de samme sentralene.

Figur 2 nedenfor viser hvor mange utstyrssentraler som har blitt opprettet hvert år mellom 1995 og 2022. Vær oppmerksom på at figuren viser antall og ikke andel eller prosent.

Alderen på utstyrssentralene sier noe om hvor etablerte de er, og er en sentral bakgrunnsvariabel. I analysene har vi gruppert utstyrssentralene i tre perioder: 1995–2016, 2017–2019 og 2020–2022 (se tabell 13). Denne grupperingen har vi gjort for å få relativt like store grupper som kan brukes til sammenligning.

Vær oppmerksom på at ikke alle utstyrssentralene oppga når de ble etablert. Når vi her og senere i rapporten knytter ulike faktorer til utstyrssentralenes alder (etableringsår), er tabellene derfor ofte basert på et antall besvarelser som er lavere enn det fullstendige utvalget.

Figur 2. Utstyrssentralenes etableringsår (antall per år)

Tabell 13. Etableringsår

Etableringsår	Antall	Prosent
1995–2016	43	29 %
2017–2019	66	44 %
2020–2022	41	27 %
N	150	100 %

Sammenligner vi utstyrssentralene gruppert etter ulike etableringsår, ser vi at den eldste gruppen oftere er driftet av kommunale aktører og tilknyttet en organisasjon eller et nettverk enn sentraler som er opprettet etter 2016 (se tabell 14 og 15). Senere i rapporten vil vi også se at den eldre generasjonen av utstyrssentraler tenderer til å ha en mer langsiktig finansiering i tillegg til andre kjennetegn (for eksempel lavere grad av nettverkstilknytning).

Tabell 14. Driftsaktør etter etableringsår (%)

	1995–2016	2017–2019	2020–2022	
<i>Driftsaktør</i>				
Kommunal	21,1 %	34,2 %	44,7 %	100 %
Frivillig	25,4 %	52,2 %	22,4 %	100 %
Både frivillig og kommunal	35,6 %	40,0 %	24,4 %	100 %
N	41	66	43	

Tabell 15. Nettverkstilknytning etter etableringsår (%)

	1995–2016	2017–2019	2020–2022
Ja	60 %	74 %	88 %
Nei	40 %	26 %	12 %
N	43	66	41

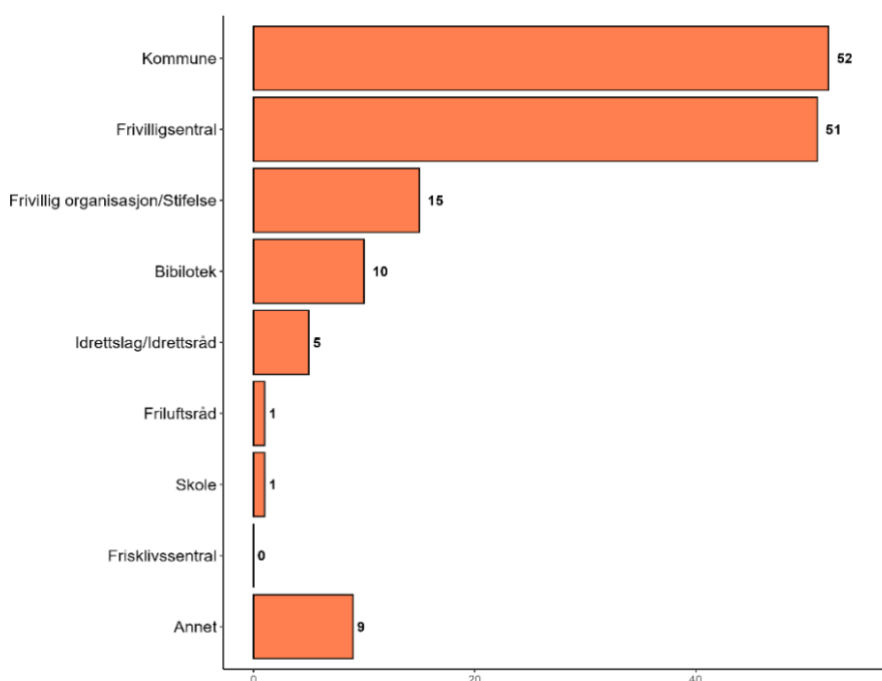
Driftsaktør

” *De fleste utstyrssentralene driftes av kommunen eller frivilligsentralen*

Det er forskjellige aktører som drifter utstyrssentralene. På spørsmål om hvem som har driftsansvar for utstyrssentralen, var det mulig å oppgi flere svaralternativer. Her svarte 52 prosent at kommunen har driftsansvar, og

51 prosent at en frivilligsentral har driftsansvar. At dette utgjør mer enn 100 prosent, skyldes at 23 prosent (35 sentraler) oppgir at både kommunen og en frivilligsentral har driftsansvar. Videre svarer 15 prosent at en frivillig organisasjon har driftsansvar, mens 10 prosent svarer et bibliotek. Biblioteket er ofte kommunalt, og 7 prosent av utstyrssentralene som driftes av et bibliotek, oppgir at de også driftes av kommunen, mens 3 prosent ikke oppgir dette. Det er også noen utstyrssentraler som driftes av idrettslag og friluftsråd, mens kun én driftes av en skole. Ingen driftes av en frisklivssentral. Figur 3 nedenfor viser hvor stor andel av utstyrssentralene som oppgir de ulike aktørene som driftsansvarlige.

Figur 3. Aktør med driftsansvar, i prosent (flere svar mulig, N = 152)

At omtrent halvparten av utstyrssentralene drives kommunalt, var også noe Rambøll-rapporten fra 2019 avdekket. Én forskjell fra 2019 er imidlertid at langt flere drives av frivilligsentral. I 2019 var det kun 26 prosent som oppga frivilligsentraler som driftsansvarlige. Ellers er mønsteret relativt sammenlignbart med 2019-undersøkelsen.

Det var flere utstyrssentraler som skrev at andre aktører hadde driftsansvaret for utstyrssentralen. Noen oppga for eksempel at utstyrssentralens

underliggende enheter hadde ulike driftsansvarlige, eller at noen av aktørene som er nevnt i figur 3, samarbeidet om driften.

Blant dem som skrev at andre aktører hadde driftsansvar, var det imidlertid mange som oppga at en privat eller kommunal bedrift hadde ansvaret for sentralen. Dette gjaldt særlig bedrifter som drev arbeidslivstilrettelegging, som vist i sitatene nedenfor (se også kapittel 5):

Kommune har inngått avtale med bedriften om drift av utstyrssentral. Bedriften er kommunalt eid og skal tilrettelegge for arbeid til personer som ikke uten videre kan nyttiggjøre ordinært arbeidstilbud.

Vi har driftsansvar på vegne av kommunen og er en vekstbedrift som bruker dette som oppgaver i vår sak i forhold til arbeid til alle. Betjener kunder, rydder og vedlikeholder utstyr.

Vi er en arbeidsmarkedsbedrift/vekstbedrift som jobber på bestilling fra NAV, hvor vi har deltakere på tiltak som har BUA som en arbeidstreningssarena. Vi drifter BUA som et non-profit foretak.

Andre kommenterte at utstyrssentralen driftes som et arbeidstreningstiltak i samarbeid med NAV:

Utstyrssentralen driftes som et arbeidstreningstiltak, og er et samarbeid mellom kommune og NAV.

En respondent informerte også om en nylig anbudsprosess der en privat aktør, et AS, hadde vunnet tildelingen:

Driften er satt ut på anbud, hvor det er en privat aktør (AS) som har vunnet tildelingen. Tildelingskriterier var vektet på best mulig drift iht. til årlig tilskudd, åpningstider, bemanning, inkludering og samarbeid med NAV for å få ungdommer ut i arbeid.

Det ble også nevnt at driftsansvaret var usikkert på grunn av usikre midler. Dette illustrerer hvordan den langsiktige driften av en utstyrssentral kan være preget av usikkerhet.

BUA ble opprettet som en del av folkehelsesatsingen til kommunen, da med kommunale midler. Pr i dag er det noe uklart hvor ansvaret skal ligge fremover da det ikke er folkehelsemidler igjen på budsjettet. Pr nå er det Frivilligsentral som koordinerer utlånsordningen, men vi er i en prosess med kommunen for å finne ut hvordan vi sammen kan drifte BUA.

Gruppering av driftsaktører

Hvem som drifter utstyrssentralen, kan spille en rolle både for hvordan sentralen driftes, og for sentralens økonomi, plassering, tilbud og

kundegrunnlag. I denne undersøkelsen har vi derfor vært spesielt interessert i å finne ut hvordan disse faktorene varierer mellom sentralene etter hvem som drifter dem. For å finne ut dette har vi delt sentralene inn i tre grupper: (a) de som oppga at de var driftet av kommune, skole eller bibliotek (all den tid de to sistnevnte i de aller fleste tilfeller er kommunale), (b) de som oppga at de var driftet av frivillige aktører som ikke-kommunale frivilligsentraler, frivillige organisasjoner, idrettslag, friluftsråd eller annet, og (c) de som oppga at de var driftet av både kommunale og frivillige aktører (driftet av aktører innenfor både gruppe a og gruppe b). Fordelingen av sentraler etter kommunal versus frivillig driftsaktør vises i tabell 16 nedenfor.

Siden det var mulig å svare at utstyrssentralen var driftet av flere aktører, begrenset vi grupperingen slik at de sentralene som inngikk i den første gruppen, kun hadde svart at de var driftet av kommunale aktører. Den andre gruppen inneholdt kun dem som var driftet av frivillige og ikke-kommunale aktører. Denne begrensningen gjør at antallet for denne bakgrunnsvariabelen er noe lavere enn det totale antallet i undersøkelsen.

Tabell 16. Driftsaktør

Driftsaktør	Antall	Prosent
Frivillig	67	41 %
Kommunal	40	26 %
Både frivillig og kommunal	45	30 %
<i>N</i>	152	100 %

Nettverkstilknytning

” Syv av ti utstyrssentraler er tilknyttet BUA-nettverket

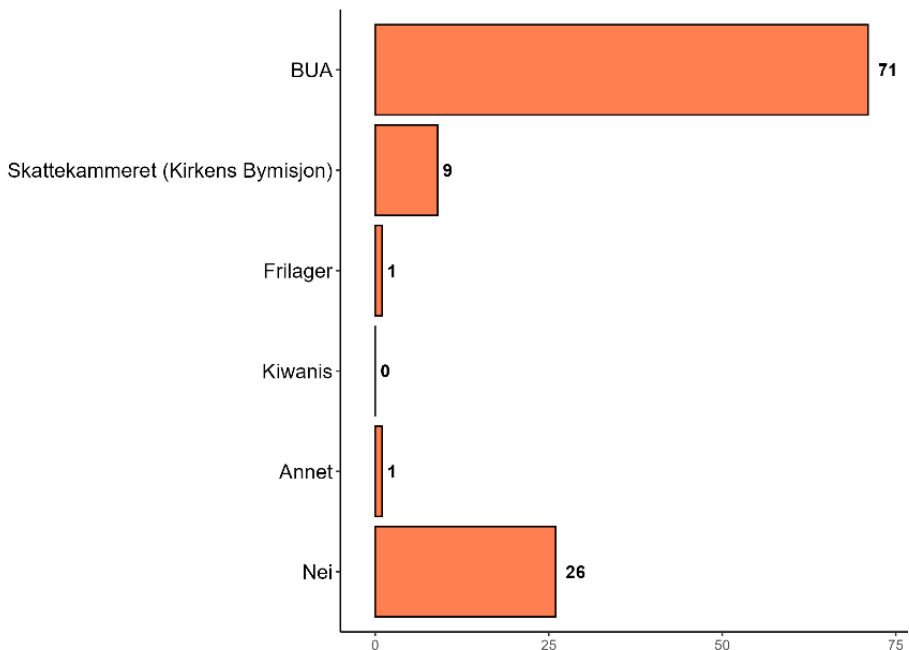
På spørsmål om hvorvidt utstyrssentralene var tilknyttet en organisasjon eller et nettverk, svarte syv av ti at de var tilknyttet BUA-nettverket (som vist i figur 4 nedenfor). Videre svarte 9 prosent at de var tilknyttet Kirkens Bymisjons Skattkammeret, mens én respondent svarte at de var tilknyttet Frilager, som ligger i Rogaland. Det er også en stor andel som svarer at de ikke er tilknyttet noe nettverk (26 %).

At flere utstyrssentraler nå er tilknyttet BUA-nettverket, er en tydelig endring fra 2019, da kun 48 prosent av sentralene svarte at de var tilknyttet dette nettverket (Rambøll, 2019). I samme undersøkelse svarte 48 prosent at de ikke var tilknyttet et nettverk. Når det gjelder vår undersøkelse, kan det imidlertid ikke utelukkes at svarprosenten for dem som er tilknyttet BUA, er høyere enn for andre sentraler, for BUA har reklamert for undersøkelsen på Facebook-

siden sin og sendt ut e-post til alle medlemsentralene. Likevel reflekterer det også en uttalt trend blant BUA-nettverket og utstyrssentralene om å knytte seg nærmere sammen.

Det var vanligst å være tilknyttet BUA-nettverket blant de yngre sentralene. Blant sentralene som var opprettet mellom 2020 og 2022, svarte 85 prosent at de var med i BUA-nettverket, mot 73 prosent av dem som var opprettet mellom 2017 og 2011, og 58 prosent av dem som var enda eldre. Igjen var det de eldste sentralene som oftest oppga at de ikke var tilknyttet et nettverk. Hele 40 prosent av sentralene opprettet før 2017 oppga at de ikke var tilknyttet et nettverk. Kun 12 prosent av de yngste oppga det samme.

Figur 4. Utstyrssentralenes organisasjons- og nettverkstilknytning, i prosent (flere svar mulig, N = 155)

Gruppering etter nettverkstilknytning

Deltakelse i organisasjoner eller nettverk kan tenkes å ha betydning for ulike aspekter ved utstyrssentralenes rammevilkår og drift. Med et slikt bakteppe vil det være interessant å undersøke eventuelle forskjeller mellom utstyrssentraler som inngår i organisasjoner og nettverk, og utstyrssentraler som ikke gjør det. Vi grupperte derfor utstyrssentralene etter dem som svarte at de var med i en

organisasjon eller et nettverk, og dem som svarte at de ikke var med i noen organisasjon eller noe nettverk. Svarfordelingen vises i tabell 17 nedenfor.

Tabell 17. Andel med organisasjons- og nettverkstilknytning

Nettverk	Antall	Prosent
Med i organisasjon/nettverk	112	74 %
Ikke med i organisasjon/nettverk	40	26 %
Totalt	152	100 %

Senere i rapporten sammenholder vi informasjon om utstyrssentralenes organisasjons- og nettverkstilknytning med utstyrssentralenes svar på andre spørsmål i undersøkelsen.

Finansieringens langsiktighet

” *Flertallet har ikke finansiering utover 2022*

Utstyrssentralenes økonomi beskrives mer utførlig senere i rapporten, men vi har valgt å inkludere langsiktighet i finansieringen som en av fire sentrale bakgrunnsvariabler. Langsiktighet i finansieringen spiller trolig en rolle for en rekke sider ved sentralenes virke og kan dermed tenkes å belyse variasjonen i ulike forhold ved utstyrssentralene.

I spørreundersøkelsen spurte vi sentralene om hvor langsiktig finansiering de hadde. På dette spørsmålet svarte 39 prosent at de hadde finansiering utover 2022, 35 prosent svarte at de kun hadde finansiering for 2022, mens 26 prosent svarte at de ikke hadde nok finansiering for 2022, og at ønskede åpningstider og aktiviteter i 2022 hadde blitt eller kunne bli redusert (se tabell 18). Resultater fra undersøkelsen viser med andre ord at majoriteten av utstyrssentralene har svært kortsiktig finansiering.

Tabell 18. Finansieringens langsiktighet (%)

Finansieringens langsiktighet	Antall	Prosent
Vi har finansiering for 2022 og noen år framover	57	39 %
Vi har kun finansiering for 2022	52	35 %
Vi har ikke nok finansiering for 2022. Ønskede åpningstider og aktiviteter i 2022 har blitt eller kan bli redusert	38	26 %
N	147	100 %

Langsiktigheten i finansieringen varierte med både utstyrssentralenes alder, driftsaktør og nettverkstilknytning, som vist i tabell 19 nedenfor. Det var særlig de eldre utstyrssentralene, utstyrssentralene som var drevet av kommunen, og utstyrssentralene som var tilknyttet et nettverk, som rapporterte at de hadde

finansiering utover 2022. Utstyrssentralene som var drevet av frivillige aktører, og som ikke var tilknyttet et nettverk, oppga at de ikke hadde nok finansiering for 2022.

Tabell 19. Finansieringens langsiktighet etter bakgrunnsvariabler (%)

	Utover 2022	Nok for 2022	Ikke nok for 2022
<i>Etableringsår</i>			
N	56	51	38
1995–2016	43 %	12 %	29 %
2017–2019	41 %	51 %	45 %
2020–2022	16 %	37 %	26 %
<i>Driftsaktør</i>			
N	57	52	38
Kommunal	42,1 %	15,4 %	15,8 %
Frivillig	24,6 %	51,9 %	63,2 %
Både frivillig og kommunal	33,3 %	32,7 %	21,1 %
<i>Nettverkstilknytning</i>			
N	57	52	38
Ja	61 %	81 %	84 %
Nei	39 %	19 %	16 %

Når vi bruker langsiktighet som bakgrunnsvariabel, tar vi utgangspunkt i den tredelte fordelingen i tabell 18. Legg igjen merke til at ikke alle har svart på begge spørsmålene som er grunnlaget for hver krysstabell. Det betyr at antall besvarelser er noe lavere i krysstabellene enn når vi ser på hver enkelt variabel for seg.

Utstyrssentralenes formål og mandat

Utstyrssentralene kan som vi har sett, tjene mange formål. Formålene kan for eksempel være å gi barn og unge som vokser opp i familier med lav inntekt, mulighet til å delta i aktiviteter, å bidra til mer fysisk aktivitet i befolkningen eller å bidra til redusert miljøbelastning gjennom mindre forbruk. Vi har derfor vært spesielt opptatt av å undersøke hvilke formål sentralenes representanter oppfatter at utstyrssentralen deres har. I dette delkapittelet ser vi nærmere på hvordan de svarte på spørsmålet om hva som var utstyrssentralens formål og målgruppe. Vi ser også nærmere på hvilket utstyr og hvilke andre tilbud utstyrssentralene oppgir at de tilbyr, og på hvordan de vurderer etterspørselen etter utstyret og utstyrets kvalitet.

Formål

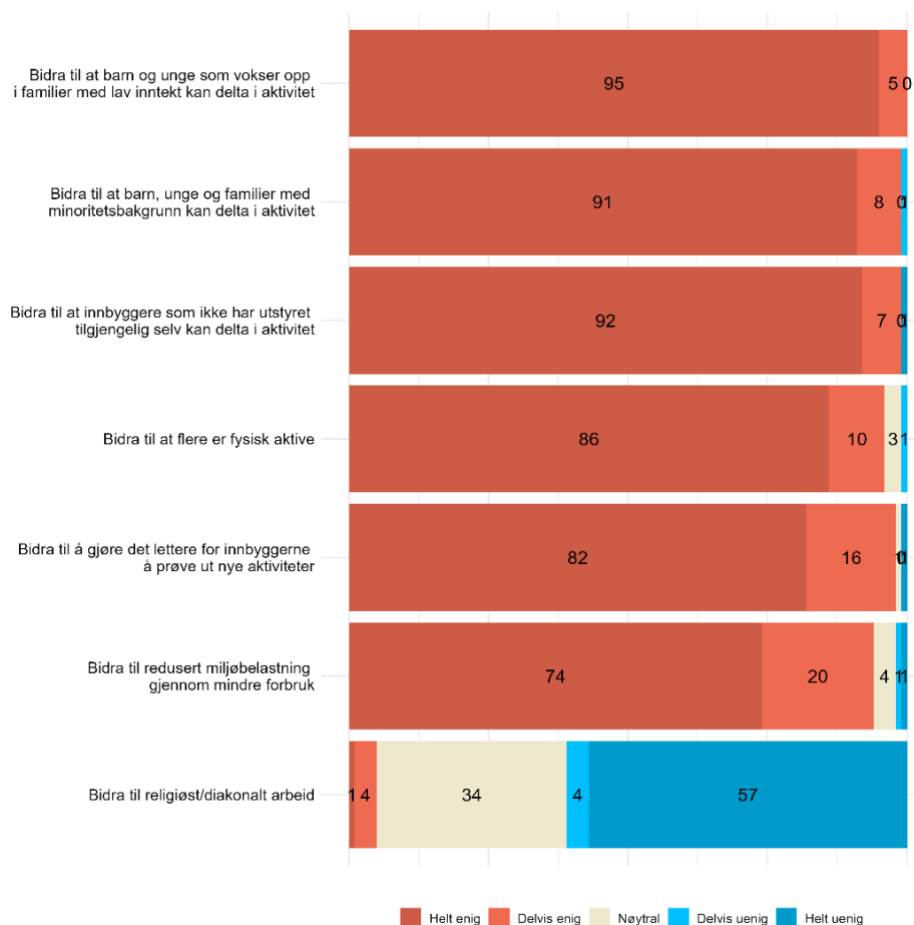
” *Utstyrssentralene opplever hovedsakelig at de har et sosialt mandat, men mange opplever også at de bidrar til å redusere miljøbelastningen gjennom mindre forbruk*

I undersøkelsen spurte vi representantene for utstyrssentralene hvordan de forstår utstyrssentralens formål. De fleste var enige i at sentralen bidro til at barn og unge som vokser opp i familier med lav inntekt, kunne delta i aktiviteter. Hele 95 prosent svarte at de var helt enige i dette, mens 5 prosent svarte at de var litt enige i dette. Ingen stilte seg nøytrale til dette spørsmålet, og kun en enkelt utstyrssentral oppga at de var helt uenige i dette. Nesten like mange utstyrssentraler var enige i at sentralen bidro til at barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn eller innbyggere som ikke har utstyr tilgjengelig, kunne delta i aktiviteter. Hele 99 prosent rapporterte at de var helt enige eller delvis enige i at sentralens formål var å bidra til at barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn kunne delta i aktiviteter. Disse resultatene går frem av figur 5 nedenfor, som viser hvordan representanter for utstyrssentralene oppfattet ordningens formål. Mer enn ni av ti var også helt eller delvis enige i at formålet til utstyrssentralen var å bidra til at flere var fysisk aktive, og til å gjøre det lettere for innbyggerne å prøve ut nye aktiviteter.

Det var derimot noe færre som sa seg enige i at utstyrssentralene bidro til å redusere miljøbelastningen gjennom mindre forbruk. Likevel sa et stort flertall seg helt eller delvis enige i at utstyrssentralen spilte en rolle for å minske forbruket (94 %). Kun 4 prosent stilte seg nøytrale til dette, og 2 prosent sa seg helt eller delvis uenige i dette.

Siden noen utstyrssentraler er drevet av religiøse organisasjoner, spurte vi også om utstyrssentralene opplevde at de bidro til religiøst eller diakonalt arbeid. De færreste svarte bekreftende på dette. Hele 61 prosent sa seg helt eller delvis uenige i denne påstanden, mens 5 prosent sa seg helt enige.

Figur 5. Utstyrssentralenes formål, i prosent (N = 146–144)

Målgruppe

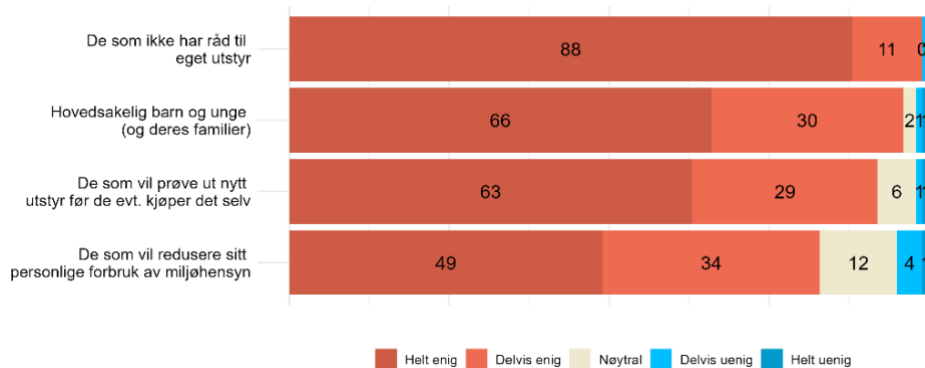
” De som ikke har råd til eget utstyr, er utstyrssentralenes viktigste målgruppe

Et spørsmål som er knyttet til utstyrssentralenes oppfatning av eget formål, er spørsmålet om hvem som oppfattes som tilbudets målgruppe. Nesten samtlige (99 %) svarte at de var helt eller delvis enige i at målgruppen var de som ikke hadde råd til eget utstyr. Mange sa seg også helt eller delvis enige i at barn og unge (96 %) og de som vil prøve ut nytt utstyr (94 %), var en del av målgruppen. Disse resultatene samsvarer med resultatene fra forrige spørsmål, der vi så at

utstyrssentralene først og fremst oppga at formålet var å bidra til at barn og unge som vokser opp i familier med lav inntekt, kan delta i aktiviteter. Figur 6 nedenfor viser hvem som anses som utstyrssentralenes målgruppe.

Det var derimot færre som oppfattet at de som ønsker å redusere sitt personlige forbruk av miljøhensyn, utgjorde målgruppen. Likevel sa et stort flertall (73 %) at de var helt eller delvis enige i at de som ønsker å redusere sitt personlige forbruk, var en av målgruppene.

Figur 6. Utstyrssentralenes målgrupper, i prosent (N = 145–146)

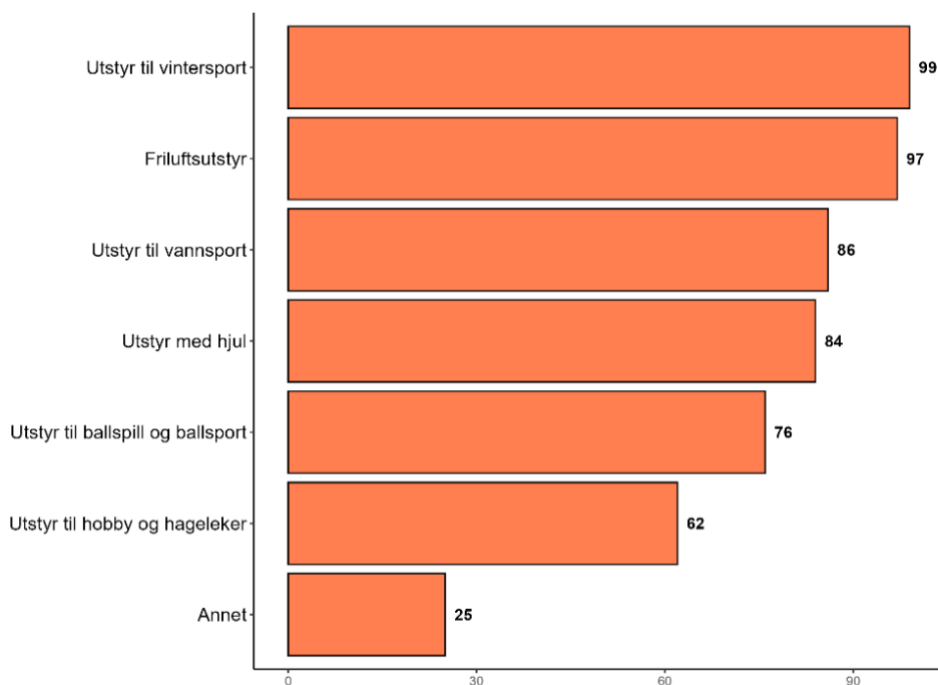

Utstyr tilgjengelig for utlån eller utleie

” Utstyr til vintersport er det vanligste å låne eller leie ut

Utstyrssentralene låner eller leier ut forskjellige former for utstyr. På spørsmål om hvilket utstyr de har tilgjengelig for lån eller utleie, svarte nesten samtlige (99 %) at de hadde utstyr til vintersport. De fleste utstyrssentralene lånte eller leide også ut friluftsutstyr (97 %). Dette er i tråd med tidligere undersøkelser, som har vist at vinterutstyr og friluftsutstyr er det vanligste aktivitetsutstyret ved utstyrssentralene. Færrest svarte at de hadde utstyr til hobbyer og hageleker, men det var likevel et flertall av sentralene som svarte at de også hadde dette (62 %). Figur 7 viser andelen utstyrssentraler som oppga at de hadde de ulike formene for utstyr tilgjengelig for lån eller leie.

Figur 7. Utstyr, i prosent (flere svar mulig, N = 141)

Når vi sammenligner resultatene med resultatene i Rambølls undersøkelse fra 2019, ser vi at det var flere i denne undersøkelsen som oppga at de låner eller leier ut utstyr til vannsport. I 2019 var det kun 40 prosent som oppga dette, mot 86 prosent i denne undersøkelsen. Vi la også merke til at noe flere av utstyrssentralene som var etablert mellom 2020 og 2022, hadde utstyr til vannsport (se tabell 20). Det var også flere av de nyere utstyrssentralene som tilbød utstyr til hobbyer og hageleker og utstyr til ballspill og ballsport. Det kan derfor se ut til at de nyere utstyrssentralene har et noe mer variert utvalg av utstyr enn de litt eldre sentralene.

Tabell 20. Utstyrssentralenes utstyr etter etableringsår (%)

Utstyr	1995–2015	2017–2019	2020–2022	Gj.snitt
Friluftsutstyr	95 %	98 %	97 %	97 %
Utstyr til vintersport	97 %	100 %	100 %	99 %
Utstyr til vannsport	85 %	83 %	92 %	86 %
Utstyr til ballspill og ballsport	62 %	84 %	78 %	76 %
Utstyr til hobbyer og hageleker	46 %	67 %	70 %	62 %
Utstyr med hjul	85 %	87 %	81 %	85 %
Annet	33 %	21 %	22 %	24 %
N totalt	39	63	37	139

Det var flere som oppga at de lånte eller leide ut annet utstyr, enn det som ble dekket av de forhåndsdefinerte svarkategoriene. De som svarte at de lånte eller leide ut annet utstyr, nevnte blant annet at de lånte ut zipline, diverse leker, motorutstyr og klær, og én sentral nevnte også at de ga ut gratis heiskort. I den åpne svarkategorien ble det også spesifisert en rekke friluftsutstyr som bålpanne og stormkjøkken. Nedenfor har vi kategorisert de åpne svarene i 14 underkategorier.

Eksempler på annet utstyr som respondentene nevnte:

- utstyr til motorsport
- musikkinstrumenter
- leker, brett- og dataspill, e-sport, bøker om fugler, sopp og fisker
- redningsvester, fiskestang
- bæremeis, bilbarnestoler
- symaskiner, metalldetektorer
- tilhenger
- zipline på 30 m
- rideutstyr
- steketakke, bålpanne, stormkjøkken, feltsenger, aggregat, campingutstyr, benker og bord, partytelt, hengekøye
- filmutstyr
- eltemaskin, bakerovn
- heiskort
- klær: skibukser, jakker, regnklær

Utstyrssentralenes andre tilbud

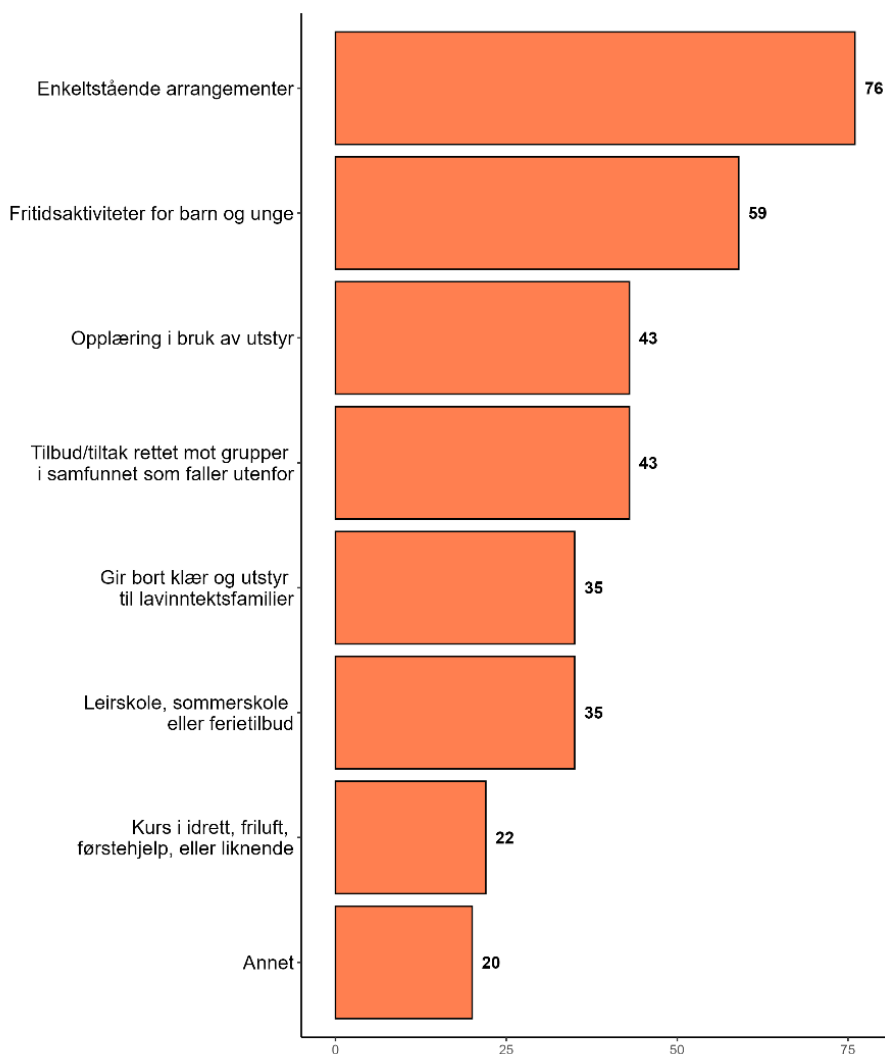
” *Hver tredje utstyrssentral tilbød også andre aktiviteter i tillegg til lån og leie av utstyr*

Utstyrssentralene låner eller leier ikke bare ut utstyr – mange utstyrssentraler har også andre tilbud. Hver tredje utstyrssentral (35 %) svarte at de hadde andre tilbud enn utlån og utleie av aktivitetsutstyr, som vist i tabell 21 nedenfor. Denne prosentandelen er noe høyere enn den tilsvarende andelen i Rambøll-rapporten fra 2019, der 30 prosent svarte at de hadde andre tilbud. Særlig utstyrssentraler som var tilknyttet en organisasjon eller et nettverk, eller utstyrssentraler som ble driftet av en frivillig aktør, rapporterte at de også hadde andre tilbud.

Tabell 21. Utstyrssentralenes andre tilbud (%)

Andre aktiviteter	Totalt	Driftsaktør			Organisasjons- og nettverkstilknytning	
		Kommune	Frivillig	Både frivillig og kommunal	Ja	Nei
Ja	35 %	18 %	44 %	37 %	38 %	29 %
Nei	65 %	82 %	56 %	63 %	62 %	71 %
<i>N</i>	139	34	63	41	101	28

Vi spurte også hvilke tilbud det var snakk om. På dette spørsmålet – der det var mulig å krysse av for flere tilbud – svarte 76 prosent at det dreide seg om enkeltstående arrangementer, 59 prosent svarte at det innebar fritidsaktiviteter for barn og unge, 43 prosent svarte opplæring i bruk av utstyr, og 43 prosent svarte at det dreide seg om tilbud rettet mot grupper i samfunnet som faller utenfor. Figur 8 viser utbredelsen av andre tilbud enn utlån blant utstyrssentralene som deltok i undersøkelsen.

Figur 8. Andre tilbud ved utstyrssentralene, i prosent (flere svar mulig, N = 49)

Utstyrssentralene som svarte at de hadde andre aktiviteter utover utstyrssentral, var gjerne eldre sentraler opprettet før 2016 (57 %), sentraler som hadde finansiering utover 2022 (59 %), sentraler som var driftet av kommunen (50 %), og sentraler som var en del av et nettverk (50 %).

Flere respondenter svarte også at de hadde andre tilbud som ikke ble dekket av de forhåndsdefinerte svarkategoriene. Her nevnte noen at de drev kafé, friluftsskole og idrettsanlegg, deltok i skolesamarbeid, leide ut ryddeutstyr til

strandaksjoner og lånte ut heiskort. Her er noen svar som viser hvilke andre tilbud utstyrssentralene har utover de forhåndsdefinerte svarkategoriene:

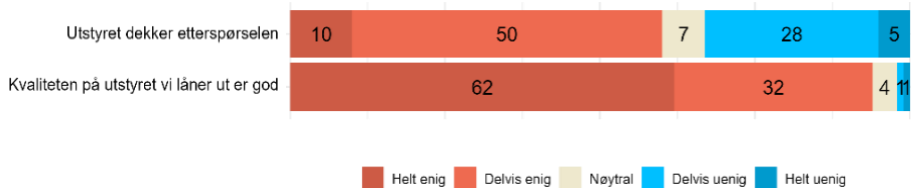
- «Vi har en tilhørende kafé/møteplass for barn og ungdom som også kan fungere som gratis utleie av bursdagslokaler på sikt.»
- «Vi låner ut heiskort til to ulike skitrekke til de som har Opplevelseskort.»
- «Idrettsanlegg.»
- «Kurs i vedlikehold av sykler til våren.»
- «Friluftsskolen arrangeres hver sommer i regi av Friluftsrådet. Dette hadde ikke vært mulig uten det vi har av utstyr i sentralen.»
- «Vi distribuerer ryddeutstyr til strand- og ryddeaksjoner i kommunen for frivillige fra lageret til utstyrssentralen.»
- «Den største jobben ved sentralen er skolesamarbeidet. Vi tar skoleklasser på tur i skoletiden. Vi har rundt 7000 barn på tur i løpet av et år.»
- «Her er også Frivilligsentral. I samme bygget har vi også Voksenopplæring som koordinerer kreative prosjekt og tiltak innen scene/ drama, musikk og lyd».
- «Alpinanlegg, lysløype».

Kvaliteten på og etterspørselen etter utstyret

” *Det er god kvalitet på utstyret, men utstyret dekker ikke etterspørselen fullt ut*

I spørreundersøkelsen spurte vi representantene for utstyrssentralene om sentralens tilbud dekket etterspørselen etter utstyr, og hvilken kvalitet det etter deres mening var på utstyret de lånte eller leide ut. Flertallet (60 %) sa at de var helt eller delvis enige i at utstyret dekket etterspørselen, også når det gjaldt antall og størrelser. Det var imidlertid også en god andel som svarte at de var delvis uenige i dette (28 %), og 5 prosent svarte at de var helt uenige. Merk at kun 10 prosent av respondentene var helt enige i at utstyret dekket etterspørselen. Svarene, som vist i figur 9 nedenfor, kan derfor tyde på at utstyrssentralenes tilbud ikke dekker etterspørselen fullt ut.

Figur 9. Kvaliteten på og etterspørselen etter utstyr, i prosent (N = 144)

Det var særlig de eldre utstyrssentralene, de som var etablert mellom 1995 og 2016, som sa seg enige i at utstyret dekket etterspørselen (61 %). Det var også mer vanlig å si seg enig i dette blant sentraler som hadde finansiering utover 2022 (68 %), sentraler som var driftet av frivillige (62 %), og sentraler som hadde tilknytning til en organisasjon eller et nettverk (61 %). Motsatt var det færrest av de nyeste utstyrssentralene, det vil si de som var etablert fra og med 2020, som sa seg enige i dette. Blant disse sentralene svarte kun 45 prosent at de var helt eller delvis enige i at utstyret dekket etterspørselen, og blant sentralene som ikke hadde nok finansiering i 2022, sa 53 prosent seg helt eller delvis enige i dette.

Selv om sentralenes tilbud ikke dekket etterspørselen etter utstyr fullt ut, var nesten samtlige sentraler enige i at kvaliteten på utstyret de lånte ut, var god. Hele 96 prosent svarte at de var helt eller delvis enige i at kvaliteten på utstyret var god, mens kun 2 prosent svarte at de var helt eller delvis uenige i at kvaliteten var god.

Utstyrssentralenes økonomi

Langsiktigheten i utstyrssentralenes finansiering er et viktig aspekt i forståelsen av sentralenes rammevilkår og drift. I dette delkapittelet går vi nærmere inn på hvordan utstyrssentralene er finansiert, og på hvordan representanter for utstyrssentralene opplever finansieringen.

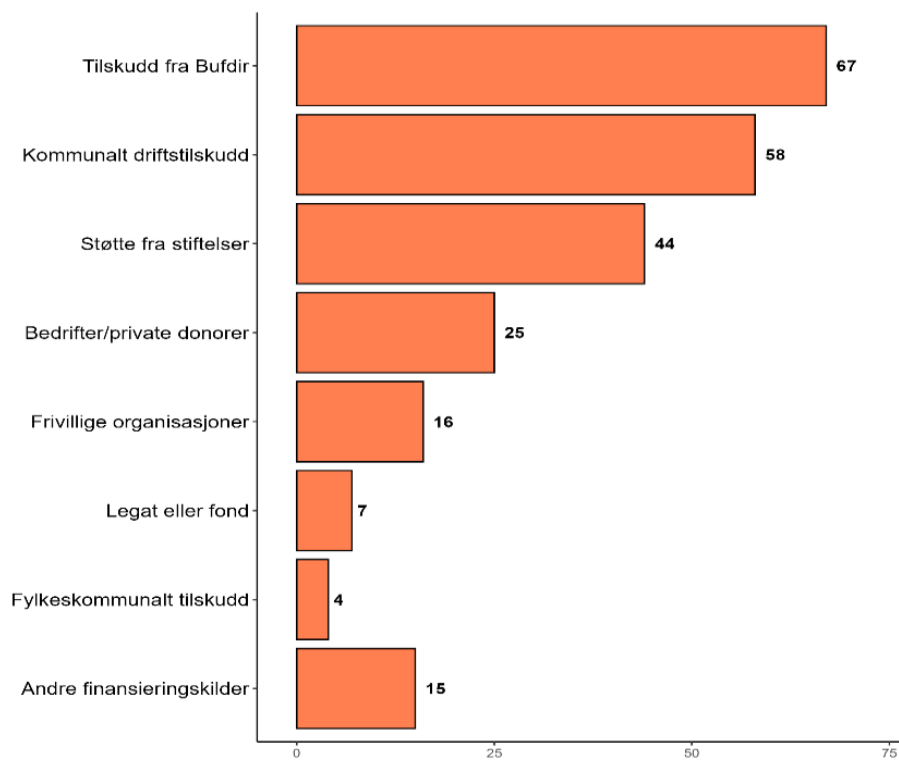
” *To av tre hadde fått finansiering fra Bufdir*

Når man skal drifte en utstyrssentral, må man ha penger til utstyr og penger til å dekke inn driftskostnader som lønnskostnader, utgifter til leie av lokaler, utgifter til strøm, elektroniske utlånssystemer mv. På spørsmål om hvordan utstyrssentralenes drift og innkjøp ble finansiert i 2021, svarte 67 prosent at de hadde fått tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Det var mulig å krysse av for flere finansieringskilder i dette spørsmålet, og et flertall av utstyrssentralene (58 %) hadde også fått kommunalt driftstilskudd, mens 44 prosent hadde fått støtte fra stiftelser. Videre hadde en fjerdedel av sentralene fått støtte fra bedrifter. Mindre vanlig var det å få finansiell støtte fra frivillige organisasjoner (16 %), legater eller fond (7 %) eller fra fylkeskommunen (4 %). Dette finansieringsmønsteret ligner mønsteret som ble funnet av Rambøll i 2019. Figur 10 nedenfor viser andelen utstyrssentraler som hadde fått finansiering fra ulike finansieringskilder.

Av dem som svarte at de hadde fått støtte fra andre finansieringskilder, svarte fem at de hadde fått midler fra bank eller sparebank, fire at de hadde fått midler fra TV-aksjonen, tre at de hadde fått midler fra frivilligsentralen, mens to andre hadde fått kommunale tilskudd. Videre svarte én utstyrssentral at de hadde brukt egne midler, én hadde fått midler fra en stiftelse, én hadde fått midler fra BUA og en annen fra fylket. Én sentral oppga også at de hadde fått dugnadspenger, mens en annen oppga at de hadde fått utstyr fra folk.

Utstyrssentralene som enten var driftet kommunalt eller både frivillig og kommunalt, mottok oftere kommunalt driftstilskudd enn de frivillige sentralene (se tabell 22). Kommunalt drevne utstyrssentraler mottok oftere tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Utstyrssentraler som var driftet av frivillige eller av både frivillige og kommunen, mottok imidlertid oftere støtte fra frivillige organisasjoner, stiftelser og bedrifter eller private donorer. De rent frivillig driftede sentralene mottok oftere midler fra legater og fond eller andre finansieringskilder enn sentralene der kommunen var involvert som driftsaktør.

Figur 10. Finansiering, i prosent (flere svar mulig, N = 151)

Tabell 22. Finansiering etter driftsaktør

	Kommunal	Frivillig	Både frivillig og kommunal
Kommunalt driftstilskudd	83 %	43 %	59 %
Fylkeskommunalt tilskudd	5 %	4 %	2 %
Tilskudd fra Bufdir	73 %	64 %	66 %
Frivillige organisasjoner	5 %	24 %	14 %
Støtte fra stiftelser	28 %	51 %	50 %
Bedrifter / private donorer	10 %	34 %	23 %
Legat eller fond	5 %	12 %	2 %
Andre finansieringskilder	8 %	24 %	9 %
<i>N</i>	40	67	44

Utstyrssentralene som rapporterte at de ikke hadde nok finansiering for 2022, hadde først og fremst fått tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Færre av disse sentralene hadde fått kommunale driftstilskudd (se tabell 23). Det motsatte var tilfellet for utstyrssentralene som hadde finansiering utover 2022, der flere hadde fått kommunale driftstilskudd. Utstyrssentralene med mer langsiktig finansiering hadde også i mindre grad fått støtte fra bedrifter eller private donorer, frivillige organisasjoner, legater eller fond eller andre finansieringskilder.

Tabell 23. Tilskudd etter finansieringens langsiktighet (%)

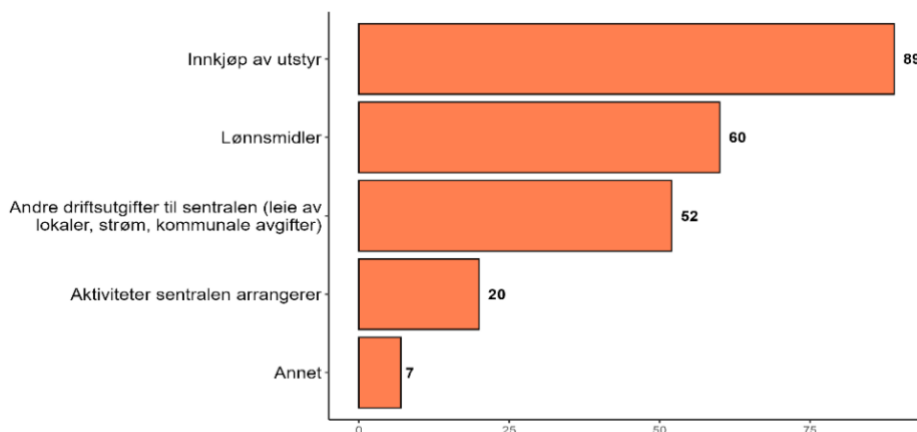
	Finansiering utover 2022	Finansiering for 2022	Ikke nok finansiering for 2022
Tilskudd fra Bufdir	58	69	79
Kommunalt driftstilskudd	70	53	47
Støtte fra stiftelser	44	59	32
Bedrifter / private donorer	16	31	29
Frivillige organisasjoner	7	25	16
Andre finansieringskilder	9	14	26
Legat eller fond	4	10	11
Fylkeskommunalt tilskudd	5	4	3
<i>N</i>	57	51	38

” *Flest utstyrssentraler hadde finansiering til innkjøp av utstyr*

Da vi spurte sentralene om hva finansieringen dekket, svarte ni av ti at den dekket innkjøp av utstyr, seks av ti svarte lønnsmidler, mens fem av ti svarte at den dekket andre driftsutgifter for sentralen, for eksempel leie av lokaler. Et

mindretall (20 %) svarte at finansieringen dekket aktiviteter sentralen arrangerte. Figur 11 nedenfor viser hva respondentene svarte at finansieringen dekket.

Figur 11. Hva finansieringen dekket, i prosent (flere svar mulig, N = 151)

Når vi ser nærmere på hva sentraler med ulike driftsaktører rapporterte at finansieringen dekket, ser vi at de rent kommunalt driftede sentralene oftere rapporterte at den dekket innkjøp av utstyr og lønnsmidler, enn sentralene der frivillige var helt eller delvis ansvarlige for driften (se tabell 24). De sistnevnte sentralene rapporterte oftere at finansieringen dekket aktiviteter sentralen arrangerer, enn de kommunalt driftede sentralene. De helt eller delvis frivillig driftede sentralene oppga også noe oftere at finansieringen dekket andre driftsutgifter og andre utgifter («Annet») enn det som ble dekket av spørreundersøkelsens forhåndsdefinerte svarkategorier.

Tabell 24. Hva finansieringen dekket, etter driftsaktør

	Kommunal	Frivillig	Både frivillig og kommunal
Innkjøp av utstyr	95,0 %	91,0 %	84,1 %
Lønnsmidler	70,0 %	61,2 %	47,7 %
Andre driftsutgifter til sentralen (leie av lokaler, strøm, kommunale avgifter)	47,5 %	55,2 %	52,3 %
Aktiviteter sentralen arrangerer	5,0 %	29,9 %	18,2 %
Annet	2,5%	7,5%	9,1%
N	40	67	44

Hva finansieringen dekket, varierer også etter sentralenes nettverkstilknytning. Av utstyrssentralene som var tilknyttet et nettverk, svarte 68 prosent at finansieringen dekket lønnsmidler, mens kun 38 prosent av utstyrssentralene som ikke var tilknyttet et nettverk, svarte det samme (se tabell 25 nedenfor). Og av utstyrssentralene som var tilknyttet et nettverk, svarte 58 prosent at finansieringen dekket andre driftsutgifter, og 26 prosent at den dekket andre aktiviteter sentralen arrangerte. Av utstyrssentralene som ikke var tilknyttet et nettverk, svarte kun 35 prosent at finansieringen dekket andre utgifter, og kun 2 prosent at den dekket andre aktiviteter.

Tabell 25. Hva finansieringen dekket, etter tilknytning til nettverk (%)

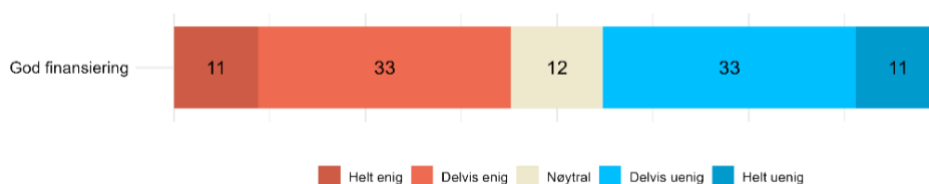
Finansieringen dekket:	Nettverk	Ikke nettverk
Innkjøp av utstyr	92,0 %	82,0 %
Lønnsmidler	68,0 %	38,0 %
Andre driftsutgifter til sentralen	58,0 %	35,0 %
Aktiviteter sentralen arrangerer	26,0 %	2,0 %
Innkjøp av utstyr	6,0 %	8,0 %
<i>N</i>	111	40

Det er også interessant at 68 prosent av utstyrssentralene som ikke hadde nok midler for inneværende år, hadde lønnsmidler, mens bare 59 prosent av dem som hadde nok finansiering for 2022, og 56 prosent av dem som hadde finansiering utover 2022, hadde lønnsmidler.

” **Mange sentraler opplever at de har finansiering til å drive på en god måte**

Selv om finansieringen til sentralene ofte synes å være usikker, svarte 44 prosent at de var helt eller delvis enige i at de hadde finansiering til å drive sentralen på en god måte, mens en tilsvarende prosentandel var helt eller delvis uenige i påstanden. Her er sentralene med andre ord delt på midten. Figur 12 viser hvordan utstyrssentralene svarte når de ble spurt om i hvilken grad de var enige i at de hadde finansiering til å drive sentralen på en god måte.

Figur 12. Finansiering til å drive på en god måte, i prosent (*N* = 144)

Det er naturlig å se utstyrssentralenes oppfatning av om de hadde finansiering til å drive på en god måte, opp mot langsiktigheten i finansieringen. Hele 71 prosent av sentralene som hadde finansiering utover 2022, rapporterte at de hadde finansiering til å drive på en god måte, mens bare 13 prosent av dem som ikke hadde nok finansiering for inneværende år, rapporterte det samme (se tabell 26). Vi ser også at flere av sentralene som er helt eller delvis drevet av frivillige, rapporterer at de har finansiering til å drive på en god måte. Det er imidlertid færre av de relativt nyetablerte sentralene som oppgir at finansieringen sikrer god drift.

Tabell 26. Prosentandel som er helt eller delvis enig i at utstyrssentralen har finansiering til å drive på en god måte – etter bakgrunnsvariabler

	Antall	Har finansiering til å drive på en god måte
<i>Etableringsår</i>		
1995–2016	40	45 %
2017–2019	66	52 %
2020–2022	37	27 %
<i>Driftsaktør</i>		
Frivillig	35	57 %
Kommune	66	38 %
Både frivillig og kommunal	43	42 %
<i>Nettverkstilknytning</i>		
Ja	107	40 %
Nei	37	54 %
<i>Langsiktighet i finansieringen</i>		
Utover 2022	55	71 %
Nok for 2022	50	38 %
Ikke nok for 2022	38	13 %

Vi ser også at utstyrssentralene som ble etablert før 2020, og utstyrssentralene som var drevet av frivillige aktører, i større grad rapporterte at de hadde finansiering til å drifte på en god måte.

Utstyrssentralenes organisering

Utstyrssentralenes organisering er et viktig rammevilkår for sentralenes virke og vil ha betydning for hvor tilgjengelig tilbudet er for utstyrssentralenes målgrupper. I dette delkapittelet skal vi derfor se nærmere på hvordan sentralene er betjent. Er de for eksempel betjent av frivillige eller ansatte? Vi skal også se nærmere på åpningstider og sentralenes beliggenhet og tilgjengelighet. Videre undersøker vi hvorvidt det koster penger å leie utstyr ved noen av sentralene, om sentralene tar gebyr for forsinket levering, og hvor lenge låntakerne kan låne eller leie utstyr. Vi ser også på hvor stor andel av sentralenes utstyr som pleier å være utlånt, og hvilket utlånssystem sentralene

bruker. Til slutt ser vi på hvordan utstyrssentralene samarbeider med andre aktører og markedsfører tilbudet sitt.

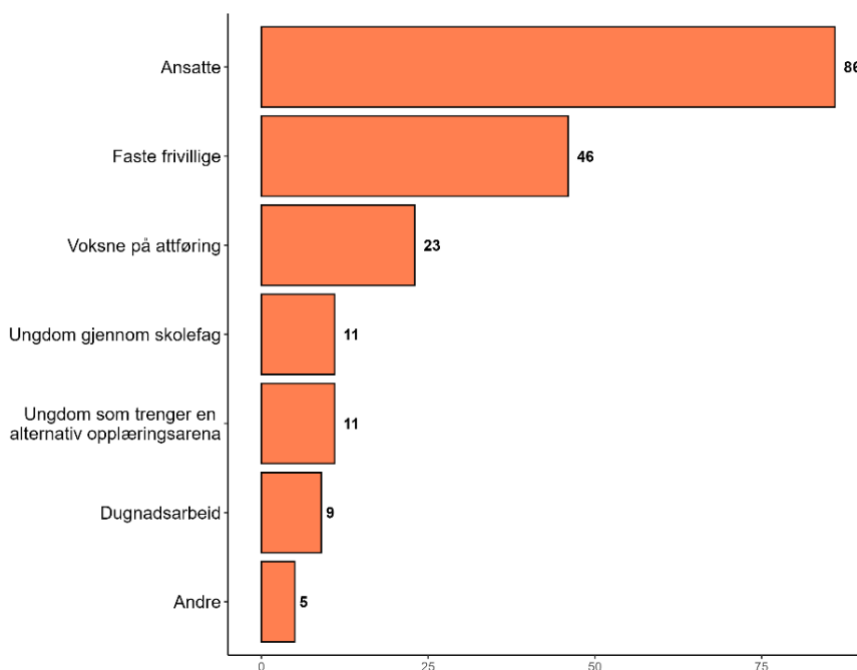
Betjening av sentralene

” Ni av ti utstyrssentraler ble betjent av ansatte.

Det er mange ulike grupper som betjener utstyrssentralene. På spørsmål om hvem som betjener utstyrssentralen, svarte 86 prosent at den var betjent av ansatte. Som vist i figur 13 svarte også omtrent halvparten at den var betjent av faste frivillige, mens omtrent en fjerdedel (23 %) svarte at den var betjent av voksne på attføring eller tiltak.

Videre svarte 11 prosent at sentralen ble betjent av ungdom gjennom skolefag som «innsats for andre» og «arbeidslivsfag», og 11 prosent svarte at den ble betjent av ungdom som trengte en alternativ mestrings- eller opplæringsarena. Det var mulig å krysse av for flere svaralternativer på dette spørsmålet, og flere sentraler svarte at ulike aktører betjente sentralen. Dermed er det noe overlapp mellom kategoriene i figuren. Også dugnadsarbeid ble brukt til å betjene sentralene, og 9 prosent svarte at de benyttet seg av dette.

Figur 13. Betjening av sentralene, i prosent (flere kryss mulig, N = 148)

Sammenligner vi disse resultatene med resultatene fra Rambøll-rapporten i 2019, ser vi at langt flere sentraler var betjent av ansatte i denne undersøkelsen. I 2019 var 72 prosent av sentralene betjent av ansatte, mot 86 prosent i denne undersøkelsen. Det var også noe flere sentraler som svarte at de var driftet av frivillige, i denne undersøkelsen (46 %) enn i 2019 (39 %). I tillegg ser vi at stadig flere utstyrssentraler er knyttet opp mot BUA-nettverket, noe som betyr at også flere av sentralene er betjent av ansatte.

Hvis vi undersøker hvordan betjeningen av sentralene varierer med sentralenes driftstid, ser vi at de eldste sentralene i større grad er betjent av ansatte: 93 prosent av sentralene som ble etablert før 2017, rapporterer å ha ansatte, mot 85 prosent av dem som ble etablert mellom 2017 og 2019, og 82 prosent av dem som ble etablert etter 2020. Disse tallene viser at det ikke er de nyopprettede sentralene som først og fremst er driftet av ansatte. Forskjellen mellom andelen sentraler som er driftet av ansatte i denne undersøkelsen, og andelen som var driftet av ansatte i Rambøll-rapporten, kan derfor også dels handle om at utvalget i de to undersøkelsene er ulikt, og ikke nødvendigvis vitne om en endring over tid. De yngre sentralene er på sin side i større grad betjent av faste frivillige: 50 prosent av sentralene som ble etablert etter 2017, svarer at de er betjent av faste frivillige, mot 38 prosent av sentralene som ble etablert før 2017.

Tabell 27 viser også hvordan betjeningen av sentralene varierer etter langsiktigheten i sentralenes finansiering. Her ser vi at de sentralene som har finansiering utover 2022, oftere er betjent av ansatte og voksne på attføring eller lignende. Sentralene som rapporterer at de har nok finansiering for 2022, eller at de ikke har nok finansiering for 2022, er derimot i større grad betjent av faste frivillige og ungdom.

Tabell 27. Betjening etter sentralenes finansiering (%)

Betjening	Utover 2022	Nok for 2022	Ikke nok for 2022
<i>N</i>	57	52	38
Ansatte	88 %	90 %	76 %
Faste frivillige (også fra frivillige organisasjoner)	30 %	62 %	47 %
Voksne på attføring, arbeidstilvenning, praksis i bedrift e.l. (NAV, introduksjonsprogram, annet)	26 %	21 %	21 %
Ungdom som trenger en alternativ mestrings-/opplæringsarena	9 %	13 %	13 %
Ungdom gjennom skolefag som «innsats for andre» og «arbeidslivsfag»	4 %	17 %	13 %
Dugnadsarbeid (f.eks. lag/foreninger, konfirmanter)	4 %	6 %	8 %
Andre	9 %	6 %	16 %

Det var også en forskjell mellom de sentralene som var driftet av kommunen, frivillige aktører eller både frivillige og kommunen i fellesskap. Denne forskjellen illustreres i tabell 28. Sentralene som var driftet av kommunen,

svarte noe oftere at de var betjent av ansatte. Utstyrssentralene som var helt eller delvis driftet av frivillige, var oftere betjent av faste frivillige, voksne på attføring og ungdom gjennom skolefag som «innsats for andre» og «arbeidslivsfag». De frivillig driftede sentralene rapporterte også oftere at de var betjent gjennom dugnadsarbeid. Når det gjelder sentraler som oppga at de var betjent av ungdom som trenger en alternativ mestringsarena/opplæringsarena, ser det ut til at forekomsten var uavhengig av driftsaktør.

Vi fant en lignende forskjell mellom sentraler som var tilknyttet et nettverk, og dem som ikke var tilknyttet et nettverk. Sentraler som var tilknyttet et nettverk, var i større grad driftet av faste frivillige (50 % av nettverkssentralene mot 34 % av frittstående sentraler) og voksne på attføring (28 % av nettverkssentralene mot 8 % av frittstående sentraler).

Tabell 28. Betjening etter driftsaktør (%)

	Kommunal	Frivillig	Både frivillig og kommunal
Ansatte	92 %	85 %	82 %
Faste frivillige (også fra frivillige organisasjoner)	16 %	65 %	43 %
Voksne på attføring, arbeidstilvenning, praksis i bedrift e.l. (NAV, introduksjonsprogram, annet)	0 %	9 %	5 %
Ungdom som trenger en alternativ mestrings-/opplæringsarena	24 %	24 %	20 %
Ungdom gjennom skolefag som «innsats for andre» og «arbeidslivsfag»	5 %	17 %	7 %
Dugnadsarbeid (f.eks. lag/foreninger, konfirmanter)	5 %	20 %	5 %
Andre	3 %	9 %	16 %
<i>N</i>	38	66	44

På spørsmål om hvem som betjente sentralene, var det også en del som nevnte andre aktører, nærmere bestemt kommunens volontørordning, lederen for frivilligsentralen, ungdom som fikk betalt, og klienter fra kriminalomsorgen. Det var også flere som nevnte at sentralen ble betjent av en kombinasjon av aktører, noe som også går frem av figur 13 (prosentene blir til sammen over 100 %). Svaret nedenfor – fra en respondent som beskriver at utstyrssentralen var betjent av ulike kommunale aktører – illustrerer dette:

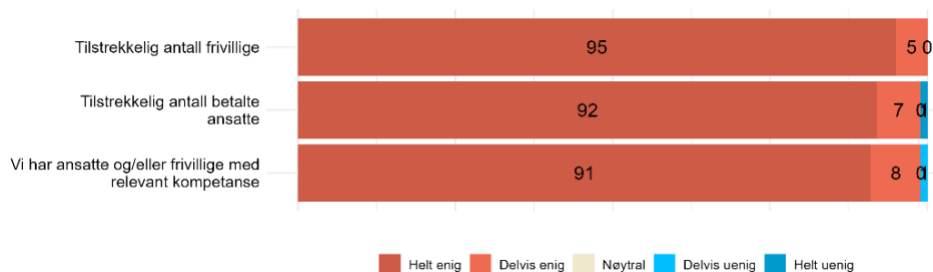
Utlånet organiseres gjennom kommunens publikumsmottak. Det er ansatte der som låner ut og tar imot utstyret som returneres. Folkehelsekoordinator har det store overblikket, med vedlikehold, innkjøp og publisering rundt utstyrssentralen. Driften utføres av folk ansatt på rådhuset, og vi har derfor ikke utgifter til sentralen foruten innkjøp og vedlikehold av utstyret. Vi har bevisst valgt å ha det gjennom publikumsmottaket, for da er det best tilgjengelig for befolkningen (åpent mandag til fredag).

” *Sentralene har et tilstrekkelig antall betalte ansatte og frivillige medarbeidere, og medarbeiderne har relevant kompetanse*

På spørsmål om i hvilken grad sentralene opplevde at de hadde et tilstrekkelig antall betalte ansatte og frivillige medarbeidere til å drifte sentralene på en god måte, svarte nesten samtlige (alle unntatt én) at de var helt eller delvis enige i dette. Figur 14 viser også at ingen av respondentene var uenige i at de hadde et tilstrekkelig antall frivillige, mens kun én sentral rapporterte at de ikke hadde et tilstrekkelig antall betalte ansatte (blå farge i figuren).

Alle utstyrssentralene, unntatt én, svarte også at de var helt eller delvis enige i at de hadde ansatte og/eller frivillige med relevant kompetanse til å drifte sentralen.

Figur 14. Tilstrekkelig betjening, i prosent (N = 144–145)

Åpningstider

” *De aller fleste sentralene har åpent på hverdager, og torsdag er den mest populære dagen*

Utstyrssentralene ble spurt om de holdt åpent på dagtid og/eller kveldstid i de ulike ukedagene (mandag–søndag), og om de holdt åpent i feriene. Tabell 29 viser at åpningstidene varierer, og at det er vanligst å ha åpent på dagtid på hverdager. I gjennomsnitt har 69 utstyrssentraler åpent på dagtid på hverdager. Den nest vanligste åpningstiden er kveldstid på hverdager. På en gjennomsnittlig kveld på en hverdag har 53 sentraler åpent. Torsdag er den vanligste dagen å ha åpent. Hele 82 sentraler svarte at de hadde åpent på dagtid på torsdager, mens 97 svarte at de hadde åpent på ettermiddag/kveldstid på torsdager. Det var færre utstyrssentraler som svarte at de hadde åpent på mandager og fredager.

Det er imidlertid færre sentraler som har åpent i helgene: 30 sentraler har åpent på dagtid på lørdager, og 9 av dem har også åpent på dagtid på søndager. Videre er det 4 som har åpent på kveldstid både lørdag og søndag, mens 2 har åpent enten lørdag eller søndag kveld.

At utstyrssentralene oftere holder åpent på hverdager enn i helgene, og at torsdager er den mest populære dagen, var også noe som ble avdekket i Rambøll-rapporten i 2019.

Tabell 29. Utstyrssentralenes åpningstider (antall sentraler)

Dag	Dagtid (8–16)	Kveldstid (16 og utover)
Mandag	62	45
Tirsdag	78	61
Onsdag	63	40
Torsdag	82	97
Fredag	59	20
Lørdag	30	5
Søndag	9	5

Åpningstider i feriene

På spørsmål om utstyrssentralene har åpent i feriene, svarer 49 prosent at de har vanlige åpningstider, mens 16 prosent svarer at de har utvidede åpningstider. Det er også en god del (35 %) som svarer at de har reduserte åpningstider.

Tabell 30 viser at åpningstidene varierte etter ulike kjennetegn ved sentralene. De eldste sentralene hadde i større grad stengt eller reduserte åpningstider i feriene, mens flere yngre sentraler hadde vanlige eller utvidede åpningstider. Det var også vanligere for sentraler som hadde finansiering utover 2022, å ha reduserte åpningstider eller stengt i feriene enn for sentraler med mindre langsiktig økonomi.

Sentraler som ikke var knyttet til et nettverk, hadde i større grad stengt eller reduserte åpningstider i feriene enn sentraler som var tilknyttet et nettverk. Forskjellen mellom sentraler drevet av frivillige og kommuner er ikke like tydelig. Det ser ikke ut til å være noen klare forskjeller mellom utstyrssentraler drevet av ulike driftsaktører når det gjelder åpningstider i feriene.

Tabell 30. Åpningstider i feriene etter bakgrunnsvariabler (%)

	Åpningstid i feriene				Totalt	
	Utvidet	Vanlig	Redusert	Stengt	Prosent	Antall
<i>Etableringsår</i>						
1995–2016	13 %	43 %	38 %	8 %	100 %	40
2017–2019	15 %	44 %	38 %	3 %	100 %	66
2020–2022	21 %	58 %	21 %	0 %	100 %	38
<i>Driftsakter</i>						
Kommunal	19 %	49 %	27 %	5 %	100 %	37
Frivillig	17 %	45 %	38 %	0 %	100 %	66
Både frivillig og kommunal	12 %	49 %	33 %	7 %	100 %	43
<i>Finansiering</i>						
Utover 2022	13 %	39 %	43 %	5 %	100 %	56
Nok for 2022	20 %	53 %	27 %	0 %	100 %	51
Ikke nok for 2022	16 %	50 %	29 %	5 %	100 %	38
<i>Organisasjons- og nettverkstilknytning</i>						
Ja	21 %	52 %	25 %	2 %	100 %	108
Nei	0 %	34 %	58 %	8 %	100 %	38

Mulighet for å leie eller låne og returnere utstyr utenfor åpningstidene

På spørsmål om det var mulig å låne eller leie og returnere utstyr utover ordinære åpningstider, svarte 47 prosent bekreftende, mens 53 prosent svarte at det ikke var mulig.

Det viste seg at muligheten for å returnere utstyr utenfor åpningstidene var vanligst hos de yngste sentralene, dem som var drevet av frivillige, og dem som ikke var med i et nettverk. Dette går frem av tabell 31. Hvis vi undersøker hvordan denne muligheten varierer etter langsiktighet i finansieringen, ser vi at den oftest tilbys av sentralene som kun hadde nok finansiering for 2022. Dette gir ikke umiddelbart mening og tyder på at muligheten til å returnere utstyr utenfor åpningstidene i større grad kan forklares av andre forhold ved sentralene enn langsiktighet i finansieringen.

Tabell 31. Mulighet for å returnere utstyr utenfor åpningstidene etter bakgrunnsvariabler (%)

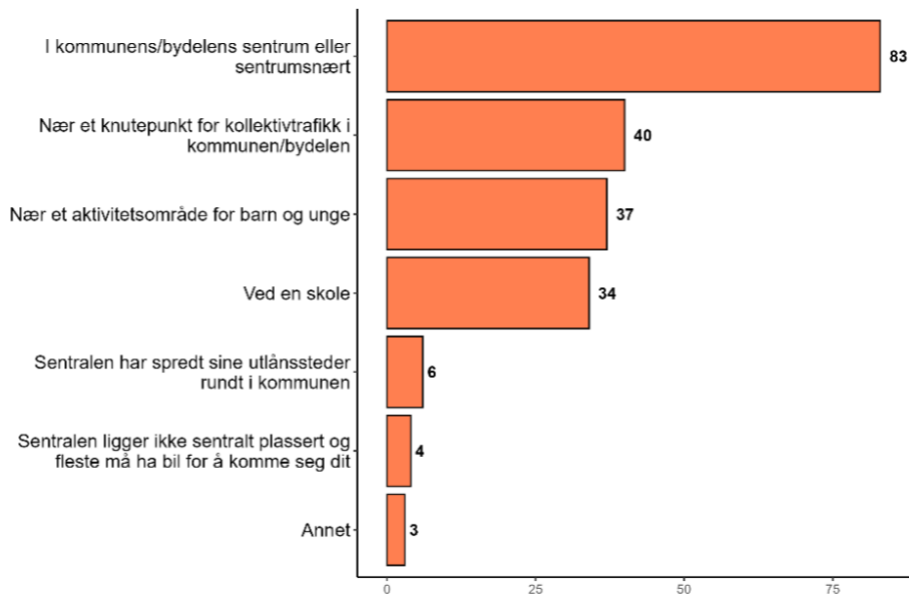
	Prosent	Antall med mulighet
<i>Etableringsår</i>		
1995–2016	38 %	40
2017–2019	53 %	66
2020–2022	47 %	38
<i>Driftsaktør</i>		
Kommunal	17 %	37
Frivillig	54 %	66
Både frivillig og kommunal	29 %	43
<i>Finansiering</i>		
Utover 2022	41 %	56
Nok for 2022	57 %	51
Ikke nok for 2022	42 %	38
<i>Nettverkstilknytning</i>		
Ja	45 %	108
Nei	53 %	38

Beliggenhet

” *Åtte av ti utstyrssentraler var plassert sentrumsnært*

På spørsmål om hvor utstyrssentralen var plassert, svarte de fleste at den var plassert i kommunens eller bydelens sentrum (83 %). Mange svarte også at den var plassert nær et knutepunkt for kollektivtrafikk (40 %), ved et aktivitetsområde for barn og unge (37 %) eller ved en skole (34 %). Fire prosent svarte at sentralen ikke lå sentralt, og at de fleste ville ha behov for bil for å komme seg dit. Figur 15 nedenfor viser hvor utstyrssentralene er plassert. Merk at respondentene kunne krysse av for flere svaralternativer.

Figur 15. Utstyrssentralenes plassering, i prosent (flere svar mulig, N = 155)

Vi undersøkte også hvordan utstyrssentralenes plassering varierte etter utstyrssentralenes alder, finansiering, driftsaktør og organisasjons- og nettverkstilhørighet. Det som kjennetegnet utstyrssentralene som ikke lå sentralt plassert, var at de gjerne var opprettet mellom 1995 og 2016, ikke hadde nok finansiering for inneværende år eller ikke var med i et nettverk. Blant disse gruppene av sentraler svarte mellom 7 og 8 prosent at de ikke var sentralt plassert, mot et gjennomsnitt på 4 prosent av alle sentralene.

Vi så også at flere av sentralene som var kommunalt driftet, lå i kommunens sentrum (90 %) sammenlignet med sentralene som ble driftet av frivillige aktører (76 %).

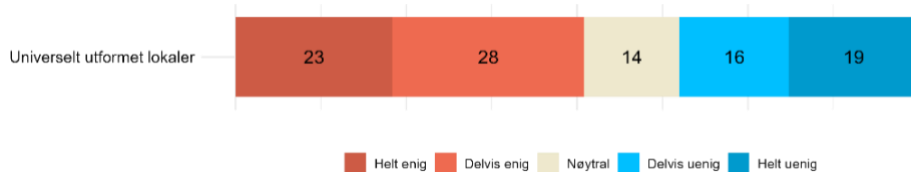
Tilgjengelighet

” *Halvparten svarte at lokalene til sentralen var universelt utformet*

Det er viktig at lokalene er universelt utformet, slik at sentralene er tilgjengelige for alle. På spørsmål om lokalene var universelt utformet, svarte 51 prosent at de var enige eller delvis enige i dette (se figur 16), mens 35 prosent svarte at de var delvis eller helt uenige. Vi kan derfor konkludere med at et flertall av

utstyrssentralene har universelt utformede lokaler, men synes likevel det er alarmerende at hele 35 prosent av sentralene ikke har det.

Figur 16. Universelt utformede lokaler, i prosent (N = 145)

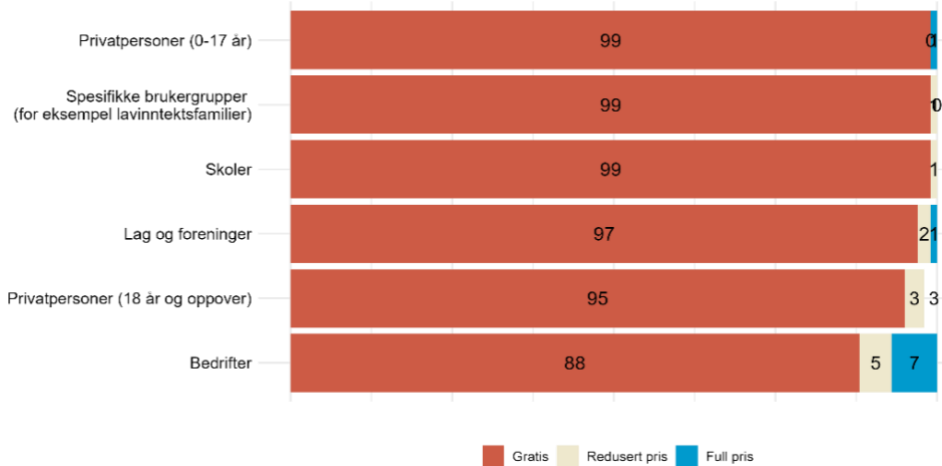
Det var særlig de yngste sentralene, det vil si de som ble etablert etter 2020, som svarte at de var helt eller delvis enige i at lokalene var universelt utformet. Hele 65 prosent av disse sentralene sa seg helt eller delvis enige i dette, mens kun 48 prosent av sentralene som ble etablert mellom 2017 og 2019, og 44 prosent av sentralene som ble etablert før 2017, svarte det samme. Det var derimot relativt små forskjeller i svarene mellom sentraler som var drevet av frivillige aktører, og dem som var drevet av kommunale aktører, og mellom sentraler som var med i et nettverk, og dem som ikke var det. Vi la også merke til at det var sentralene som ikke hadde nok finansiering for 2022, som i størst grad sa seg enige i at lokalene deres var universelt utformet, men denne sammenhengen kan like gjerne skyldes at det var flest nye sentraler i denne gruppen.

Pris

” Utstyrssentralene låner eller leier først og fremst ut gratis

På spørsmål om utstyrssentralene tilbyr ulike brukergrupper å låne utstyr gratis eller å leie utstyr til redusert eller full pris, svarer nesten samtlige sentraler at de låner ut gratis. Når det gjelder barn og unge (privatpersoner under 18 år), er det kun én utstyrssentral som oppgir at de leier ut utstyr til full pris. Dessuten oppgir 7 prosent av utstyrssentralene at de tar full pris til bedrifter, mens 5 prosent oppgir at de tar redusert pris til bedrifter. Det er også 6 prosent som ikke tilbyr gratis utlån til voksne (personer over 18 år), og 3 prosent som heller ikke låner ut gratis til lag og foreninger (se figur 17).

Figur 17. Gratis utlån eller utleie til redusert eller full pris, i prosent
(N = 139–145)

Gebyr på forsinket innlevering

De fleste sentralene tilbyr gratis utlån, men 18 prosent krever like fullt gebyr ved forsinket innlevering.

Tabell 32 viser hvilke sentraler som tok gebyr. Her ser vi at det i større grad var de eldste sentralene, sentralene som var drevet av kommunene, og sentralene som ikke var tilknyttet et nettverk, som tok gebyr. Det var også slik at flere sentraler som hadde finansiering utover 2022, tok gebyr enn sentraler med mer kortsiktig finansiering. Gebyrene bidrar neppe i særlig stor grad til sentralenes finansiering, så disse funnene gjenspeiler trolig at de eldre sentralene er overrepresentert i gruppen med mer langsiktig finansiering.

Tabell 32. Gebyr etter bakgrunnsvariabler (%)

	Gebyr	Totalt (Antall)
<i>Etableringsår</i>		
1995–2016	25 %	40
2017–2019	17 %	66
2020–2022	13 %	38
<i>Driftsaktør</i>		
Frivillig	17 %	66
Kommune	28 %	36
<i>Finansiering</i>		
Utover 2022	20 %	56
Nok for 2022	18 %	50
Ikke nok	16 %	38
<i>Nettverkstilknytning</i>		
Ja	17 %	107
Nei	21 %	38

Lengde på utlån

” *Utstyrssentralene låner normalt ut utstyr for en uke*

I undersøkelsen spurte vi også hvor lenge brukerne kunne låne eller leie utstyr. Vanligst var det at låntakerne fikk disponere utstyret i maks én uke av gangen. Hele 60 prosent svarte at de tillot lån eller utleie i maks én uke, som vist i tabell 33. Det var også vanlig med fleksibelt utlån, noe hele 27 prosent oppga. Kun fem utstyrssentraler svarte at man kunne låne eller leie i maks én dag av gangen.

Tabell 33. Utlåns- eller utleielengde, i antall og prosentandel av sentralene

Lengde	Antall	Prosent
Maks én dag	5	3 %
Maks én uke	87	60 %
Maks fire uker	2	1 %
Fleksibelt utlån	39	27 %
Annet	12	8 %
Totalt	145	100 %

Flere av dem som svarte «Annet», oppga at utstyrssentralene ofte var ganske fleksible når det gjaldt lengden på utlånet. Selv om de vanligvis leide eller lånte ut utstyr i en uke, kunne lengden utvides. For eksempel forklarte flere respondenter at de var noe fleksible i forbindelse med ferier, noe som illustreres av følgende sitat fra en av respondentene:

Det normale er 1 uke. Men vi gjør alltid unntak i forbindelse med f.eks vinterferie osv. Vi har åpent tirsdag-fredag, så hvis man ønsker utstyr fra f.eks lørdag til neste lørdag så må man låne fra fredag til tirsdag, altså 12 dager.

Bruk

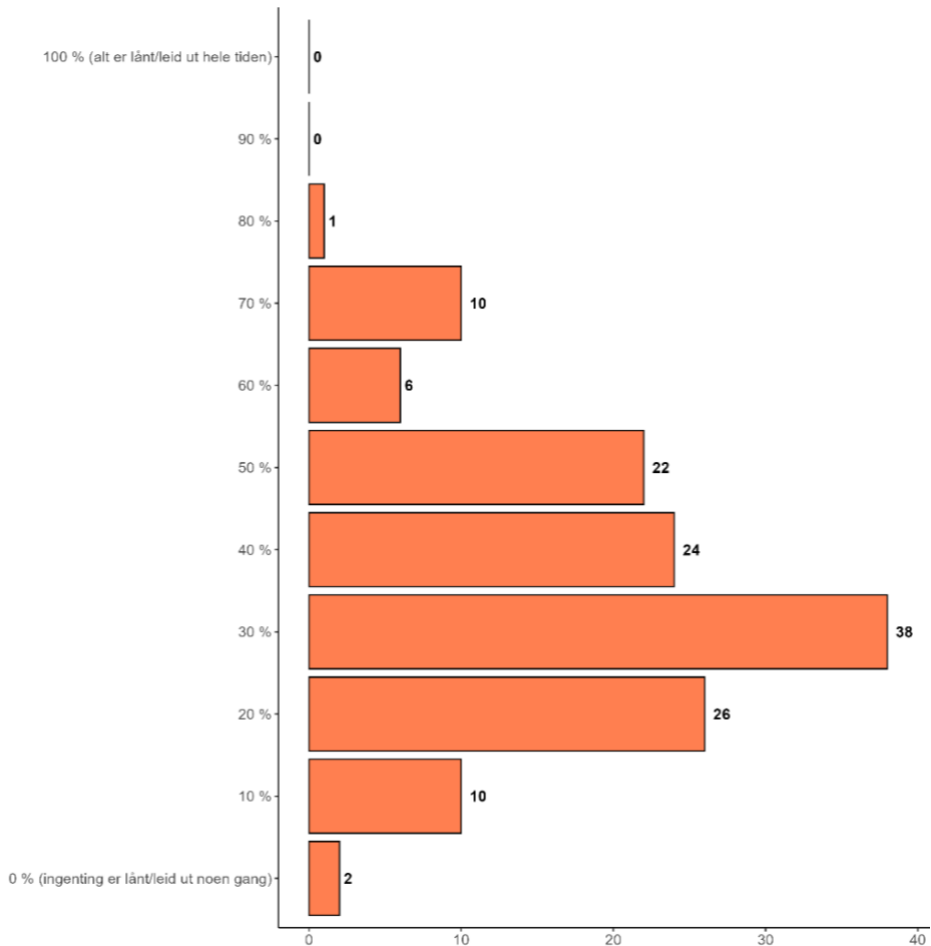
” *Åtte av ti utstyrssentraler svarte at mellom 20 og 50 prosent av utstyret er utlånt til enhver tid*

Dersom vi ønsker å få et bilde av utlånshyppigheten ved utstyrssentralene, kan vi undersøke hvor stor andel av utstyret som til enhver tid er utlånt eller utleid. Bare 12 prosent av utstyrssentralene svarer at over halvparten av utstyret er utlånt. Det vanligste var at mellom 20 og 50 prosent av utstyret var utlånt, noe hele 79 prosent av sentralene svarer. De relativt lave svarprosentene gjenspeiler

muligens at en del av utstyret trolig er sesongutstyr som ikke lånes ut hele året. Det er neppe stor etterspørsel etter skiutstyr på sommeren.

Figur 18 viser utstyrssentralene fordelt etter hvor stor andel av utstyret som er utlånt til enhver tid. Vær oppmerksom på at søylene viser til antall utstyrssentraler og ikke andel (prosent) utstyrssentraler.

Figur 18. Andel utstyr som er utlånt, i antall utstyrssentraler

Utlånssystem

Vi var også interessert i å finne ut hvilket utlånssystem sentralene benyttet seg av. På dette spørsmålet svarte 67 prosent at de bruker BUAs utlånssystem, mens

33 prosent svarte at de bruker et eget utlånssystem. Av dem som er tilknyttet BUA-nettverket, bruker 94 prosent BUAs utlånssystem, mens 9 prosent bruker et eget system.

Samarbeid

” *Halvparten av utstyrssentralene samarbeider med kommunen og opplever at de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner*

Utstyrssentralene er en del av nærmiljøet og har mye å vinne på å samarbeide med både offentlige og private aktører og med lag og foreninger. I undersøkelsen spurte vi derfor utstyrssentralene om de samarbeider med kommunen eller kommunale avdelinger, om de har gode rutiner for brukermedvirkning, og om de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner. Svarene vises i figur 19.

Av svarene går det frem at over halvparten av utstyrssentralene synes å ha et godt samarbeid med kommunen eller kommunale avdelinger. Hele 61 prosent sa seg helt eller delvis enige i at de samarbeider med kommunen. Videre sa 51 prosent seg helt eller delvis enige i at de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner lokalt for å nå sentralens formål. Legg merke til at vi i spørsmålet om kommunalt samarbeid bare spør om de samarbeider, mens vi i spørsmålet om samarbeid med frivillige organisasjoner også spør om samarbeidet er godt. Selv om tallene er relativt oppløftende, var det like fullt 21 prosent som sa at de ikke samarbeider med kommunen eller kommunale avdelinger for å nå sentralens formål. Det var også 22 prosent som sa at de er delvis eller helt uenige i at de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner lokalt for å nå sentralens formål.

Figur 19. Samarbeid i prosent (N = 144–145)

Tabell 34 viser hvordan samarbeidet varierer mellom sentralene. Her ser vi at de sentralene som samarbeider med kommunen, i større grad også er driftet av kommunale aktører, noe som ikke er overraskende. Også de eldre sentralene og sentralene med finansiering utover 2022 har i større grad et slikt samarbeid. Dette er heller ikke overraskende, da disse sentralene også oftere er kommunale sentraler. Det ser derimot ikke ut til at utstyrssentralenes organisasjons- og nettverkstilknytning har betydning for hvorvidt de samarbeider med kommunen eller ikke.

De som svarer at de er enige eller delvis enige i at de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner, er ofte sentraler som er drevet av frivillige, og de noe yngre sentralene (de som er etablert etter 2019 – disse sentralene er også oftere driftet av frivillige). Utstyrssentralene som samarbeider godt med frivillige organisasjoner, er også noe oftere tilknyttet en organisasjon eller et nettverk.

Til sist ser vi at sentralene som er drevet av frivillige aktører, i større grad sier seg enige i at de har gode rutiner for brukermedvirkning.

Tabell 34. Samarbeid etter bakgrunnsvariabler, del I (%)

	Etableringsår			Finansiering		
	1995– 2016	2017– 2019	2020– 2022	Utover 2022	Nok for 2022	Ikke nok
Samarbeider med kommunen	68 %	63 %	54 %	77 %	53 %	50 %
Samarbeider godt med frivillige organisasjoner	49 %	47 %	62 %	46 %	62%	42 %
Vi har gode rutiner for medvirkning av brukere	49 %	64 %	46 %	48 %	60 %	55 %

Tabell 34 forts. Samarbeid etter bakgrunnsvariabler, del II (%)

	Driftsaktør		Nettverkstilknytning	
	Frivillig	Kommune	Ja	Nei
Samarbeider med kommunen	46 %	67 %	61 %	65 %
Samarbeider godt med frivillige organisasjoner	52 %	36 %	53 %	46 %
Vi har gode rutiner for medvirkning av brukere	62 %	39 %	55 %	54 %

Markedsføring

” *Utstyrssentralene bruker et bredt spekter av markedsføringskanaler*

Utstyrssentralene har i de siste årene ønsket å nå ut til flere innbyggere, og markedsføring har vært viktig for å nå dette målet. Vi spurte derfor sentralene om hvordan de markedsførte seg. Som det går frem av tabell 35, viste resultatene at utstyrssentralene tar i bruk svært mange ulike markedsføringskanaler, og det var ingen respondenter som oppga at utstyrssentralen ikke ble markedsført.

Tabell 35. Markedsføringskanaler (%)

Kanal	% benyttet
Sosiale medier	96
Skoler	85
Kommunens nettsider	80
Egne nettsider	71
Frivillige organisasjoner / lag som driver med fritidsaktiviteter o.l.*	66
BUAs nettsider (www.BUA.io)	60
Barnehager	59
Redaksjonell omtale i for eksempel aviser, TV eller radio	49
NAV	44
Helsestasjon e.l.	38
Frisklivssentral	27
Betalte annonser i media	6
Annet	5

Note. N = 140; *for eksempel idrettslag, speider mv.

Sosiale medier var den mest brukte kanalen. Hele 96 prosent sa at de brukte sosiale medier for å markedsføre seg. Det var også svært vanlig å bruke skoler (80 %), kommunens nettsider (80 %) eller egne nettsider (71 %). En stor del brukte også frivillige organisasjoner og lag som driver fritidsaktiviteter, til å markedsføre seg (66 %). BUAs nettsider var også en mye benyttet markedsføringskanal (60 %). Det er verdt å merke seg at omtrent halvparten av utstyrssentralene også brukte redaksjonell omtale i for eksempel aviser, TV eller radio til å markedsføre seg.

Under kategorien «Annet» nevnte respondentene andre kanaler som plakater i nærområdet, stands og flyers. Én utstyrssentral nevnte også at de henvendte seg spesielt til flyktninger, mens en annen forklarte at de brukte frivilligsentralens kontaktnettverk.

Språk

” *Utstyrssentralene har lite informasjon på andre språk enn norsk*

Vi spurte også hvilke språk utstyrssentralene bruker i informasjon og markedsføring. På dette spørsmålet svarte alle respondentene at de informerte om utstyrssentralen på norsk. Det var få som hadde informasjon på andre språk enn norsk. Riktignok svarte 12 prosent at de også hadde informasjon på engelsk, men under 4 prosent nevnte andre språk (se tabell 36). Én respondent svarte at de tidligere hadde hatt informasjon på flere språk, mens et par utstyrssentraler viste til at BUAs nettsider har informasjon på 33 ulike språk:

Vi syner til nettsida til BUA der ein finn info på mange språk. Dei aller fleste internasjonale [sic.] som låner, er under norskopplæring, men nokon treng i starten info på engelsk.

Sitatet ovenfor understreker for så vidt et viktig poeng siden det store flertallet av utstyrssentralene er tilknyttet BUA-nettverket, som nettopp har et utlånssystem med informasjon på flere språk. Likevel er det noe merkelig at så få utstyrssentraler har informasjon tilgjengelig på andre språk enn norsk og engelsk samtidig som 99 prosent av utstyrssentralene er helt eller delvis enige i at sentralens formål er å bidra til at barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn kan delta i aktiviteter.

Tabell 36. Andel sentraler med informasjon på ulike språk

Språk	Prosent
Norsk	100 %
Engelsk	12 %
Samisk	4 %
Arabisk	4 %
Annet	4 %
Somalisk	3 %
Farsi	2 %
Polsk	2 %
Tamil	2 %
Tigrinia (Eritrea)	2 %
Fransk	1 %
Russisk	1 %
Sorani	1 %
Tigrinia (Etiopia)	1 %
Tysk	1 %
Urdu	1 %

Note. N = 139 totalt, fordeling av informasjon på ulike språk i forskjellige fylker kan variere.

Oppsummering

Utstyrssentralene i Norge er relativt unge. Én av fire av utstyrssentraler som deltok i undersøkelsen, var fem år eller yngre, og 27 prosent av sentralene ble opprettet etter at Rambøll gjennomførte sin undersøkelse i 2019. Utstyrssentralene er også i større grad tilknyttet en organisasjon eller et nettverk enn tidligere, særlig BUA-nettverket. I undersøkelsen svarte hele syv av ti at de var tilknyttet BUA-nettverket. De fleste utstyrssentralene var driftet av enten kommunale aktører eller frivilligsentraler.

Utstyrssentralene rapporterer i hovedsak at de har et sosialt mandat. For eksempel svarte alle sentralene unntatt én at de var helt eller delvis enige i at de bidro til at barn og unge som vokser opp i familier med lav inntekt, kan delta i aktiviteter. Det var også svært stor enighet om at utstyrssentralen hadde som formål å bidra til at barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn kan delta i aktiviteter. Mange av sentralene mente også at tilbudet bidro til å redusere miljøbelastningen gjennom mindre forbruk, men det var litt færre utstyrssentraler som var helt enige i dette. Utstyrssentralene svarte videre at de som ikke har råd til eget utstyr, var den primære målgruppen.

Et flertall av utstyrssentralene manglet finansiering utover 2022, og utstyrssentralenes finansiering kan derfor regnes som relativt ustabil. Likevel oppga mange sentraler at de hadde finansiering til å drive på en god måte. Finansieringen til sentralene dekket først og fremst innkjøp av utstyr, men et flertall av sentralene oppga også at den dekket lønnsmidler.

Når det gjelder bemanning, ble ni av ti utstyrssentraler betjent av ansatte. Sentralene rapporterer videre at de opplever å ha et tilstrekkelig antall frivillige og ansatte med relevant kompetanse. I likhet med funn fra Rambøll-rapporten fra 2019 er det fremdeles vanligst å låne eller leie ut utstyr til vintersport, men sentralene låner også ut en rekke annet utstyr. I tillegg tilbyr hver tredje utstyrssentral også andre aktiviteter i tillegg til utlån eller utleie av utstyr.

Halvparten av utstyrssentralene i undersøkelsen svarte at de samarbeidet med kommunen, og at samarbeidet med frivillige organisasjoner var godt. Utstyrssentralene brukte et bredt spekter av markedsføringskanaler, men få utstyrssentraler oppga å ha informasjon på andre språk enn norsk. Dette kan være noe bekymringsverdig, all den tid et flertall av sentralene er enige i at et av formålene deres er å nå ut til innvandrere.

Funn fra intervjuer med representanter for et utvalg utstyrssentraler

For å utdype funnene fra spørreundersøkelsen har vi gjennomført en casestudie med seks utstyrssentraler som ligger i Drammen, Lindesnes, Stord og Tromsø. De seks utstyrssentralene representerer dermed ulikhet i geografi og kommunestørrelse, og i tillegg representerer de ulike ansvarlige driftsaktører, ulik organisering og ulike utlånssystemer (se kapittel 2 for flere detaljer om gjennomføringen). Vi intervjuet ledere eller nøkkelpersoner i hver av de seks sentralene basert på en semistrukturert intervjuguide. I dette kapittelet trekker vi frem funnene vi har gjort basert på den tematiske analysen av disse intervjuene, og i kapittel 6 drøfter vi funnene opp mot funnene fra dokumentanalysen og spørreundersøkelsen.

Rolle og formål

” *Vi er jo med på å få folk ut i naturen og få folk i aktivitet, bedre folkehelse og bærekraft*

Samtlige ledere og ansatte sa at en av utstyrssentralens hovedformål var å gjøre det enklere for personer i lavinntektsfamilier og innvandrere å prøve seg på nye aktiviteter. Integrering og inkludering i aktiviteter handler både om å gi folk muligheten til å prøve ut nye aktiviteter på egen hånd, og om å gi barn og unge mulighet til å delta i ulike aktiviteter i regi av skolen eller idrettslag, foreninger eller organisasjoner.

Integrering og at folk får prøvd norske vinteridretter, det er jo kjempeviktig. Om det var bakgrunnen for at det ble opprettet den gangen, det kan ikke jeg svare på, men det er jo det som har vært bakgrunnen for å fortsette å drifte det, at folk som ikke har råd til å kjøpe, barn i fattige familier skal ha mulighet til å låne når de trenger det i forbindelse med skole eller annen aktivitet. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Flere av dem vi intervjuet, beskrev også episoder hvor familier eller enkeltpersoner med innvandrerbakgrunn hadde lånt slalåmski eller skøyter for første gang for å prøve ut nye aktiviteter. De ansatte opplever at gratis lån av utstyr kan utgjøre den lille forskjellen som gjør at noen får prøvd en ny aktivitet, og gir uttrykk for at slike opplevelser gjør jobben særlig meningsfull.

Flere understreket også at en av utstyrssentralens formål er å bidra til bedre folkehelse. Dette forstås som å inkludere flere i aktivitet, og da særlig de mer stillesittende gruppene. Folkehelseperspektivet omfatter å bidra til at enkeltpersoner og grupper ivaretar både den fysiske og psykiske helsen ved å bruke kroppen og komme seg ut i naturen. For at lånet av utstyr skal bidra til å gi låntakerne positive opplevelser og bidra til å fremme folkehelsen, er det også viktig at utstyret som lånes ut, holder høy kvalitet. Dette er noe de ansatte er svært opptatt av. Utstyret må jevnlig vedlikeholdes, og de ønsker først og fremst å ha utstyr som er bra og relativt nytt. I tillegg kan nytt og bra utstyr bidra til å fjerne et eventuelt stigma ved å låne utstyr.

Miljøperspektivet, som er knyttet til redusert forbruk, ble i mindre grad nevnt direkte som et formål. Som sitatet nedenfor viser, var det noen som ga uttrykk for at de ikke hadde tenkt så mye på dette. Etter deres oppfatning var det inkluderingsperspektivet som først og fremst stod i fokus.

Det [hvordan utstyrssentraler kan bidra til mindre forbruk] må jeg innrømme at jeg ikke har tenkt over, men det er klart at når alle kommer og låner og lar være å kjøpe utstyr som blir brukt en-to ganger ... Min teori er at man velger å ikke kjøpe fordi vinterne er så korte, og hvis du ikke er veldig interessert, så skal bare ungene på ski når skolene sier det. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Det var derimot flere som nevnte at familier som låner utstyr, slipper å kjøpe inn utstyr som barna likevel fort vokser ut av, og at det er en del familier som ut fra et miljøperspektiv ikke ser behov for å kjøpe inn utstyr som bare brukes noen få ganger i året.

Dersom tilbudet skulle opphøre, mente mange at det ville bli vanskelig for barn i familier med dårlig økonomi å være med på ulike aktiviteter. De som låner utstyr fordi de ikke ønsker å bruke penger på utstyr som barna vokser fra, men som egentlig har råd til å kjøpe slikt utstyr, vil antakelig klare å få tak i utstyr uansett, enten ved å kjøpe eller ved å låne via sitt eget nettverk. Ifølge de ansatte er det ofte en sammenheng mellom det å ikke ha råd til å kjøpe utstyr og det å mangle et nettverk som kan låne deg utstyr. Dette kan føre til at de som ikke har råd til å kjøpe utstyr, også ville hatt store utfordringer med å få lånt utstyr andre steder. De ansatte mener derfor at en nedleggelse antakelig hadde ført til at skoler og organisasjoner hadde startet opp med et lite utstyrslager igjen, men at de da hadde måttet håndtere utfordringen med å vedlikeholde utstyret i et slikt lager, noe som krever både tid og ressurser.

For mange er det sånn at hvis dette legges ned, så kjøper de skiene, men for mange tror jeg at det hadde blitt vanskelig. De måtte ha kommet på skøytedagen uten skøyter. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Målgruppe og typisk låntaker

” *I dag føler jeg egentlig at vi er der for alle.*

På spørsmål om hvem som er målgruppen for utlånssentralen, svarer flere av de ansatte at målgruppen er alle. Selv om noen påpeker at målgruppen primært er de som ikke har råd til å kjøpe utstyr, er alle tydelige på at det har skjedd en dreining mot at man nå legger vekt på at dette skal være et tilbud for alle.

I utgangspunktet var det jo å låne til de som ikke hadde råd til å kjøpe selv, eller de som var litt nysgjerrig på om de hadde lyst til å gå på langrenn, at de fikk mulighet til å prøve før de kjøpte eget utstyr. Men i dag ser vi jo at alle låner. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

At det nå er blitt såpass vanlig å låne utstyr blant mange grupper, er også med på å gjøre det enklere å låne for dem med størst behov. Når mange barn og voksne snakker om at de låner utstyr, og man treffer klassekamerater og bekjente i utstyrssentralen, blir det mindre stigmatiserende å bruke utlånssentralens tjenester.

Vi låner jo ut til alle som vil låne. Da tenker jeg at det er veldig bra egentlig, at det er målet å låne ut til alle, for da er det lavere terskel for de som trenger det mest, å komme til oss. Det er populært. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Når de ansatte skal beskrive den typiske låntaker, forteller de at dette først og fremst er barn og unge under 18 år, og at de mest hektiske periodene er når skolene arrangerer aktivitetsdager eller turer. Noen forteller også at det er en stor overvekt av personer med innvandrerbakgrunn blant låntakerne. Hvilke typer utstyr som lånes, varierer også med landbakgrunn. Ifølge enkelte utstyrssentraler er det en overvekt av personer med innvandrerbakgrunn som låner skøyter, og en overvekt av personer med norsk bakgrunn som låner langrenns- og slalåmski. Dette illustreres i sitatet nedenfor.

Skøytedager og sånne ting, da ser du veldig godt at det er flest av våre nye landsmenn som kommer. Jeg tror skøyter er ganske billig, så jeg tror kanskje mange har det. Her som vi bor, er jo for eksempel det med bandy veldig i tiden, så mange av ungene er nok på bandytrening i løpet av barndommen sin. Der er

det nok veldig ofte våre nye landsmenn som kommer. Men når det gjelder ski og alpint, er det nok like mye nordmenn som kommer, altså, kanskje flere egentlig. – Leder for utstyrssentral tilknyttet kommune

Representanter for utstyrssentraler i større kommuner nevner også studenter, inkludert utvekslingsstudenter, som typiske låntakere. Noen representanter forteller dessuten om både foreldre og barn som kommer innom såpass ofte at de kan navnene deres. Disse betegner de som faste kunder.

Informasjon og tilgjengelighet

De ulike utstyrssentralene har veldig ulike strategier for å nå ut med informasjon til målgruppene. Alle har informasjon om tilbudet på kommunens nettsider, men flere oppgir at de får tilbakemeldinger om at denne informasjonen ikke er så lett å finne. Det er vanligere at folk får informasjon om tilbudet via venner og kjente og via sosiale medier (Facebook og Instagram). I tillegg er det en del sentraler som på ulike måter tar direkte kontakt med skoler, flyktningtjenesten og NAV.

Vi sender dem [skoler] regelmessig mail og minner dem på at vi finnes. Og så vet vi at når det er aktiviteter på skolen eller de skal på leirskole for eksempel, så legger skolen ut en prikk på pakkelisten eller ukeplanen hvor det står at de kan låne på [navn på utstyrssentralen] hvis de trenger noe. – Leder for utstyrssentral i regi av frivillig organisasjon

Andre sentraler informerer om tilbudet ved å ha besøk av ulike grupper, blant annet flyktninger. De erfarer at slike besøk gjør det lettere å gi enkeltpersoner en mer grundig forklaring av hva en utstyrssentral er, hva slags utstyr de har, og hvordan man går frem for å låne utstyr.

Vi har jo hatt voksenopplæring, den norskopplæringen til disse flyktningene, da. Når de har nye puljer, så kommer de ned til oss, og så tar vi en gjennomgang på det. BUA har jo trykket opp foldere på forskjellige språk. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Mange opplyser at de har god kontakt med ulike institusjoner og organisasjoner for å kunne gi disse prioritet til å låne utstyr når de har behov. Dette gjelder særlig skoler og idrettsorganisasjoner, men også NAV, barnevernet, ulike barnevernsinstitusjoner, flyktningtjenesten og voksenopplæringen. I tillegg er det en del lærere og ansatte eller frivillige ved institusjoner og organisasjoner som selv tar kontakt med utstyrssentralene for å avtale lån av utstyr til aktivitetsdager og turer. Noen sentraler har også informert ved å henge opp plakater på butikken, stå på stand på frivillighetsmesser og informere via informasjonsskjermer i offentlige bygg. Intervjuene viser tydelig at det er stor variasjon i hvordan sentralene tenker rundt dette med informasjon. Noen

opplever at de har et såpass stort trykk at det ikke er nødvendig å informere noe utover det som står på kommunens nettsider og på sosiale medier. Lederen for en utstyrssentral som er tilknyttet en frivillig organisasjon, sier det slik: «Vi gjør ikke noe spesielt. Det er jungeltelegrafene.» Det er med andre ord noen sentraler som ikke driver et spesielt aktivt informasjonsarbeid, mens andre igjen har et utstrakt informasjonssamarbeid med flere etater, lokale skoler, organisasjoner og institusjoner.

Sentralens beliggenhet har også betydning for hvor tilgjengelig den er, og for hvordan den når ut til ulike målgrupper. Noen av sentralene ligger i sentrum og i nærheten av kollektivtransport. Andre ligger i nærheten av skoler eller i områder med store levekårsutfordringer. Det er også flere sentraler som er samlokalisert med andre institusjoner, som bibliotek, frivilligsentral, ungdomshus og organisasjon som gir bort tøy. Til tross for at sentralenes beliggenhet varierte, opplevde alle vi intervjuet, at sentralen hadde en relevant beliggenhet, og at det var enkelt for de ulike målgruppene å komme dit. Det var imidlertid flere som nevnte at lokalene var litt i minste laget, noe som tyder på at etterspørselen har økt og dermed også mengden utstyr til utlån. Det var også flere ansatte som kommenterte at de opplever at det er litt tilfeldig hvor sentralen har blitt plassert, og at man i liten grad diskuterte tilgjengeligheten da dette ble vedtatt. I ett tilfelle ble det for eksempel bygget ny ungdomsskole og bibliotek, og da var det naturlig at sentralen ble plassert der. I et annet tilfelle ble utstyrssentralen samlokalisert med en ungdomsklubb da en ny avdeling i kommunen overtok ansvaret for sentralen.

Brukermedvirkning

På spørsmål om sentralen har egne systemer og/eller rutiner for å få tilbakemeldinger fra brukere og/eller låntakere, svarer samtlige sentraler i casestudien at de først og fremst baserer seg på direkte tilbakemeldinger de får når folk kommer til sentralen. Flere oppgir at de ikke har tid og ressurser til å sette i gang større spørreundersøkelser. Andre viser til at de uansett ikke har mulighet til å kjøpe inn nye typer utstyr, og at det derfor ikke oppleves relevant å spørre om nettopp dette:

Vi har jo selvfølgelig den daglige kontakten hvor folk spør om vi har ting, men det er jo noe med plassen. Vi har rett og slett ikke plass til å begynne med noe nytt. – Leder for utstyrssentral tilknyttet kommune

Andre har forsøkt seg på spørreundersøkelser, men opplevde ikke at de fikk så mye ut av det:

Når de kommer tilbake, spør vi alltid om utstyret var bra, var det greit. Og så har vi hatt en spørreundersøkelse før, sendte ut mail og sms hvor de kunne svare på et skjema om hvordan de opplever tilbudet, og om det var noe annet de trengte.

Det var ikke noe særlig annet, altså. – Leder for utstyrssentral tilknyttet frivillig organisasjon

Én sentral forteller at de samarbeidet med skolen da de skulle investere i nytt utstyr, men også dette var vanskelig, da ønskene ikke alltid kan innfris på grunn av et begrenset investeringsbudsjett:

Når vi kjøpte inn utstyret, hadde vi jo samarbeid med skoleelever, både på barne- og ungdomsskole, og lærere, om hvilken type utstyr de ville trenge. Når vi ikke har mer penger til å kjøpe inn for, så har vi jo heller ikke det. – Leder for utstyrssentral tilknyttet frivillig organisasjon

Selv om samtlige sentraler oppgir at medvirkningsarbeidet hovedsakelig er basert på tilbakemeldinger fra (potensielle eller reelle) låntakere når de kommer til sentralen, er det ingen som oppgir at de har et system for å dokumentere disse tilbakemeldingene. Mange sentraler har flere ansatte i ulike stillinger og med ulik tilknytning til sentralen, noe som gjør det mer komplisert å se «hele bildet» for å fange opp brukernes opplevelse. En annen utfordring med direkte tilbakemeldinger er at de ikke er anonyme, og at det kan gjøre terskelen for å komme med kritiske og/eller negative tilbakemeldinger høyere.

Bemanning

” *Så lenge vi er her begge to, så hjelper vi hverandre avhengig av hvem som har tid til å hjelpe.*

Hvor mange som er ansatt i de ulike sentralene, og de ansattes stillingsstørrelser, avhenger både av størrelsen på sentralen og av muligheten for å kunne veksle mellom oppgaver i utlånsentralen og andre oppgaver i organisasjonen eller kommunen. Alle vi intervjuet, fortalte om en arbeidssituasjon med svært varierende trykk – det er både sesongbetont og avhengig av skolens aktivitetskalender.

Når det er maks trøkk her, er vi to stykker som jobber fra 13 til 18 eller 10 til 16, og det må vi for å få det til å gå unna. Når det er stille, kan vi være én person som er tilgjengelig og bare er der, sitter med papirarbeid på andre prosjekter og sånt. Så det er veldig sesongbetont. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Noen av lederne vi intervjuet, hadde hundre prosent stilling i utstyrssentralen, mens andre hadde andre oppgaver i tillegg og mulighet til å endre stillingsprosent i de periodene der det var mest å gjøre på utstyrssentralen.

... 90 prosent på utstyrsbasen og 10 prosent på ungdom. Dette går selvfølgelig opp og ned, men på vinterstid og særlig før skøytedager eller vinterferie, da går det jo i ett. Det skal registreres, det skal prøves, det skal ryddes ... Det tar tid med hver enkelt, da. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Det ble understreket at slik fleksibilitet også har sine utfordringer, særlig dersom det er mye å gjøre samtidig, både med utlån og med andre oppgaver. Da er det som oftest de andre oppgavene som må vike, da utstyrssentralen krever større grad av tilstedeværelse når det er mange som skal ekspederes, utlån som skal registreres, og utstyr som skal prøves og ryddes frem og tilbake. De sentralene som er samlokalisert med et bibliotek, en frivilligsentral, en ungdomsklubb eller en organisasjon som deler ut tøy, oppgir at de ansatte hjelper hverandre der det trengs mest. Når det er størst trykk på utlån, er det likevel utfordrende for mange å få det til å gå rundt. I tillegg kan arbeidsoppgavene ved utlåssentralen fortrenge andre tiltak som også er viktige, i perioder med mye utlån.

Det er også flere av sentralene som samarbeider med kriminalomsorgen og har personer på samfunnstjeneste. De som har erfaring med dette, oppgir at det har vært svært positivt og til stor hjelp. Det har imidlertid vært viktig for dem at dette må være personer som egner seg til å jobbe med barn og unge, og gjerne personer som har mange timer å sone, slik at det er mulig å gi dem opplæring og ha nytte av dem en god periode.

Fordi vi i noen år nå ikke har hatt råd til å leie inn folk til å jobbe med det, så har vi inne en på samfunnstjeneste. Hvis vi først skal ha noen til å hjelpe, må det være noen som kan hjelpe til over tid, og han hadde ganske mange timer, så det har vært en veldig god hjelp dette året. Det har vi også gjort tidligere, at vi får inn folk som er på samfunnstjeneste. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Noen sentraler har også hatt personer på arbeidstrening fra NAV, men dette er det mer blandede erfaringer med. En av de ansatte oppgir at dette var noe de hadde tidligere, men på grunn av dårlige erfaringer har de ikke fortsatt med det. Det ble ikke spesifisert hva disse dårlige erfaringene gikk ut på.

Et flertall av sentralene hadde også erfaring med å bruke frivillige til drift. Selv om frivillige kan avlaste i perioder med stort trykk, var det også mange som trakk frem utfordringene med å bruke frivillige. Det kunne blant annet være utfordrende å finne personer som er godt egnet til arbeidet, og som gjerne har kompetanse på utstyr og vedlikehold av utstyr.

Men det er viktig å ha den riktige frivillige, at det ikke er en person som bruker opp tiden vår. Det er mange frivillige i [navn på organisasjon] som er der for sin egen del, da, som trenger et sted å gå til fordi de er litt ensomme eller sånne ting. Det er jo fantastisk, det altså, men i vår hverdag har vi ikke tid til å drive så mye sosialpleie, dessverre. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Det er også flere som oppgir at de er avhengige av noe stabilitet for at de skal kunne bruke frivillige. En av sentralene har som forutsetning at frivillige må binde seg for tre måneder, og en annen sentral at potensielle frivillige må binde seg til et visst antall opplæringstimer før de begynner. Selv om det er et ønske om stabilitet, erkjenner de ansatte også at de må forvente større grad av uforutsigbarhet dersom de skal bruke frivillige, da dette ligger i frivillighetens natur. Det er også en del frivillige som er eldre, og som må bruke mye tid på å lære seg nye datasystemer dersom de skal hjelpe til med utlån. Flere ansatte mener derfor at det er viktig å finne oppgaver som de frivillige kan gjøre litt uavhengig av den daglige driften, gjerne basert på personens kompetanse, for eksempel vedlikehold av utstyr. Dersom man klarer det, kan både frivillige, ungdommer og andre bidra positivt til driften av sentralen. Som sitatet nedenfor viser, er det noen sentraler som nærmest baserer den daglige driften på at de også har frivillige og/eller personer fra kriminalomsorgen til stede:

I tillegg har vi en som er frivillig hver onsdag og prepper ski, og en ungdomsarbeider som er her noen timer i uken og prepper ski og sliper skøyter. Og så har vi en som er fra kriminalomsorgen med samfunnsstraff, som hjelper oss noen timer i uken. Vi har nesten daglig en person med oss. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Økonomiske rammevilkår

Utstyrssentralenes økonomi består i hovedsak av investeringer i form av utlånsutstyr, verktøy, inventar og andre varige verdier (utlånskontainere m.m.) på den ene siden og drift i form av lønn, honorarer, leie av lokaler, avgifter til nettverkstilknytninger/systemtilgang og annet forbruk (strøm m.m.) på den andre siden. Mulighetene sentralene har til å dekke disse utgiftene, utgjør sentralenes økonomiske rammevilkår. Intervjuene viser at de økonomiske rammevilkårene varierer sterkt etter eierskap og typen organisatorisk tilknytning. En av hovedforskjellene finner vi mellom sentraler som ikke er offentlig eid, og sentraler der eierskapet er knyttet til kommuner eller offentlige enheter.

Sentraler med en sterk tilknytning til kommuner, for eksempel gjennom en frivilligsentral, et innbyggertorg, et bibliotek, en skole eller lignende som er offentlig eid, har oftere dekning for store deler av driftsutgiftene. Dette vil typisk gjelde ansatte som bruker hele eller deler av arbeidstiden til å bemanne utstyrssentralen. Slike sentraler disponerer samtidig ofte lokaler uten leiekostnader, inkludert lager. For disse sentralene blir investeringer i for eksempel nytt utstyr et samspill mellom driftsbudsjettet til enheten de hører til, og eventuelle initiativ fra de ansatte til å søke eksterne midler.

Ikke-offentlig eide utstyrssentraler har i større grad behov for selv å dekke driftsutgiftene. Dette utgjør for mange sentraler en stor del av virksomheten, og

noen har egne ansatte som søker om midler og driver prosjekter for å dekke både drift og investeringer.

For disse utstyrssentralene er forskjellen mellom tilgangen på midler til investeringer og tilgangen på midler til drift stor. Flere eksterne finansieringskilder er ofte begrenset til investeringer som gir synlige resultater i form av utstyr og lokaler, eller til konkrete prosjektbaserte aktiviteter for barn og unge.

Det er morsommere å gi bort en haug med ski som man kan legge ut på sosiale medier, enn å ta bilde av meg, liksom. De vil gjerne gi penger til et arrangement som de kan vise til konkret internt. Det er sikkert en logikk bak det, men for oss som jobber med dette, så er det kjedelige daglige det viktigste. – Leder for utstyrssentral knyttet til en ideell organisasjon

Mange synes det er utfordrende å finne eksterne finansieringskilder som direkte dekker lønn, leie og andre driftsutgifter som strøm med mer. Følgende løsninger er ofte tilgjengelige for ikke-offentlig eide sentraler:

- De kan bruke alle frie eller umerkede midler til drift og søke om midler til investeringer. Ifølge sentralene kommer frie midler fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og kommunale driftsmidler, men også donasjoner, innsamlinger og deler av prosjektstøtte som ikke er merket til konkrete formål, kan benyttes til drift. Det er lettere å søke om midler til å investere i utstyr og lokaler med mer.
- De kan bruke overføringer til driften fra eier, ofte ved å balansere årsverk mellom oppgaver i og utenfor selve utstyrssentralen eller ved å belaste løpende utgifter utover sentralens budsjett. Dette kan for eksempel gå ut på å overføre fra eller saldere andre tjenester eller aktiviteter som deler samme lokaler eller personell.
- De kan bruke prosjektfinansiert drift innenfor en portefølje, det vil si utfyllende eller tilstøtende aktiviteter som til sammen utfyller behovet for drift. For eksempel vil flere finansierte prosjekter (utstyrssentral, ungdomsklubb, arbeidstiltak, språkkafé m.m.) som benytter samme lokaler og samme ansatte, nyte godt av en mer effektiv drift, men de risikerer da dobbeltfinansiering og å bruke midler til andre formål enn det de var søkt til.

Frie midler, slik sentralene beskriver, er i hovedsak knyttet til midler fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet eller til kommunale driftsmidler som de kan søke om. Hvis disse ikke strekker til, blir ofte eierorganisasjonene belastet økonomisk. Dette kan skje på mange måter, inkludert bevisst eller ubevisst endring av ansattes arbeidsoppgaver og bruk av midler fra donasjoner eller andre driftsmidler for å dekke løpende utgifter som ikke var budsjettert for sentralen. Et eksempel på dette er ansatte, som har mange roller i tillegg til å

drifte utstyrssentralen, som deler tiden mellom utstyrssentralen og andre oppgaver utenfor sentralen. Dette kan være en ubevisst eller bevisst endring i tidsbruken avhengig av sesongbetonte belastninger på sentralen, særlig rundt ferier eller i vintersesongen.

Bufdir-midler. De er ganske frie, de kan vi bruke både til utstyr, men også til de tingene som er nødvendige, som lønn. [...] Det er ugunstig hvis for eksempel Gjensidige gir midler ett år, og så håper man at det kanskje er noe man kunne fått hvert år, og så ender det med betingelser [knyttet til konkrete investeringer]. Bufdir er derfor veldig fint. – Leder for utstyrssentral knyttet til en ideell organisasjon

Vi har jo holdt det gående, men da har vi jo mindre penger til fornying, og vedlikehold må jo gjøres hvis det i det hele tatt skal lånes, men da har jo det gått av vårt budsjett, da. Vi har heller ikke hatt penger til ekstra bemanning. Vi er egentlig ansatt her for å drive miljøarbeid med barn og unge, ikke for å drive utstyrsbase, men i hektiske tider er det jo utstyrsbasen som går foran, mens barn og unge lider. – Leder for utstyrssentral knyttet til en kommune

Det er helt klart at flere sentraler etterlyser mer forutsigbar drift, uavhengig av hvordan de dekker driftsutgiftene. Offentlig eide sentraler etterlyser et mer bevisst eierskap fra kommunen gjennom egne budsjettposter eller vedtak om investeringer, mens sentraler som er avhengige av å søke eksterne midler, etterlyser lengre tidshorisonter for støtten og større muligheter til å dekke den løpende driften, inkludert muligheter til å redusere driftskostnadene, for eksempel gjennom reduksjon eller ettergivelse av leiekostnadene for kommunale lokaler.

Det er Bufdir, da. Nå er det nytt søkeopplegg i år, men de har jo hatt en sånn litt forenklet søknad når du skal søke til utstyr og sånne ting [gjennom BUA nettverket]. Tidligere fikk du jo for tre år om gangen. – Leder for utstyrssentral knyttet til en kommune

Vi betaler husleie til kommunen, og hvis ikke vi kan det, så sier kommunen at vi må flytte. Eller hvis vi ikke får lønn for mars, er det ikke noe stas, det heller. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

[Om lokaler for vedlikehold av utstyr] Ja, det er den lille plassen vi har, liksom. Nå jobber jeg på for å få en stikkontakt på utsiden, at de [frivillige] kan stå ute til våren. – Leder for utstyrssentral tilknyttet frivillighetsentral

Mange sentraler har ganske nøkterne behov for drift som vedlikehold av utstyr. Intervjuene viser at sentraler kan omsette små stillingsprosenter til stor frivillig innsats for å dekke slike behov (se delkapittelet om bemanning ovenfor).

Noen sentraler opplever at tilstøtende aktiviteter i regi av eierorganisasjonen, tiltak som omfatter sentralen (for eksempel arbeidstiltak), eller prosjekter med

egen finansiering påvirker utstyrssentralens drift. Vi så for eksempel at en av sentralene leverer, eller låner ut, utstyr til prosjekter som er knyttet til kommunen, samtidig som de har sine egne prosjekter med sine egne målgrupper. Et lappeteppe av prosjekter, driftstilskudd, donasjoner med mer er hverdagen for flere sentraler. Dette kan oppfattes som en fleksibel tilstand, der drift og finansiering av aktiviteter kan supplere hverandre, eller der man kan oppnå en stordriftsfordel. Samtidig er det klart at et slikt lappeteppe også kan gjøre det utfordrende å styre disse sentralene økonomisk. Inndelingen av budsjetter kan være uklar når utstyrssentralen inngår i en enhet med mange oppgaver og dermed ikke har sitt eget budsjett. Dette gjelder alle typer sentraler. Svikt i dekningen av driftsmidler til sentralen kan for eksempel føre til at ansatte bruker mer av arbeidstiden på sentralen, mens tilstøtende aktiviteter blir nedprioritert i høysesonger. Motsatt ser vi at tilstøtende aktiviteter som krever ansatte og lokaler fra utstyrssentralen, kan føre til et overforbruk av ressurser i sentralen.

800 000 fra Bufdir, for å drifte [sentralen]. Det gjorde at [sentralen] gikk rundt. Greien er at [samlokalisert aktivitet for vanskeligstilte] egentlig har snyllet på [sentralen] i lang tid. De deler lokale og litt lønnsutgifter. [Sentralen] har da fått godt med midler, men en sånn snylter på siden som har gjort at vi har måttet spytte inn midler fra [eierorganisasjonen] for å få alt til å gå rundt. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Utstyrssentralene som har større behov for ekstern finansiering, er ofte kreative i sin søken etter finansiering og har god kompetanse på ulike typer finansieringskilder. Prioriteringer fra finansieringskildene kan være utslagsgivende for hvilke typer prosjekter, aktiviteter og målgrupper som prioriteres. De sentralene som er utpreget prosjektfinansiert, oppgir blant annet at de ofte må selge inn ulike aktiviteter tilknyttet sentralen for å få prosjekter og midler. Dette kan være opplæring i utstyr eller arrangering av aktiviteter for ulike grupper, og det kan i noen grad gå på bekostning av tilgjengeligheten og åpningstidene i sentralen. De sentralene som i mindre grad har behov for prosjektmidler, oppgir at det generelt er lite rom for å ha andre aktiviteter. Flere prøver likevel å stille opp på ulike skolearrangementer og vinterfester med utstyr, slik at utstyret kommer dit barn og unge er.

Flere sentraler oppgir at de ser etter muligheter til å dekke lokale behov eller muligheter til å nå sentralens formål der det er rom for det. Mange ender opp med en portefølje av prosjekter rettet mot en bestemt målgruppe, for eksempel ungdom, barn eller minoritetsspråklige, som kan innfri udekkede behov, eller som supplerer andre tiltak de har utenfor utstyrssentralen. Et eksempel kan være egne prosjekter for ungdomsklubber med aktiviteter som krever utstyr (foto, spillkonsoller, håndverksutstyr, idrettsutstyr m.m.) som kan leveres av utstyrssentralen.

I andre tilfeller fører selve prosjektet til at utstyr kan anskaffes og igjen bli brukt av andre utenfor prosjektet gjennom utstyrssentralen.

Vi kjøper masse. Vi søker midler hos kommune, Bufetat [sic. Bufdir], Gjensidige, sparebank, alle forskjellige fond. Det er mange muligheter til å søke penger. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Delt eierskap av en sentral mellom en kommune og frivillige eller ideelle organisasjoner kan gi økte muligheter for både intern og ekstern finansiering, da forskjellige støtteordninger er rettet spesifikt mot de forskjellige organisasjonsformene. Det vil si at flere støtteordninger kun er åpne for frivillige organisasjoner, mens andre kun er for kommuner. Slik åpner delt eierskap for flere kilder til støtte og prosjekter.

Ja, begge søker på forskjellige plasser. Kommunen kan ikke søke noen plasser siden du kan ikke søke for deg selv, og da kommer vi inn. Det er mange ting som for eksempel sparebanker, da må det være [ideell organisasjon] fordi vi driver med frivillighet, og det er liksom en av premissene for å søke. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Utstyrssentralene som er avhengige av ekstern finansiering, aksepterer ofte rammevilkårene som omfatter søknadsarbeid og prosjekter, mens noen ønsker seg politisk oppmerksomhet og egne bevilgninger og jobber for dette (se delkapittelet om forankring nedenfor). Dette kan henge sammen med at slike sentraler har egne personer som jobber med søknadsarbeid, og dermed blir søknadsskrivingen en del av den daglige driften.

[Om rammevilkår gjennom søknadsarbeid] Ja, sånn er det. Jeg har jobbet i organisasjonen nå i over 10 år, så det er på en måte en ting vi gjør. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Forankring

Både offentlig eide og ikke-offentlig eide sentraler jobber med å få oppmerksomhet og uttalt støtte fra kommunal ledelse (forankring). Dette gjelder spesielt for støtteordninger eller årlige bevilgninger. Utstyrssentralene uttrykker et behov for økonomiske rammevilkår som har lengre tidshorison, for å skape stabilitet i driften.

Det er en kamp om kronene og oppmerksomheten. Vi jobber med det, men det er vanskelig. Jeg hadde et møte med en politiker i oppvekst og kultur i høst, og hun pekte på han, han pekte på henne, og så sier de at vi må sende mail til alle gruppestyrelederne, det gjør jeg og får ikke svar på tre måneder, sant. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Sentralene bruker mange strategier for å få oppmerksomhet og forankre sentralenes arbeid. De har mye direkte kontakt med både individuelle politikere og partier, de kommer med innspill til og prøver å påvirke planprosesser, inkludert planprosesser som gjelder kommunale lokaler, de prøver å få oppmerksomhet i lokale medier, og de går tjenesteveien (de offentlig eide sentralene).

Som sagt tror jeg det blir ramaskrik, og at man kanskje finner penger hvis vi sier at vi ikke har mer penger til å drifte dette, og at det også da blir løftet opp på politisk nivå. Akkurat nå er jeg usikker på om politikerne i det hele tatt vet at vi har en utstyrssentral, fordi det synes jo ikke i noe budsjett. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Jeg kjenner ordføreren, ringer henne, og hun ber meg prate med en fjerde person. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

Så var det et folkemøte [om form og innhold i nytt kulturhus], og jeg visste om folk som skulle der, så da trykket jeg på for at de skulle se hvor viktig det var at vi [sentralen] fikk komme opp i kulturhuset. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Forankringen lokalt i kommuner kan handle om mer enn langsiktig finansiering, det kan også handle om reduksjon av kostnader gjennom omfordeling av stillingsressurser, om reduksjon av leiekostnader eller om synliggjøring og formidling av sentralens tilbud gjennom kommunens nettsider og gjennom skoler.

Vi prøver å fortelle politikerne at de kanskje kan hjelpe oss. For eksempel kan de kanskje frafalle husleien på 120 000 kroner i året. Det hadde hjulpet veldig mye. – Leder for en utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

[Kommunens nettside] Det står «[...] utstyrssentralen, her er informasjon». Ikke så mye om hvordan det er ordnet, liksom. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Det er tydelig at sentraler som er medlem av BUA-nettverket, opplever at arbeidet med forankring sentralt, spesielt opp mot Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, er viktig. Det ser ut til at de setter pris på at forankringen går via representasjon fra BUA, særlig når kontakten med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og rapporteringen kan forenkles for den enkelte sentral. I neste delkapittel ser vi nærmere på andre aspekter ved nettverkstilhørighet og utlånssystemer.

Når ting glir, så tenker man at dette er jo ikke noe problem, de klarer seg. Vi får penger fra Bufetat [sic. Bufdir] så vi overlever, men vi skulle gjerne hatt litt

større interesse fra kommunen. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en ideell organisasjon

BUA-nettverket jobber jo hele tiden for at vi skal få penger over statsbudsjettet. I fjor klarte de å få ... Jeg tror vi fikk 150 000. Da handlet vi og sendte faktura til dem, og så tok de alt av rapportering. Det var jo veldig deilig. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Nettverk og systemer

Utstyrssentralene har forskjellig historikk når det gjelder etablering og drift, og det er tydelig at det er to hovedgrupper av utstyrssentraler: De som er tilknyttet et nettverk for utstyrssentraler, og de som ikke er det. Utstyrssentralene som er tilknyttet et nettverk, er utstyrssentraler i BUA-nettverket eller utstyrssentraler som er tilknyttet større organisasjoner som fungerer som et nettverk, slik som Skattkammeret (Kirkens Bymisjon). Flere utstyrssentraler er ikke tilknyttet noe nettverk, men opererer mer uavhengig.

For oss begynner BUA å bli såpass store nå, det er vel nå 190 utlånsordninger, tror jeg. Skattkammeret har 25–26 av dem. Vi har vårt eget lille nettverk internt [...] – Leder for utstyrssentral i regi av ideell organisasjon

Det er tydelig at de som er tilknyttet et nettverk, er fornøyde med det de får ut av denne tilknytningen med tanke på arbeidet. Utstyrssentralene fremhever at de får

- tilgang til utlånsystemer (administrative systemer)
- tilgang til enklere finansiering gjennom nasjonale søknadsordninger
- muligheten til å delta i et nettverk gjennom faglige arrangementer
- opplevelsen av at interessepolitisk arbeid som er felles for sentralene, blir ivare tatt

Utlånsystemer

Utlånsystemene varierer veldig mellom BUA-sentraler, Skattkammeret-sentraler og selvstendige sentraler. BUA-sentralene vi intervjuet, bruker BUAs onlinesystem (de eldste sentralene har i noen tilfeller hatt et annet eller sitt eget system tidligere, mens nyere sentraler bare kjenner dette systemet). BUAs utlånsystem har flest statistikkfunksjoner, detaljer i utlån (informasjon om hver utlånsenhet m.m.) og krav til identifisering, og det er også mulig å sende ut purringer og legge inn reservasjoner. Likevel oppgir sentralene at det er noen utfordringer når det gjelder funksjonalitet og krav til registrering av utstyr.

BUA sitt system. Det fungerer veldig godt. Det var veldig mye bedre enn det forrige systemet vi hadde for snart fire år siden. Men en ting, før kunne vi telle barn når vi faktisk fysisk telte på papiret. På BUA kan vi ikke telle barn. – Leder for utstyrssentral i regi av ideell organisasjon

I BUA-systemet må du enten registrere hver enkelt gjenstand eller notere koden på hver gjenstand, og så må du vente til det oppdaterer seg før du kan legge inn en ny gjenstand. Så vi har vraket BUA-systemet. Det er fint, flott og fancy, men lite brukervennlig for oss [...]. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Skattkammeret har et eget system som ikke er så omfattende. Purring på utstyr krever mer manuell oppfølging, men sentralene oppgir at dette i mange tilfeller må gjøres manuelt uansett.

I kveld må jeg dra hjem til en familie som ikke svarer på noen ting, banke på døren og si hei sann, du må levere skiene til oss. De svarer ikke på telefonen eller noe ting. [...] Det er litt språkutfordringer, men jeg tenker at hvis et barn har noen skøyter liggende, så brukes de forhåpentligvis regelmessig, og da får vi heller tak i et par skøyter til. Sånn er det bare. – Leder for utstyrssentral i regi av ideell organisasjon

Selv om det stilles mange krav til registrering av brukere, viser det seg at sentralene ofte må se gjennom fingrene med ufullstendige opplysninger eller finne alternative måter å innhente kontaktinformasjon på. Spesielt kan minoritetsspråklige foreldre ha språkbarrierer, der barna må ordne lånet av utstyr selv.

[...] hvis det kommer en guttunge som har blitt sendt, og du skjønner at det var nok ikke så lett for mamma å være med, da ringer vi bare hjem og sjekker at det er greit at vi oppretter en bruker. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

I starten hadde vi noen regler på at du måtte ha med ID eller ha samtykke fra foreldre, men det har vi bare gått bort fra, for det vil ikke fungere i praksis. Barna kan lese og skrive, foreldrene kan ofte ikke det. Foreldrene har nok med seg, sitt og sine fem–seks andre barn. Ofte kommer ungene alene. – Leder for utstyrssentral i regi av ideell organisasjon

Når det gjelder reservasjoner, oppgir sentralene som tilbyr dette, at det gir dem mye ekstraarbeid i høysesongene, og noen begrenser tilgangen til skoler. Dagsbøter brukes, men mest for å oppmuntre låntakerne til å levere i tide. Selvstendige sentraler står noe friere til å ordne utlånssystemet og -reglene slik de vil.

Det er veldig enkelt, i og med at vi er liten sentral med begrenset antall gjenstander. Vi har bare en bok hvor vi skriver opp hvem som låner hva. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Tilknytning til nettverk

De seks utstyrssentralene som deltok i casestudien, hadde forskjellig nettverkstilknytning. Fire var tilknyttet BUA-nettverket, én var tilknyttet Skattkammeret, mens én ikke var tilknyttet noe nettverk. Den enkelte sentrals behov for å være tilknyttet et nettverk ser i stor grad ut til å være basert på rammene som eksisterte da sentralen ble startet opp, sentralens størrelse, sentralens behov for støtte og systemer og sentralens tilknytning til én eller flere eierorganisasjoner.

En sentral som er tilknyttet et nettverk, må ofte betale årlige avgifter. Dette er driftskostnader som det kan være vanskeligere å dekke enn investeringer i utstyr, som vi har diskutert tidligere. Sentraler som innledningsvis kun har midler til å kjøpe inn utstyr og ellers baserer seg på eksisterende ressurser (eksisterende ansatte og lokaler), vil måtte vurdere behovet for å være tilknyttet et nettverk annerledes enn sentraler som har driftsmidler fra starten. Slik var det for den kommunale sentralen som ikke var tilknyttet et nettverk. Her ble utstyret lagt til bibliotekets lokaler, og ansatte i innbyggertorget og biblioteket byttet på å bemanne sentralen.

Nei. BUA er nok vurdert når vi ble etablert, men det var jo kostbart ift. den lille mengden med utstyr som vi har her. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

For større sentraler som har sitt eget driftsbudsjett, er det tilsynelatende udelt positivt å være tilknyttet et nettverk, som gir dem tilgang til systemer, tilbud på utstyr, nettverkssamlinger, arrangementer og statistikk fra et felles system.

Det er helt fantastisk. Jeg er veldig fornøyd med det, og vi har fått så mye støtte. Det å snakke med noen andre enn våre kolleger her [lokalt], og snakke med dem som sitter i Oslo, og liksom få litt råd, snakke om hvordan de andre fungerer, det har vært veldig fint og hjelpsomt. – Leder for utstyrssentral tilknyttet både kommune og en ideell organisasjon

Den utlånsstatistikken de deler ut hver måned, er jo litt sånn utfordring for oss, vi vil jo opp på den, da. [Vår lille utlånssentral] har ligget på plass [nummer] 20, og det er 200 utlånsordninger. Det er vi jo kjempefornøyd med, da. – Leder for utstyrssentral tilknyttet en kommune

Sitatet ovenfor viser at tilknytning til et nettverk og systemer også gir muligheter til å sammenligne seg med andre, og gjennom dette få noen parametere å måle arbeidet etter.

Det er også klart at den organisatoriske tilknytningen påvirker hvilket nettverk man er tilknyttet. For utstyrssentraler i Kirkens Bymisjon har det vært historisk naturlig å være tilknyttet Skattkammeret. Tilbakemeldinger om

forskjellene mellom BUA og Skattkammeret tyder muligens på at Skattkammeret har noe færre nettverkssamlinger og driver mindre statistikkrapportering sammenlignet med BUA-sentralene, men dette kan gjenspeile at sentralen selv er tilfreds med egen nettverkstilknytning.

BUA har vært fantastisk flinke, men de er ikke enestående. [...] vi trenger ikke systemet deres og [...] deres stormøter i Oslo, fordi det blir altfor svært. – Leder for utstyrssentral i regi av ideell organisasjon

Oppsummering

Utstyrssentralene i Norge har hatt en rivende utvikling det siste tiåret, og de seks sentralene i denne casestudien gjenspeiler denne utviklingen. Vi ser at utgangspunktet for flere sentraler har vært betinget av konkrete utfordringer eller muligheter. Dette har i de forskjellige stedene og oppstartsårene vært levekårsutfordringer lokalt, økt bosetting av flyktninger eller muligheter for samarbeid eller ekstern finansiering. Intervjuene viser klart at sentralenes formål og rollen de spiller i lokalsamfunnet, endrer seg over tid for de fleste. Sentralene ser ikke lenger på seg selv utelukkende som et tilbud til lavinntektsfamilier. De tilpasser seg behovene og mulighetene som ligger i miljø- og klimamålsettinger, integrering og arbeidsinkludering, folkehelse og støtte til lokal kultur og aktivitetstilbud. Organiseringen og størrelsen avgjør langt på vei hvilke muligheter sentralene har til å utvide sin egen rolle og formålene sine.

Sentralenes informasjonsarbeid skjer i stor grad via digitale informasjonssider på nettet eller gjennom sosiale medier, ofte lenket til utlånssystemer. Informasjonsarbeidet ellers er mer aktivitetsstyrt eller behovsstyrt med direkte kontakt, særlig med skoler, men også med flyktningtjenester, NAV og barnevernstjenester med flere. Disse er ofte verken strategiske eller avtalebaserte, men heller basert på kontakt med enkeltpersoner som lærere, rådgivere og andre.

Når det gjelder organiseringen, er sentralene ofte tilknyttet én eller to eierorganisasjoner. Dette vil ofte være kommuner eller kommunale enheter og/eller ideelle organisasjoner. Eierorganisasjonene danner ofte rammer for sentralenes forankring, bemanning og økonomiske spillerom. Et eksempel på dette kan være at personer er ansatt på deltid i sentralen eller har ansvar og arbeidsoppgaver knyttet til sentralen. Dette samspillet mellom sentralen og andre oppgaver kan påvirke hvilke økonomiske rammevilkår sentralene har. Særlig gjelder dette fordelingen av arbeidstid, bruk av lokaler og tilgangen til driftsmidler. Flere sentraler opplever at det gir dem muligheter, men også utfordringer, å være nært knyttet til eier(e). Én utfordring kan være at risikoen for sammenblanding av støtte og aktiviteter øker, og at det brukes ressurser på andre aktiviteter enn det som ligger til sentralens kjerneoppgaver.

Utstyrssentralene er som oftest tilknyttet et nettverk for å få tilgang til støtte for erfaringsutveksling, tilgang til felles systemer, forhandling av gode tilbud på utstyr og representasjon overfor bevilgende myndigheter. Det kommer frem at de digitale systemene i disse nettverkene ikke alltid blir benyttet like strengt i praksis – sentralene må mange ganger være fleksible overfor ungdom under 18 år eller familier med språkutfordringer. Det ser ikke ut til at de årlige avgiftene som er forbundet med nettverkstilknytningen, eller tiden som brukes på rapportering, er avgjørende for medlemskapet. Sett opp mot kostnadene synes sentralene som er tilknyttet et nettverk, i hovedsak å være fornøyde med det de får ut av medlemskapet.

Diskusjon og konklusjon

I dette kapittelet drøfter og sammenligner vi funnene fra dokumentanalysen, spørreundersøkelsen og de kvalitative intervjuene for å besvare følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke overordnede føringer og rammer finnes det for utstyrssentralene, og hvordan fremstilles utstyrssentralenes formål og rolle i lokalsamfunnet?
2. Hva kjennetegner de ulike driftsformene til utstyrssentralene, og hvordan forstår sentralene sine egne formål, målgrupper og sin egen rolle i lokalsamfunnet?

Da denne rapporten kun presenterer første del av en studie hvor vi undersøker utlåssentralers virkning og drift, kommer vi ikke med klare konklusjoner, men reiser snarere noen spørsmål og temaer som det kan være relevant å se nærmere på.

Formål – fra folkehelse til inkludering

Ulike ordninger og/eller sentraler for gratis lån (eller rimelig leie) av utstyr har eksistert i flere norske kommuner helt siden begynnelsen av 90-årene, men de siste årene har det vært en stor økning i antall utstyrssentraler. Formålet med utstyrssentralene, slik det fremstilles i norske offentlige dokumenter, har endret seg noe over tid i takt med at det har blitt opprettet flere sentraler. Med finansiering og tildeling av midler fra ulike aktører, det være seg Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, kommunen, stiftelser, donorer eller andre, følger det gjerne et mer eller mindre uttalt mandat med oppgaver som utstyrssentralene skal bidra til å løse. Et slikt mandat kan anses som et sentralt rammevilkår med et stort potensial til å påvirke sentralenes drift. Det kan for eksempel legge føringer på hvilke formål og målgrupper sentralene retter tilbudet mot. Men også utstyrssentralenes egen forståelse av formål og målgrupper kan legge føringer, for eksempel på hvilke typer finansiering de får tilgang til, og hvilke typer samarbeid de inngår, og dermed virke inn på ulike rammevilkår som er sentrale for driften.

Et påfallende trekk ved utstyrssentralene er det brede spekteret av formål de tillegges, både når det gjelder sentralenes egen opplevelse av hvilke formål de skal tjene, og formålene de tillegges i offentlige planer og tilskuddsordninger. I både stortingsmeldinger, NOU-er og ulike forskningsdokumenter beskrives utstyrssentralene som et virkemiddel som skal bidra til *økt fysisk aktivitet*. Men det er også forskningsstudier som legger vekt på at utstyrssentralene skal bidra til *økt sosial deltakelse*. På begynnelsen av 2000-tallet ser det ut til at utstyrssentralenes potensial til å øke den fysiske aktiviteten på tvers av sosiale skillelinjer var en av de viktige årsakene til at man ønsket flere sentraler, men i de senere årene har potensialet til å jevne ut sosial ulikhet i barn og unges deltakelse blitt mer vektlagt. Gjennomgående beskrives imidlertid utstyrssentralene som et tiltak av særlig betydning for barn og unge og som et virkemiddel som skal redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. Spørreundersøkelsen viste at daglige ledere og nøkkelpersonell ved utstyrssentralene var samstemte i at tilbudet skal bidra til at barn og unge som vokser opp i familier med lav inntekt, skal kunne delta i aktiviteter (100 %). Det går ikke frem av undersøkelsen om det her er snakk om fysisk aktivitet eller sosial deltakelse. I tillegg var det stor enighet blant respondentene om at utstyrssentralens formål er å bidra til at innbyggere som ikke har utstyr tilgjengelig, skal kunne delta i aktiviteter (99 %). Noe færre rapporterte at de var helt eller delvis enige i at et av målene med utstyrssentralen er å gjøre det lettere for innbyggerne å prøve ut nye aktiviteter og å bidra til at flere er fysisk aktive.

Hele 99 prosent av utstyrssentralene som deltok i spørreundersøkelsen, var helt eller delvis enige i at utstyrssentralen hadde som formål å bidra til at barn og unge med innvandrerbakgrunn kunne delta i aktiviteter. I casestudien var også bidraget til inkludering og integrering av innvandrere (inkludert barn av innvandrere) et av formålene som ofte ble trukket frem. Dette er interessant, da akkurat dette formålet (inkludering av barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn) så å si er fraværende i førende politiske dokumenter som omtaler utstyrssentralene. Utstyrssentralene omtales riktignok én gang som et tiltak som kan fremme integrering i kraft av å være en «ikke eksporterbar» ytelse. En mulig forklaring på at utstyrssentralenes opplevelse og forståelse av sentralenes formål kan avvike fra beskrivelsene i offentlige dokumenter, kan handle om økonomi. På grunn av usikkerheten rundt finansiering (og da særlig den langsiktige finansieringen) har sentralene antakelig vært nødt til å være noe fleksible i hva de fremhever som formål og målgruppe, og ta hensyn til kravene i ulike finansieringsordninger.

Et annet formål som er fraværende i nasjonale politiske dokumenter, og som i begrenset grad nevnes i forskningsrapporter fra Norge, er utstyrssentralenes mulige bidrag til et *mer bærekraftig samfunn*. Når utstyrssentralene selv blir bedt om å ta stilling til hvorvidt de hadde som formål å bidra til redusert miljøbelastning gjennom mindre forbruk, svarte hele 94 prosent av deltakerne

i spørreundersøkelsen at de var enige eller delvis enige i dette. I intervjuene i casestudien ble imidlertid bærekraft og redusert forbruk i mindre grad nevnt direkte som et formål i seg selv. Men på direkte spørsmål var det flere som bekreftet at dette også var et av formålene til sentralen. I tillegg ble det påpekt at det er en økende gruppe som låner utstyr for å slippe å kjøpe utstyr som barna likevel vokser fort ut av. Det faktum at ingen av dem vi intervjuet, oppga bærekraft og miljø som formål, kan forklares med at norske myndigheter først og fremst har lagt vekt på inkludering i aktivitet. Årsaken til at sentralene ble opprettet, kan også virke inn på forståelsen av formål og mandat. For noen handlet dette om lokale behov, blant annet flykntingtilstrømmingen i 2015/2016, og da vil det være naturlig at sentralene oppfatter barn og unge med innvandrerbakgrunn som målgruppe. Andre sentraler ble opprettet fordi kommunen ønsket det, og/eller fordi det oppstod lokale muligheter for finansiering. I begge tilfeller er det naturlig å tenke seg at den offentlige forståelsen av mandat og formål ble førende. Vi ser fra casestudien at sentralens formål ved etablering ofte kan utvides og tilpasses etter hvert som nye utfordringer skal håndteres i lokalsamfunnet. En sentral som ble opprettet i forbindelse med økt bosetting av flykntinger, kan for eksempel nå også ha et bærekraftig samfunn som formål. Sentraler som aktivt søker ekstern prosjektfinansiering, viser til at både sentralens formål og omfanget av aktiviteter blir påvirket av kravene i utlysningsteksten.

Målgruppe – fra noen til alle

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser tydelig at utstyrssentralene har en bred forståelse av hva som utgjør sentralenes formål, ettersom de krysset av for flere (se forklaring i forrige avsnitt). På mange måter passer mange av disse formålene godt sammen, og det er ingenting i veien for at utstyrssentralene kan operere med samtlige formål. Når det gjelder målgruppe, er det først og fremst de som ikke har råd til eget utstyr, særlig barn og unge. Men ifølge en del utstyrssentraler er målgruppen også de som vil prøve ut nytt utstyr før de eventuelt kjøper det selv, og de som ønsker å redusere sitt personlige forbruk av miljøhensyn. Funnene i spørreundersøkelsen tyder på at utstyrssentralenes tilbud i stor grad er rettet mot et bredt publikum og ikke nødvendigvis er begrenset til dem som av økonomiske eller andre årsaker ønsker å låne utstyr. Dette resultatet forsterkes av funnene i casestudien. Der beskriver ansatte og ledere ved utstyrssentraler at det har foregått en dreining over tid – fra en forståelse av at målgruppen er barn og unge fra lavinntektsfamilier, til at utstyrssentralen nå skal være et tilbud for alle. Med dette menes at tilbudet skal være universelt og inkludere alle grupper i samfunnet.

Den brede forståelsen av både formål og målgruppe som kommer frem i denne undersøkelsen, er interessant når vi sammenholder den med sentrale dokumenter, der utstyrssentralene langt på vei beskrives som et virkemiddel som skal inkludere barn og unge i aktivitet uavhengig av familieøkonomi. Både

førende dokumenter og sentrale rapporter og forskningslitteratur beskriver i all hovedsak utstyrssentralene som et tiltak som skal bidra til sosial utjevning og forebygge negative konsekvenser av å vokse opp i lavinntektsfamilier, mens sentralene selv altså i økende grad har en bredere forståelse av målgruppen. En slik bred forståelse av målgruppen kan ha den positive konsekvensen at tilbudet oppleves som mindre stigmatiserende, og dermed bidra til å senke terskelen for å låne utstyr. Flere ledere og ansatte ved sentralene oppgir imidlertid i intervju at det først og fremst er barn og unge som låner utstyr. De påpeker også at en stor overvekt av låntakerne er personer med innvandrerbakgrunn. Hvem som er den typiske låntaker, avhenger også av hvilket utstyr som lånes ut. Blant låntakere med innvandrerbakgrunn er det mest vanlig å låne ski og skøyter til bruk på skolens aktivitetsdager, mens låntakere med norsk bakgrunn i større grad låner alpinutstyr. Dette kan tyde på at utlån av utstyr i seg selv ikke er nok til å fjerne terskelen for å prøve noe nytt, og at kostnadene for noen aktiviteter (som heiskort til slalåmbakke) fortsatt er for høye. Det kan også være en konsekvens av at noen låntakere i større grad låner utstyr til aktiviteter i regi av skolen, mens andre i større grad låner til egeninitierte aktiviteter. Selv om utstyrssentralene bidrar til at flere kan delta på skolearrangementer, kan det dermed hende at sentralene ikke når alle grupper når det gjelder å bidra til aktivitet utenom skoletid.

Selv om spørreundersøkelsen viser at en tredjedel av sentralene har en form for brukermedvirkning som skal sikre at tjenesten treffer målgruppens behov, viser casestudien at dette i mange tilfeller bare handler om den direkte muntlige kontakten sentralene har med låntakere. Dette er problematisk dersom sentralene ikke har et system for å samle inn tilbakemeldingene og se dem i sammenheng. Slike direkte og ikke-anonymiserte tilbakemeldinger vil dessuten antakelig utelukke mange fra å delta, og påvirke hva slags tilbakemeldinger som blir gitt. Uten reell brukermedvirkning vil det være vanskelig for sentralene å utvikle tjenestene i tråd med målgruppens behov.

Rolle – utover korttidsutlån av utstyr

Spørreundersøkelsen viser at en tredjedel av sentralene har andre arrangementer i tillegg til utlån av utstyr. Det nevnes både opplæring i bruk av utstyr og ulike tilbud til grupper som faller utenfor samfunnet. Særlig de eldre sentralene som har finansiering utover 2022 og er tilknyttet et nettverk, tilbyr slike aktiviteter. I casestudien er det fremfor alt de sentralene som er utpreget prosjektfinansiert, som oppgir at de også har ulike aktiviteter. Dette skyldes først og fremst at de må skrive inn aktiviteter for å kunne søke på ulike prosjekter. Sentraler som ikke er så avhengige av prosjektmidler, oppgir at de ikke har ressurser til å ha aktiviteter utover utlån. Det er imidlertid flere sentraler som tar med seg utstyr på ulike arrangementer, som aktivitetsdag på skolen og vinterfestivaler. De tar med andre ord med seg utstyret dit barn og unge er, og i de situasjonene de kan ha behov for det. Dette gjøres ofte i

samarbeid med skolen eller idrettsforeninger. Som nevnt i avsnittet ovenfor viser undersøkelsen at tilgang til gratis utstyr ikke alltid er nok til å få barn og unge til å prøve ut nye aktiviteter. En del aktiviteter krever nemlig også opplæring i bruken av utstyret og/eller utføringen av aktiviteten i tillegg til støtte til andre kostnader (som heiskort). Dette er interessant med tanke på at de fleste sentralene i casestudien verken tilbød opplæring eller hadde ressurser (økonomisk og personell) til å drive med slik opplæring. Det er derfor relevant å diskutere om dette er noe det også bør kunne søkes om finansiering til.

Et annet viktig spørsmål er hvor relevante utstyrssentralene er når det gjelder deltakelse i faste, organiserte fritidsaktiviteter. De fleste sentralene oppgir at de har korttidsutlån av såkalt sesongutstyr som ski og skøyter. Utlånstiden er vanligvis en uke, men flere av sentralene oppgir at de har mulighet til å være fleksible og låne ut i noe lengre perioder, særlig i ferier. Uansett innebærer utlånstiden at det er vanskelig å låne utstyr som du trenger for å delta på faste, organiserte aktiviteter. I tillegg er det få sentraler som nevner at de låner ut utstyr til vanlige, faste idrettsaktiviteter, for eksempel fotballsko og knebeskyttere. Dette kan handle om at slikt utstyr i noen grad kan lånes gjennom idrettsforeninger og klubber, og/eller at kommunen har andre ordninger for å gi støtte til utstyr til faste aktiviteter. Det kan likevel være verdt å diskutere hvordan utlånsmodellen og utstyret som lånes ut, påvirker sentralenes formål og rolle i lokalmiljøet, og hvordan utstyrssentralenes tilbud utfyller eller overlapper andre tilbud i kommunen.

Økonomi – ustabil situasjon vanskeliggjør forutsigbar drift

Spørreundersøkelsen viser at et flertall av sentralene har en svært ustabil finansiell situasjon, og at mange i praksis er avhengige av mange og kortsiktige prosjektfinansieringer. Både offentlig eide og privateide sentraler etterlyser mer forutsigbar drift, om enn på litt ulike måter. Kun 39 prosent av utstyrssentralene som deltok i spørreundersøkelsen, oppga at de hadde finansiering utover 2022, og omtrent en fjerdedel av sentralene svarte at de ikke hadde nok finansiering for 2022, og at ønskede åpningstider og aktiviteter i 2022 hadde blitt eller kunne bli redusert. Det var særlig de eldre utstyrssentralene, utstyrssentralene som var drevet av kommunen, og utstyrssentralene som var tilknyttet et nettverk, som rapporterte at de hadde finansiering utover 2022. Med andre ord er det disse utstyrssentralene som har størst mulighet til å drive noe mer langsiktig. Men da disse resultatene bare sier noe om finansieringen utover 2022, er driftens langsiktighet også i dette tilfellet ganske relativ.

Casestudien underbygger dette funnet: Sentralene beskriver en finansieringssituasjon preget av mange og kortvarige prosjekter som ikke gir dem gode nok muligheter til å finansiere driften. Flere av sentralene påpeker at søknadsarbeidet tar svært mye tid og skaper mye usikkerhet. En av sentralene

hadde til og med en egen ressurs som bare jobbet med søknadsarbeid og prosjektgjennomføring. To av sentralene trakk i denne forbindelse frem at søknadsstøtte fra BUA-nettverket hadde vært veldig nyttig og arbeidsbesparende for dem. Blant de kommunalt eide sentralene var det også flere som oppga en viss økonomisk usikkerhet, da de årlig må søke om kommunale driftsmidler. Flere av disse sentralene etterlyste et mer bevisst eierskap fra kommunen gjennom egne budsjettposter og vedtak om investeringer. Det er likevel tydelig at den økonomiske utfordringen med å finansiere driften er størst for de sentralene som ikke mottar et kommunalt driftstilskudd. Ifølge informantene vi intervjuet, handler dette om at flere eksterne finansieringskilder ønsker å støtte det som gir synlige resultater, slik som innkjøp av utstyr eller prosjektbaserte aktiviteter for barn og unge. Siden ikke-offentlig eide sentraler må dekke driftsutgiftene selv, går en stor del av virksomheten deres ut på å søke om midler og drive prosjekter for å dekke både drift og investeringer. På den positive siden kan et slikt incentiv til å søke om prosjektmidler og eksterne støtteordninger føre til at disse sentralene i større grad har en kontinuerlig utvikling av tjenestetilbudet, når det gjelder både utstyr, aktiviteter og samarbeid. Men en prosjektportefølje skaper også et selvforsterkende behov for mer finansiering og medfører en fare for kryss- og/eller dobbeltfinansiering med økt kompleksitet i sentralens drift.

En annen økonomisk utfordring som særlig ble nevnt av de ikke-offentlig eide sentralene i intervjuene, er at de i større grad er avhengige av å bruke alle frie eller umerkede midler til drift og søke om midler til å finansiere investeringer. Slike frie midler er i hovedsak knyttet til tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og eventuelt kommunale driftsmidler eller donasjoner til organisasjoner. Hvis ikke disse midlene strekker til, blir ofte eierorganisasjonen belastet økonomisk gjennom en omdisponering av ansattes arbeidsoppgaver og/eller bruk av midler fra donasjoner eller andre driftsmidler. Uklare inndelinger i budsjett for utstyrssentraler kan dermed bidra til å sikre driften, men også skape utfordringer når ansatte og lokaler som egentlig er tiltenkt utstyrssentralen, også brukes til andre aktiviteter. Det vil si at sammenblanding av budsjetter for utstyrssentraler sammen med andre aktiviteter og annen drift i en organisasjon gir muligheter både til å gi midler til utstyrssentralen og til å ta midler fra utstyrssentralen. Det kan gi synergieffekter og fleksibilitet i høysesonger, men det kan også gjøre det vanskeligere å forklare endringer i behov og å synliggjøre hva utstyrssentralene leverer. Bruk av frie midler til drift kan også bidra til at det oppstår et kunstig behov for *kun utstyr*, som igjen skaper en oppfatning blant finansieringskildene om at det er dette de må utlyse midler til.

Investeringer – formålet har betydning for hvilket utstyr som er relevant

Ifølge utstyrssentralene er vinterutstyr (som skøyter, langrennsski og slalåmski) og noe friluftsutstyr det vanligste utlånsutstyret. Flertallet av sentralene i spørreundersøkelsen var helt eller delvis enige i at sentralens tilbud dekket etterspørselen etter utstyr, også når det gjaldt antall og størrelser. Det var imidlertid også en god andel som svarte at de var delvis uenige i dette, og noen få som svarte at de var helt uenige. De eldre utstyrssentralene (etablert mellom 1995 og 2016) var oftere enige i at utstyret dekket etterspørselen, enn de nyeste (etablert fra 2020 og utover). De nyere sentralene har imidlertid oftere et større utvalg av utstyr til utlån, slik som utstyr til vannsport, utstyr til hobbyer og hageleker og utstyr til ballsport. En mulig forklaring på at de eldre sentralene oftere opplever at utstyret dekker etterspørselen, kan være at de allerede har et fast utvalg av utstyr de låner ut. Dersom det stadig er rift om dette utstyret, kan de oppleve at utstyret de allerede har, dekker etterspørselen. Nyere sentraler, som skal etablere et tilbud, kan kanskje være mer åpne for innspill, nye behov og nye aktivitetstrender og dermed også lettere få en opplevelse av at de ikke har alt som blir etterspurt. Utstyrssentralenes formål er også premissgivende for hva slags utstyr det er aktuelt å fylle sentralene med. Som nevnt har utstyrssentralene i offentlige dokumenter og forskningslitteratur vært trukket frem som et virkemiddel som skal bidra til enten økt fysisk aktivitet eller økt sosial deltakelse. Dersom formålet kun er økt fysisk aktivitet, vil det være relevant å satse på ulike former for idrettsutstyr. Er formålet *også* økt sosial aktivitet, kan det også være relevant å låne ut andre typer utstyr som musikkinstrumenter, fotoutstyr og PlayStation.

Hvilket utstyr sentralene skal investere i, henger også sammen med hvem de definerer som målgruppe. Som tidligere nevnt kan det se ut til å ha vært en dreining i forståelsen av målgruppen – fra barn og unge i lavinntektsfamilier til alle. En svært bred forståelse av målgruppen kan gjøre det utfordrende å vite hva slags type utstyr det skal investeres i. Flere sentraler opplever at barn og unge med innvandrerbakgrunn først og fremst låner utstyr til aktiviteter i regi av skolen og/eller organisasjoner. Dersom man også ønsker å nå dem som av ulike årsaker ikke får tak i utstyr til aktiviteter utenfor skolen, eller som av miljømessige årsaker ikke ønsker å kjøpe inn utstyr, kan det også være aktuelt å satse på populært (og relativt dyrt) utstyr som toppturski og spesielt friluftsutstyr.

Selv om flere sentraler har en veldig bred målgruppe, går det også tydelig frem av undersøkelsen at sentralene vurderer barn og unge med innvandrerbakgrunn som en helt sentral del av målgruppen. Noen av sentralene i casestudien er for eksempel opptatt av å bidra til at innvandrere får prøvd og deltatt i norske vinteridretter, enten gjennom skolearrangementer eller private initiativer. Det ser altså ut til at formålet for disse sentralene ikke bare er å bidra

til at barn og unge med innvandrerbakgrunn får delta i aktiviteter, men at de også spesifikt søker å legge til rette for at innvandrere får delta i friluft- og idrettsaktiviteter som er en sentral del av tradisjonell norsk kultur. Andre sentraler har et mer generelt formål, nemlig å styrke folkehelsen og bidra til å få mer stillesittende grupper i aktivitet. Det er imidlertid ingen av disse sentralene som nevner at de har diskutert muligheten for å tenke nytt rundt utstyr. De kunne for eksempel ha lånt ut utstyr til aktiviteter som er mindre kjent i Norge, men som personer fra de store innvandrergруппene kjenner godt fra sitt eget hjemland. Flere sentraler trekker frem at lagring av utstyr er veldig plasskrevende, og mange er allerede i ferd med å vokse ut av sine egne lokaler. Dette vil selvfølgelig også være en begrensning når de vurderer om de skal investere i nytt utstyr. Mange opplever også at det er fordelaktig å satse på et fast utvalg, for eksempel ski og skøyter, slik at det er enklere å vedlikeholde det man har, og slik at lokalbefolkningen får en bedre oversikt over hva de kan låne.

De aller fleste sentralene i spørreundersøkelsen oppgir at kvaliteten på utstyret de låner ut, er god. Dette funnet ble bekreftet i de kvalitative intervjuene. Ledere og ansatte var opptatt av at utstyret måtte være av god kvalitet, blant annet for å redusere stigmaet ved å bruke lånt utstyr. Dette innebærer at sentralene generelt legger stor vekt på vedlikehold av og investering i utstyr, og at de bruker mye tid på dette.

Organisering – et sammensatt og variert landskap

Denne undersøkelsen viser tydelig hvor sammensatt og variert landskapet av utstyrssentraler er, særlig når det gjelder organisering og drift. Det er store variasjoner mellom kommuner, men også internt i kommuner. Dette gjelder både eierskap, forankring, bemanning, finansiering, investering, samarbeid og nettverkstilknytning. Driftsaktørene kan være både kommuner, frivillige organisasjoner, stiftelser, bedrifter og sosiale entreprenører eller kombinasjoner av disse. Disse store variasjonene kan også forklare hvorfor mange sentraler synes det er svært positivt å være med i et nettverk. Sentralene som er med i et nettverk, trekker frem at deltakelsen gir tilgang på systemer, muligheter for erfaringsutveksling og tilbud på utstyr. Samtidig stiller nettverkstilknytningen krav til bruk av ressurser, inkludert tid og finansiering, og kan derfor være mindre relevant for sentraler med et lavt driftsbudsjett og et nært samarbeid med andre sentraler og/eller organisasjoner.

Uavhengig av eierskap er det flere sentraler som ønsker en sterkere kommunal forankring. Utstyrssentralene er ikke en del av kommunenes lovpålagte tjenester, og flere sentraler oppgir at det er svært krevende å oppnå forankring og langsiktig støtte. I tillegg til langsiktig finansiering kan kommunal forankring handle om reduksjon av kostnader (som omfordeling av stillingsressurser), reduksjon av leiekostnader og synliggjøring av sentralens tilbud via kommunens informasjonssystemer. Noen utstyrssentraler opplever

også at kommunene i liten grad inkluderer sentralene i planer og strategier. Dette kan være problematisk dersom man ønsker at utstyrssentralenes arbeid skal være et supplement til, og ses i sammenheng med, andre kommunale tjenester. I tillegg kan manglende forankring i planarbeid og eventuelt manglende konkrete forventninger til måloppnåelse og rapportering i ytterste konsekvens få betydning for kvaliteten på tjenesten.

Nettverk – positivt for medlemmer, men passer ikke for alle

I spørreundersøkelsen svarer 74 prosent av sentralene at de er tilknyttet en organisasjon eller et nettverk. BUA-nettverket er det største (syv av ti sentraler er tilknyttet dette nettverket), etterfulgt av Kirkens Bymisjons nettverk Skattkammeret og mindre nettverk som det rogalandsbaserte Frilager. Det er særlig de nyere sentralene som oppgir at de er medlem av BUA-nettverket, noe som kan ha sammenheng med at nettverket i seg selv er relativt nytt. Alle disse nettverkene er ikke-offentlige aktører som kan omfatte både offentlig og ikke-offentlig eide sentraler. Dette skiller seg historisk fra organiseringen av bibliotekene (folkebibliotekene), som alle er tilknyttet det samme offentlige nettverket og har et felles offentlig utlånssystem (Oria). En av sentralene i casestudien var kun tilknyttet det lokale biblioteket, men uten å være innlemmet i bibliotekets nasjonale nettverk og systemer.

Det har vært et tydelig politisk ønske om å etablere utstyrssentraler, men fremveksten har ikke vært politisk styrt (St.meld. nr. 39 (2000–2001); Meld. St. 18 (2015–2016)). Det har vært opp til ikke-offentlige nettverk og en blanding av frivillige og kommunale eiere å etablere og organisere sentralene. Dette står i klar kontrast til etableringen og den lovbaserte driften av folkebibliotekene, som sikrer stabile, langsiktige og mer like tjenester over hele landet.

Casestudien viser samtidig at de sentralene som er tilknyttet et nettverk, opplever at nettverkstilknytningen er svært positiv. Dette kan blant annet handle om de store variasjonene i organisering, som gjør det utfordrende både å finne sin egen rolle og å navigere i ulike retningslinjer og finansieringsmuligheter. Det som særlig blir fremhevet som positivt, er at tilknytningen gir dem tilgang til utlånssystemer og enklere finansiering gjennom nasjonale søknadsordninger og muligheten til å delta på faglige arrangementer og søke faglige råd. De opplever også at interessepolitisk arbeid og forankring sentralt, særlig opp mot Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, blir ivaretatt. Men tilknytningen medfører også utgifter, noe som kan være utfordrende for mindre sentraler som har begrenset budsjett og ellers baserer seg på eksisterende ressurser (eksisterende ansatte og lokaler). I tillegg er de største nettverkene såpass store at noen mindre sentraler kan oppleve å forsvinne litt i mengden. Sentraler i mindre lokalsamfunn, som gjerne er

samløkalisert med andre tjenester, kan også oppleve at de ikke har behov for det nettverkene kan tilby.

Hele 94 prosent av dem som er tilknyttet BUA-nettverket, oppgir at de bruker BUAs utlånssystem. Det kan tyde på at mange er fornøyde med måten dette systemet er lagt opp på. I intervjuene kom det imidlertid frem at noen sentraler synes systemet er både for dyrt og for lite brukervennlig. Noen sentraler har derfor laget sine egne enkle systemer i et forsøk på å tilpasse systemet til målgruppen og senke terskelen for å registrere seg og låne utstyr. Dette handler særlig om å lage systemer som godkjenner at barn låner utstyr til seg selv, og som gjør det enklere å registrere seg for personer med begrensede norskkunnskaper og digitale kunnskaper. Dersom dette er en utfordring i BUAs utlånssystem, er det relevant å spørre om systemet i seg selv kan bidra til å skape barrierer for noen av gruppene man ønsker å nå.

Informasjon – ulike strategier

Det er store variasjoner med hensyn til hvordan sentralene markedsfører tilbudet, og hvordan de samarbeider med ulike aktører for å få ut informasjon. Spørreundersøkelsen viser at sentralene bruker et bredt spekter av markedsføringskanaler, men at sosiale medier er særlig viktige. I tillegg er det flere som informerer på kommunens eller sine egne nettsider, mens andre også samarbeider med ulike aktører (som skoler) for å få ut informasjon. Til tross for at nesten alle sentralene (99 %) er helt eller delvis enige i at sentralens formål er å bidra til at barn og unge med innvandrerbakgrunn kan delta i aktiviteter, oppgir bare 12 prosent av sentralene at de har oversatt informasjon til engelsk, og bare 4 prosent til andre språk. Dette funnet, som viser at svært lite skriftlig informasjon er oversatt til ulike språk, samsvarer også med funn i casestudien. I intervjuene viser imidlertid flere sentraler til at nettsidene til BUA-nettverket har informasjon på mange språk, og at det er mulig å henvise potensielle låntakere dit. Selv om et felles standard informasjonsmateriale gjennom BUA kan være rasjonelt, gir ikke denne undersøkelsen informasjon om hvordan dette materialet konkret tas i bruk.

Det er stor variasjon i hvordan sentralene tenker om informasjon. Noen sentraler opplever at de allerede har et såpass stort trykk at det ikke er behov for å informere noe utover det som står på nettet. En slik holdning kan tilsi at utstyrssentralen opplever at eksisterende informasjonsstrategi bidrar til at de treffer målgruppen godt, men kan også reflektere at sentralen er presset på ressurser til drift og utstyr. Andre sentraler er svært aktive og har jevnlig kontakt med skoler og idrettsorganisasjoner, både for å informere om tilbudet og for å kunne prioritere utstyr til ulike arrangementer i regi av skole og/eller idrettsorganisasjoner dersom det er behov. I tillegg er det flere som har kontakt med NAV, barnevernet, ulike barnevernsinstitusjoner, flyktningtjenesten og voksenopplæringen. Noen sentraler inviterer også grupper på besøk for å gi dem tilpasset informasjon om tilbudet. En slik direkte (og muntlig) kontakt

kompenserer sannsynligvis noe for at den skriftlige informasjonen ikke er oversatt til ulike språk. Sentralene som har jevnlig kontakt med ulike aktører, forteller at lærere og ansatte ved institusjoner og organisasjoner selv tar kontakt med dem for å avtale lån av utstyr til aktivitetsdager og turer. Det kan derfor synes som om den jevnlig kontakten ikke helt overraskende kan føre til at ulike organisasjoner og institusjoner selv oppsøker sentralene. Når man ikke driver et aktivt informasjonsarbeid, kan det for øvrig være en fare for at man ikke når nye grupper. Men fraværet av et aktivt informasjonsarbeid er ikke nødvendigvis villet, det kan selvfølgelig henge sammen med begrenset kapasitet og få faste lønnede ansatte.

Beliggenhet og tilgjengelighet – praktiske hensyn eller relatert til målgruppe?

Forståelsen av målgruppen er helt vesentlig for om sentralens beliggenhet oppfattes som relevant og lett tilgjengelig. Et flertall av sentralene oppgir at de er plassert i kommunens eller bydelens sentrum. Det som kjennetegnet utstyrssentralene som ikke lå sentralt plassert, var at de gjerne var opprettet mellom 1995 og 2016, ikke hadde nok finansiering for inneværende år eller ikke var med i et nettverk. Når det gjelder tilgjengelighet i form av universell utforming, var det særlig de nyeste sentralene (etablert etter 2020) som var helt eller delvis enige i at lokalene var universelt utformet. Det var imidlertid relativt små forskjeller i svarene om universell utforming mellom sentraler som er drevet av frivillige aktører, og sentraler som er drevet av kommunale aktører, og mellom sentraler som var med i et nettverk, og sentraler som ikke var med i et nettverk. Det var sentralene som ikke hadde nok finansiering for 2022, som i størst grad sa seg enige i at lokalene deres var universelt utformet, men denne sammenhengen kan like gjerne skyldes at det var flest nye sentraler i denne gruppen. I intervjuene kommer det frem at flere opplever at det er litt tilfeldig hvor sentralen endte opp med å bli plassert, og at man i liten grad diskuterte beliggenheten og tilgjengeligheten da dette ble vedtatt. En mulig forklaring på dette er at utstyrssentralene historisk sett har sprunget ut av ulike lokale, kommunale og/eller frivillige initiativer, og at man ofte har tatt i bruk eksisterende ledige lokaler. Da har praktiske hensyn kommet foran en vurdering av tilgjengeligheten for målgruppen. Resultatene fra spørreundersøkelsen som viser at det er de nyere sentralene som i størst grad oppgir at de er sentralt plassert og universelt utformet, kan kanskje tyde på at man i større grad har hatt disse elementene med i planleggingen av nyere sentraler.

Sentralene vi intervjuet i casestudien, har svært ulik beliggenhet. Noen ligger i sentrum, noen i nærheten av kollektivtransport og andre i nærheten av skoler og/eller i områder med levekårsutfordringer. Til tross for at sentralenes beliggenhet varierte, ga samtlige sentraler uttrykk for at sentralens beliggenhet

er relevant med tanke på målgruppen. Hvis man ser dette i sammenheng med at flere mener at sentralens beliggenhet er litt tilfeldig, kan man spørre seg om beliggenheten også kan påvirke forståelsen av målgruppen. Når sentralen allerede er etablert, kan det være vanskelig å se hvem som eventuelt *ikke* kommer og låner utstyr. En bred forståelse av målgruppen og dermed også en mer uklar forståelse av hva som utgjør en relevant beliggenhet, kan antakelig også i noen tilfeller ha en sammenheng med at styringen og mandatet fra eiersiden og/eller fra det offentlige er uklare i etableringsfasen. Før man etablerer nye sentraler eller relokaliserer allerede etablerte sentraler, er det uansett viktig å diskutere hvilke målgrupper man ønsker å nå, og hva som utgjør en sentral beliggenhet for nettopp disse gruppene.

Bemanning – kombinasjon av flere stillingskategorier kan gi merverdi

De ulike sentralene har også ulike løsninger når det gjelder bemanning. Ofte er dette en kombinasjon av lønnede ansatte, frivillige og personer på jobbtiltak, i samfunnspraksis eller i kvalifisering. Spørreundersøkelsen viser at det er noe flere frivillige medarbeidere i de nyere sentralene. Dette kan kanskje tyde på at dette vil bli mer vanlig fremover. Ansatte oppgir at arbeidsbelastningen ved sentralene kan være sesongbetont og avhengig av skolens aktivitetsdager, og at det derfor er en fordel med fleksibilitet når det gjelder antall ansatte og deres stillingsbrøker. Frivillige og personer på arbeidspraksis eller i kvalifisering kan også bidra til en slik fleksibilitet.

De ulike sentralene har også ulike bemanningsløsninger. De ansatte er ofte en kombinasjon av lønnet personell, frivillige medarbeidere og personer på jobbtiltak eller i kvalifisering. Spørreundersøkelsen viser at de aller fleste sentralene har lønnede ansatte, omtrent halvparten har også faste frivillige medarbeidere, og omtrent en fjerdedel er betjent av voksne på attføring. Sammenligner vi disse resultatene med resultatene fra Rambøll-rapporten i 2019, ser vi at langt flere sentraler er betjent av lønnede ansatte i denne undersøkelsen. Dette kan handle om forskjellen i utvalg i de to undersøkelsene og at de er gjennomført med tre års mellomrom. Noen av sentralene har dermed hatt lengre tid på å utvikle organisasjonen og forankre arbeidet. En mindre andel svarer at sentralen er betjent av ungdom gjennom skolefag som «innsats for andre» og «arbeidslivsfag» og/eller av skoleungdom som har behov for en alternativ mestrings- og opplæringsarena. Sentralene som var driftet av kommunen, svarte hovedsakelig at de var betjent av lønnede ansatte, voksne på attføring og faste frivillige, mens sentralene som var driftet av frivillige, i større grad svarte at de var betjent av faste frivillige og ungdom. Spørreundersøkelsen viser også at nyere sentraler, det vil si sentraler som er etablert etter 2017, i større grad er betjent av faste frivillige enn sentraler som er etablert før 2017. Dette kan tolkes dit hen at det er en økende trend å bruke flere frivillige i driften

av sentralene. I tillegg kan det si noe om et økende behov for fleksibilitet og for å kunne utvikle ulike lokale, bærekraftige driftsmodeller. I casestudien kommer det frem at arbeidsbelastningen ved utstyrssentralene ofte er svært sesongbetont og avhengig av skolens aktiviteter, og at det derfor er en fordel å ha fleksibilitet når det gjelder antall ansatte. Noen sentraler er samlokalisert med andre tjenester, og ansatte i de ulike tjenestene har dermed en viss mulighet til å hjelpe hverandre der det trengs mest. En slik fleksibilitet har imidlertid også sine utfordringer, særlig dersom det er mye å gjøre samtidig, både med utlån og med andre oppgaver. En konsekvens kan da bli at utstyrssentralen i pressperioder kan fortrenge andre viktige oppgaver og tjenester.

En annen løsning som gir fleksibilitet, er å bruke personer som har samfunnstjeneste, eller personer på arbeidspraksis. Det er imidlertid helt vesentlig å finne de *riktige* personene (uavhengig av om de er frivillige, på arbeidspraksis eller i kvalifisering), og det er en stor fordel å bruke personer som kan forplikte seg over tid, fordi dette kan gi en viss stabilitet. Flere sentraler bruker også frivillige som har særlig kunnskap om utstyr og reparasjoner, til vedlikehold og sjekk av utstyr. Ved å være et sted der innbyggerne kan bidra med frivillig innsats, utføre samfunnstjeneste, ha arbeidspraksis eller få tilbud om en alternativ opplæringsarena, får sentralens arbeid også en merverdi både for lokalsamfunnet og for den enkelte.

Referanser

- BUA Mandal. (u.å., 03.05.22). *BUA Mandal* [Facebook-side].
<https://www.facebook.com/buamandal>
- BUA Stord. (u.å., 03.05.22). BUA Stord [Facebook-side].
<https://www.facebook.com/BUAStord>
- Arnesen, D., Espegren, A., Ervik, R., Erdvik, I.B. & Andersen, P.L. (2022). *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Delrapport 2* (Rapport 2022:1). Institutt for samfunnsforskning.
<https://hdl.handle.net/11250/2976757>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019, 18. februar). *Utlånssentral*.
Bufdir.no.
https://www.bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Praktisk_arbeid_eksem_pelsamling/Eksempelsamling1/Utlanssentral/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022, 26. januar). *Tilskudd til inkludering av barn og unge*. Bufdir.no.
https://www.bufdir.no/Tilskudd/Soke_om_tilskudd/Barn_og_ungdom/inkludering/
- Bartlett, L. & Vavrus, F. (2017). Comparative Case Studies: An Innovative Approach. *NJCIE*, 2017, 1(1), 5–17.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N. & Terry, G. (2019). Thematic Analysis. I P. Liamputtong (Red.), *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences* (s. 843–860). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4_103
- Bromark, S. & Sjölund, F. (2019). "Är det gratis att låna?" En kvantitativ studie om motivationer för och utfall av deltagandet i den icke-kommersiella delningsekonomin *Fritidsbanken*. Handelshögskolan, Umeå universitet.
https://www.umea.se/download/18.640818217563dc9fe54a6b/1605087824177/2019%20C3%84r%20det%20gratis%20att%20l%C3%A5na_UMU%20Bromark&Sj%C3%B6lund.pdf

- Creswell J.W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. Sage.
- Creswell, J.W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Sage.
- Departementene. (2004). *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005–2009: Sammen for fysisk aktivitet*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/hod/pla/2004/0001/dd/pdfv/231922-fa-handlingsplan_2005-2009.pdf
- Drammen kommune. (u.å., 02.03.22). *Utstyrsbaser*.
<https://www.drammen.kommune.no/tjenester/kunst-kultur/ung/utstyrsbaser/>
- Engström, E. (2017). *Fritidsbanken - En kvalitativ studie om hur unga låntagare upplever verksamheten [Fritidsbanken - A qualitative study about how young borrowers perceive the organization]* [Masteroppgave]. Karlstads Universitet.
- Erdvik, I.B. & Bjørnara, H.B. (2022). *BUA-nettverkets omdømmeundersøkelse: Resultater fra 2022* (Rapport 19-2022). NORCE Norwegian Research Centre.
- Erdvik, I.B. & Ervik, R. (2021). *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge* (Rapport 2021:5). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2837166>
- Fjelnseth, A.B.G., Dahle, P., Hjertø, K.M., Borthen, M. & Rønning, A.K. (2021). *Et sted å bo, med rom for å leve: Inspirasjon til boligsosialt arbeid* (Rapport nr. 1/2021). NTNU Samfunnsforskning AS.
<https://hdl.handle.net/11250/2755712>
- Fløtten, T. & Hansen, I.L.S. (2018). *Fra deltakelse til mestring: Evaluering av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom* (Fafo-rapport 2018:4).
<https://www.fafo.no/images/pub/2018/20653.pdf>
- Frilager. (u.å., 03.05.22). *Frilager Haugalandet*.
<https://frilager.no/ords/f?p=121:1:3273115765848>
- Fritidsbanken Sverige. (2020, 6. februar). *Stort intresse för Fritidsbanken i Kanada*. <https://www.fritidsbanken.se/stort-intresse-for-fritidsbanken-i-kanada/>
- Hansen, K. (2005). *Evaluering: Aktiv Oppvekst - Nordlandsprosjektet* (Høgskolen i Nesnas skriftserie Nr. 62). Høgskolen i Nesna.
<http://hdl.handle.net/11250/145666>
- Hansen, I.L.S., Bogen, H., Fløtten, T., Pedersen, A.W. & Sørvoll, J. (2008). *Det er jo ingen som sulter her, men... Kommunale strategier i arbeidet med å forebygge og be-kjempe fattigdom* (Fafo-rapport 2008:18). Fagbevegelsens senter for forskning utredning og dokumentasjon (FAFO).
https://fafo.no/media/com_netsukii/20060.pdf
- Helsedirektoratet. (2008). *Sports og friluftstutstyr til alle: utstyrssentralenes rolle i noen kommuner*. (Rapport IS-1556).

- Helsedirektoratet. (2010). *Hvordan etablere utstyrssentral – Fysisk aktivitet og friluftsliv* (IS–1781).
<https://www.helsedirektoratet.no/brosjyrer/hvordan-etablere-utstyrssentral-fysisk-aktivitet-og-friluftsliv>
- Lindesnesbibliotekene. (u.å., 03.05.22). *Lindesnesbibliotekene*.
<https://linbib.no/v%C3%A5re-tjenester>
- Lindesnes kommune (u.å., 03.05.22). *Forside*.
<https://www.lindesnes.kommune.no/>
- Mæland, J.G. (2003). Folkehelsemeldingen – fra prat til plan. Tidsskrift for Den norske legeförening.
- Penetrace. (2021). *Nullpunktmåling BUA – Mai 2021* (Rapport).
- Rambøll. (2019). *Kartlegging av utstyrssentraler i kommunene* (Rapport).
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_utstyrssentraler_i_kommunene.pdf
- Regjeringen. (2016). *Fritidserklæringen*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf
- Røde Kors (u.å.). *Utstyrsbasen TURBO*.
<https://www.rodekors.no/lokalforeninger/troms/tromso/om-tromso-rode-kors/aktiviteter-i-tromso-rode-kors/utstyrsbasen-turbo/>
- Sandell, K. & Öhman, J. (2010). Educational potentials of encounters with nature: reflections from a Swedish outdoor perspective. *Environmental Education Research*, 16(1), 113–132. doi: 10.1080/13504620903504065
- Sivertsen, H. (2018). *BUA Steinkjer – kartlegging av bruk og erfaringer* (Rapport 2018:2). Trøndelag Forskning og Utvikling.
<https://docplayer.me/111347043-Bua-steinkjer-kartlegging-av-bruk-og-erfaringer-hakon-sivertsen-tfou-rapport-2018-2.html>
- Skattkammeret Drammen. (u.å., 03.05.22). *Kirkens Bymisjon, Skattkammeret, Drammen* [Facebook-side].
<https://www.facebook.com/skattkammeretdrammen/>
- Starrin, B. (2020). Fritidsbanken – Socialmedisin i praktiken. *Socialmedicinsk tidskrift*, (2), 338–243. Hentet fra:
<https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/download/2213/2075>
- Stiftelsen BUA. (2017). *Årsrapport 2016*.
<https://craft.bua.io/assets/2016-%C3%85rsrapport-BUA-signert.pdf>
- Stiftelsen BUA. (2021). *BUA: Årsrapport 2020*. BUA.io.
<https://craft.BUA.io/assets/2020-%C3%85rsrapport-BUA-signert.pdf>
- Stiftelsen BUA. (2022). *Om oss*. <https://www.BUA.io/om-oss>
- Stiftelsen BUA. (u.å.a). *Down Under – Nedre Eiker*.
<https://www.BUA.io/utlansordninger/down-under-nedre-eiker>
- Stiftelsen BUA. (u.å.b). *TURBO*. <https://www.BUA.io/utlansordninger/turbo>

- Stiftelsen BUA. (u.å.c). *BUA Mandal*.
<https://www.BUA.io/utlansordninger/BUA-mandal>
- Stiftelsen BUA. (u.å.d). *Skattkammeret Drammen*.
www.BUA.io/utlansordninger/skattkammeret-drammen
- Stiftelsen BUA. (u.å.e, 03.05.22). *BUA Stord*. <https://www.BUA.io/utlansordninger/BUA-stord>
- Stord kommune (u.å., 03.05.22). *BUA Stord*. www.stord.kommune.no
- St.meld. nr. 20 (2006–2007). *Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller*. Helse- og Omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/bc70b9942ea241cd90029989bff72d3c/no/pdfs/stm200620070020000dddpdfs.pdf>
- St.meld. nr. 47 (2008–2009). *Samhandlingsreformen: Rett behandling – på rett sted – til rett tid*. Helse- og Omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d4f0e16ad32e4bbd8d8ab5c21445a5dc/no/pdfs/stm200820090047000dddpdfs.pdf>
- Tekie, H., Røyne, F., Andersson, L. & Ernström, T.C. (2020). *Utvärdering av fritidsbanker* (RISE Rapport 2020). RISE Research Institutes of Sweden AB. [https://www.ri.se/sites/default/files/2020-01/Utv%C3%A4rdering%20av%20fritidsbanker RISE rapport 0.pdf](https://www.ri.se/sites/default/files/2020-01/Utv%C3%A4rdering%20av%20fritidsbanker%20RISE%20rapport%200.pdf)
- Tromsø kommune (u.å., 03.05.22). *Lån gratis fritidsutstyr hos Turbo*.
<https://tromso.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/lan-og-leie-utstyr/lan-gratis-fritidsutstyr-hos-turbo>
- Turbo Tromsø. (u.å., 03.05.22). *TURBO - gratis utlån av tur- og fritidsutstyr* [Facebook-side]. <https://www.facebook.com/TromsoTurutstyr>
- Yin, R.K. (2014). *Case Study Research. Design and Methods*. Sage.

Appendiks

A. Oversikt over identifiserte utstyrssentraler

Navn på utstyrssentral	Kommune
BUA Alstahaug	Alstahaug
BUA Frekhaug (Meland)	Alver
BUA Manger (Radøy)	Alver
BUA Andøy	Andøy
Eydehavn Kuben Frivilligsentral	Arendal
Skattkammeret	Arendal
BUA Heggedal	Asker
BUA Hurum	Asker
BUA Askvoll	Askvoll
BUA Askøy	Askøy
BUA Aukra	Aukra
Aurskog-Høland Frivilligsentral	Aurskog-Høland
BUA Austevoll	Austevoll
Utlåssentral	Bamble
BUA Hjellevoll	Bergen
BUA Melkeplassen	Bergen
Skattkammeret Bergen	Bergen
Utlåssentralen ved Berlevåg Frivilligsentral	Berlevåg
Utstyrssentralen i Bindal	Bindal
SportsBUA	Birkeland
BUA Bjørnafjorden	Bjørnafjorden
BUA Bodø	Bodø
Skattkammeret Bodø	Bodø
BUA Bremanger	Bremanger
BUA Brønnøy	Brønnøy

BUA Bygland	Bygland
BUA Bærum	Bærum
Skattkammeret Rykkinn	Bærum
Bø utstyrssentral	Bø (Nordland)
BUA Bømlo	Bømlo
Deanu girjerådju / Tana bibliotek	Deatnu – Tana
Utlånsentral	Dovre kommune
BUA Svelvik	Drammen
Down Under	Drammen
Skattkammeret Drammen	Drammen
Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Drammen	Drammen
Utstyrssentralen Drangedal frivilligsentral	Drangedal
Utstyrssentralen	Dyrøy kommune
BUA Eidskog	Eidskog
Dalane Friluftsråd	Eigersund
Aktiv fritid for alle	Enebakk kommune
Røveriet - Engerdal Utstyrssentral	Engerdal
BUA Etnedal	Etnedal
BUA Evenes	Evenes
Evje og Hornnes	Evje og Hornnes
BUA Farsund	Farsund
BUA Fjaler	Fjaler
Gratis utlån av friluftsutstyr	Fjord
BUA Flekkefjord	Flekkefjord
Utlånsentralen i Flesberg	Flesberg
BUA Folldal	Folldal
Kirkens Bymisjon	Fredrikstad
Skattkammeret Fredrikstad	Fredrikstad
BUA Drøbak	Frogn
Utstyrssentral	Frøya
Fyresdal frivilligsentral	Fyresdal
BUA Færder	Færder
Utstysarenaen	Gausdal
BUA Gildeskål	Gildeskål
Alle skal med – aktiv i Gjerdrum	Gjerdrum kommune
Utlånsentral i Gjerstad	Gjerstad kommune
Frilager.no	Gjesdal
BUA Gjøvik	Gjøvik
BUA Gol	Gol
BUA Gran (Hadeland)	Gran

Grane kommune, Servicetorget	Grane
BUA Grimstad	Grimstad
BUA Groos	Grimstad
BUA Grue	Grue
BUA Gulen	Gulen
Dávvirguovddáš – Utstyrssentralen	Guovdageaidnu – Kautokeino
BUA Hadsel	Hadsel
Skattkammeret Halden	Halden
BUA Hamar	Hamar
BUA Hamarøy	Hamarøy
Kommunehuset i Kvalsund	Hammerfest
Hareid kommune	Hareid
Harstad Studentsamskipnad	Harstad
TurBUA Harstad	Harstad
BUA Hattfjelldal	Hattfjelldal
Skattkammeret Haugesund	Haugesund
Hei utstyrssentral / Halså Frivilligsentral	Heim
Hemnes frivilligsentral	Hemnes
Hitra Frivilligsentral	Hitra
Utstyrslageret	Hjartdal
BUA Hol	Hol
BUA Hole	Hole
BUA Holmestrand	Holmestrand
BUA Horten	Horten
BUA Hurdal	Hurdal
BUA Hvaler	Hvaler Kommune
BUA Hægebostad	Hægebostad
BUA Høyanger	Høyanger
Ibestad kommune	Ibestad
BUA Inderøy	Inderøy
Rissa Frivilligsentral SA	Indre Fosen
BUA Trøgstad	Indre Østfold
Skattkammeret Eidsberg (Mysen)	Indre Østfold
Utlånsentralen Askim	Indre Østfold
BUA Jevnaker	Jevnaker
Jevnaker frivilligsentral	Jevnaker
Skattkammeret Karmøy	Karmøy
BUA Florø	Kinn
Skattkammeret	Kirkenes
Frilager Klepp	Klepp

Kongsberg Røde Kors	Kongsberg kommune
BUA Kongsvinger	Kongsvinger
Utstysdepot på biblioteket	Kragerø
Kristiansand kommune	Kristiansand
BUA Kristiansund	Kristiansund
BUA Kvinesdal	Kvinesdal
BUA Kvinnherad	Kvinnherad
BUA Larvik	Larvik
Leirfjord kommune	Leirfjord
BUA Levanger	Levanger
BUA Lier	Lier
BUA Lillehammer	Lillehammer
BUA Lillesand	Lillesand
Utstyrssentralen Lillestrøm	Lillestrøm
BUA Mandal	Lindesnes
Mandal Frivilligsentral	Lindesnes
BUA Lunner (Hadeland)	Lunner
Har ikke et navn	Lurøy
Luster utstyrssentral	Luster
BUA Audnedal	Lyngdal
BUA Lyngdal	Lyngdal
Lyngen kommune	Lyngen
BUA Lørenskog	Lørenskog
BUA Malvik	Malvik
BUA Meldal	Meldal
Glomfjord Grendeutvalg	Meløy
Meløy Utstyrssentral	Meløy
BUA Meråker	Meråker
BUA Bø	Midt-Telemark
Bø Frivilligsentral	Midt-Telemark
BUA Modum	Modum
Molde kommune (fra 1.1.2020)	Molde
Skattkammeret Moss	Moss
BUA Namsos	Namsos
Namsskogan utstyrssentral	Namsskogan
BUA Nannestad	Nannestad
BUA Narvik	Narvik
BUA Nes	Nes
Nesbyen frivilligsentral	Nesbyen
BUA Nesna	Nesna

BUA Nesodden	Nesodden
Nissedal frivilligsentral	Nissedal
BUA Nittedal	Nittedal
Usbl BUA Bliksrud borettslag	Nittedal
BUA Valdres	Nord Aurdal
BUA Vinstra	Nord Fron
Frilager Nord Jæren	Nord Jæren
Nordkapp kommune	Nordkapp
BUA Langhus	Nordre Follo
BUA Nordre Follo	Nordre Follo
Torpa/Nordre Land Frivillighetsentral	Nordre Land
BUA Nore og Uvdal	Nore og Uvdal
BUA Notodden	Notodden
BUA Hustadvika	Nye Hustadvika
BUA Kristiansand	Nye Kristiansand
BUA Molde	Nye Molde
BUA Nærøysund	Nye Nærøysund
BUA Eid	Nye Stad
BUA Selje	Nye Stad
Skattkammeret Odda	Odda
BUA Oppdal	Oppdal
Skattkammeret Orkanger	Orkanger
BUA Bjerke	Oslo
BUA Filipstad	Oslo
BUA Furuset	Oslo
BUA Hovseter	Oslo
BUA Løkka	Oslo
BUA Mortensrud	Oslo
BUA Nordre Aker	Oslo
BUA Nordstrand	Oslo
BUA Sagene	Oslo
BUA Stovner	Oslo
BUA Ullern	Oslo
BUA Voldsløkka	Oslo
BUA Østensjø	Oslo
Frigo	Oslo
Skattkammeret	Oslo
Skattkammeret St. Hanshaugen	Oslo
På sykkel i Telemark	Porsgrunn
Gratis utlånsrom	Rakkestad

BUA Rana	Rana
Utstyrssentralen i Rauma	Rauma
Ringebu hjelpemiddelsentral	Ringebu
BUA Ringerike	Ringerike
BUA Ringsaker	Ringsaker
Rollag kommune	Rollag
BUA Rælingen	Rælingen
Røros Kommune	Røros
Røyrvik kommune	Røyrvik
Salangen utstyrsbank	Salangen
Saltdal kommune	Saltdal
Skattkammeret Stokke	Sandefjord
Skattkammeret Sarpsborg	Sarpsborg
Utstyrsbanken Otta og Utstyrsbanken Heidal	Sel
BUA Selbu	Selbu
Midt-Troms Friluftsråd kanopakke	Senja
På sykkel i Telemark	Skien
BUA Snåsa	Snåsa
SognaBui Utstyrssentral	Sogndal
BUA Solund	Solund
Sortland kommune	Sortland
BUA Stange	Stange
BUA Steigen	Steigen
BUA Steinkjer	Steinkjer
BUA Stjørdal	Stjørdal
BUA Stord	Stord
Utstyrssentralen i Storfjord	Storfjord – Omasvuotna – Omasv
Strand kommune	Strand
Utstyrslageret	Strand
BUA Stryn	Stryn
Langevåg Røde Kors Molvær	Sula
Utlånsentral Sunndal Folkebibliotek	Sunndal
BUA Sunnfjord	Sunnfjord
Sunnfjord kommune (fra 1.1.2020)	Sunnfjord
Utstyrssentral	Surnadalen
Skattkammeret Sveio	Sveio
Sømna utstyrssentral	Sømna
Søndre Land Utstyrsplassen	Søndre Land

BUA Bagn	Sør-Aurdal
BUA Sør-Odal	Sør-Odal
Frilager	Time
UtlånsBUA frivillighetsentralen	Tjeldsund
Skånland	
BUA Nordre Land	Torpa/Nordre Land
Skattkammeret Kirkenes	Tromsø
Turbo	Tromsø
BUA Klæbu	Trondheim
BUA Trondheim Røde Kors	Trondheim
SjetneBoden	Trondheim
BUA Tynset	Tynset
BUA Tysnes	Tysnes
Skattkammeret Tønsberg	Tønsberg
BUA Ullensaker	Ullensaker
BUA Ulstein	Ulstein
BUA Vaksdal	Vaksdal
BUA Vang	Vang i Valdres
BUA Vanylven	Vanylven
BUA Vefsn	Vefsn
Utstyrssentralen	Vega
Vegårshei Frivilligsentral	Vegårshei
BUA Verdal	Verdal
Son Slalomklubb	Vestby
Frivillig Vestnes	Vestnes
Vestnes kommune	Vestnes
BUA Vestre Slidre	Vestre Slidre
Utstyrskassen Vestre Toten	Vestre Toten
BUA Vestvågøy	Vestvågøy
Vevelstad kommune	Vevelstad
Utstyrskassen	Vinja
BUA Volda	Volda
Skattkammeret Voss	Voss herad
BUA Vågan	Vågan
Vågå kommune	Vågå kommune
BUA Våler	Våler
Meierirampa	Ørland
BUA Østre Toten	Østre Toten
BUA Øvre Eiker	Øvre Eiker
BUA Øyer	Øyer-Tretten

BUA Øygarden	Øygarden
Utstyrssentralen i Øystre Slidre	Øystre Slidre
BUA Ål	Ål
Haram Frivilligsentral	Ålesund
MAKS Ålesund	Ålesund
Skattkammeret Ålesund	Ålesund
Årdal	Årdal
BUA Åsnes	Åsnes
Åsnes kommune	Åsnes kommune

B. Oversikt over offentlige dokumenter som omtaler utstyrssentraler

Søkested: Regjeringen.no – «Finn dokument».

Søkedato: 04.01.21

Søkeord: «utstyrssentral», «utlåssentral», «utstyrsbank», «BUA»

Liste over treff:

«utstyrssentral»:

1. Meld. St. 18 (2020–2021). *Opplive, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Kulturdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20202021/id2839455/?q=utstyrssentral&ch=3#match_0
2. Meld. St. 34 (2020–2021): *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet*. Justis- og beredskapsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20202021/id2857691/?q=utstyrssentral&ch=2#match_0
3. Meld. St. 18 (2015–2016). *Friluftsliv: Natur som kilde til helse og livskvalitet*. Klima- og miljødepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/?q=utstyrssentral&ch=8#match_0
4. St.meld. nr. 39 (2000–2001). *Friluftsliv— Ein veg til høgare livskvalitet*. Klima- og miljødepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/?q=utstyrssentral&ch=8#match_0
5. NOU 2020: 16. (2020). *Levekår i byer: Gode lokalsamfunn for alle*. Kunnskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=5#match_0
6. Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022). *FOR BUDSJETTÅRET 2022: Endring av Prop. 1 S (2021–2022) Statsbudsjettet 2022*. Finansdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-tillegg-1-20212022/id2885048/?q=utstyrssentral&ch=2#match_0
7. Prop. 1 S (2021–2022). *FOR BUDSJETTÅRET 2022: Utgiftskapittel: 1400–1482 Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578*. Klima- og miljødepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20212022/id2875033/?q=utstyrssentral&ch=3#match_0
8. Prop. 1 S (2021–2022). *FOR BUDSJETTÅRET 2022: Utgiftskapittel: 800–882, 2530 Inntektskapittel: 3842, 3847, 3855, 3856, 3858, 3868*. Barne- og

- familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20212022/id2874825/?q=utstyrssentral&ch=2#match_0
9. Prop. 195 S (2020–2021). *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2021*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-195-s-20202021/id2849006/?q=utstyrssentral&ch=2#kap2-3>
 10. Prop. 1 S (2020–2021). *FOR BUDSJETTÅRET 2021: Utgiftskapittel: 1400–1482 Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578*. Klima- og miljødepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20202021/id2767932/?q=utstyrssentral&ch=3#match_0
 11. Prop. 79 S (2020–2021): *Endringer i statsbudsjettet 2021 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Finansdepartementet og Olje- og energidepartementet (økonomiske tiltak i møte med pandemien)*. Finansdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-79-s-20202021/id2830598/?q=utstyrssentral&ch=1#match_0
 12. Prop. 1 S (2019–2020). *FOR BUDSJETTÅRET 2020: Utgiftskapittel: 1400–1482 Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578*. Klima- og miljødepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20192020/id2671327/?q=utstyrssentral&ch=3#match_0
 13. Prop. 1 S (2018–2019). *FOR BUDSJETTÅRET 2019: Utgiftskapittel: 1400–1482 Inntektskapittel: 4400–4471 og 5578*. Klima- og miljødepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20182019/id2613447/?q=utstyrssentral&ch=3#match_0
 14. Prop. 1 S (2012–2013). *FOR BUDSJETTÅRET 2013: Utgiftskapitler: 700–783 og 2711–2790 Inntektskapitler: 3703–3751, 5572 og 5631*. Helse- og omsorgsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20122013/id702113/?q=utstyrssentral&ch=2#match_0
 15. Prop. 1 S (2011–2012). *FOR BUDSJETTÅRET 2012: Utgiftskapitler: 700–783 og 2711–2790 Inntektskapitler: 3703–3751, 5572 og 5631*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20112012/id658206/?q=utstyrssentral&ch=2#del2>
 16. Prop. 1 S (2010–2011). *FOR BUDSJETTÅRET 2011: Utgiftskapitler: 700–783 og 2711–2790 Inntektskapitler: 3700–3751, 5572 og 5631*. Helse- og omsorgsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20102011/id617556/?q=utstyrssentral&ch=2#match_2

«utlånsentral»:

17. Meld. St. 34 (2020–2021). *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet*. Justis- og beredskapsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20202021/id2857691/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=2#match_0
18. Meld. St. 30 (2015–2016). *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Justis- og beredskapsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=6#match_0
19. Meld. St. 10 (2011–2012). *Kultur, inkludering og deltaking*. Kultur- og likestillingsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-10-20112012/id666017/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=8#match_0
20. NOU 2020: 16. (2020). *Levekår i byer: Gode lokalsamfunn for alle*. Kunnskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=5#match_0
21. Departementene. (2020). *Strategi: Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)*. Departementene.
https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf
22. Prop. 1 S (2015–2016). *FOR BUDSJETTÅRET 2016: Utgiftskapittel: 800–873, 2530 Inntektskapittel: 3821, 3822, 3842, 3847, 3855, 3856, 3858*. Barne- og familiedepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-bld-20152016/id2455750/?q=utl%c3%a5nssentral&ch=2#match_0

«utstyrskbank»:

23. NOU 2011: 7. (2011). *Velferd og migrasjon: Den norske modellens framtid*. Barne- og familiedepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-07/id642496/?q=Utstyrskbank&ch=15#match_0
24. Prop. 1 S (2016–2017). *FOR BUDSJETTÅRET 2017: Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2686 Inntektskapitler: 3600–3645, 5470, 5571, 5607, 5701–5705*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-asd-20162017/id2513686/?q=utstyrskbank&ch=2#match_0
25. Prop. 1 S (2015–2016). *FOR BUDSJETTÅRET 2016: Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2686. Inntektskapitler: 3600–3648, 5470, 5571, 5607, 5701–5705*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-asd-20152016/id2455849/?q=Utstyrskbank&ch=2#match_0

26. Prop. 1 S (2014–2015). *FOR BUDSJETTÅRET 2015: Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2686 Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Prop-1-S-20142015/id2005444/?q=Utstyrsbank&ch=2#match_0
27. Prop. 1 S (2013–2014). *FOR BUDSJETTÅRET 2014 Statsbudsjettet (Gul bok)*. Finansdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20132014--2/id739677/?q=Utstyrsbank&ch=2#match_0
28. Prop. 1 S (2013–2014). *FOR BUDSJETTÅRET 2014: Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690 Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20132014/id739047/?q=Utstyrsbank&ch=3#match_4
29. Prop. 1 S (2012–2013). *FOR BUDSJETTÅRET 2013: Utgiftskapitler: 600–667, 2470, 2541–2542, 2620–2690 Inntektskapitler: 3600–3642, 5470, 5571, 5607, 5701–5705*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20122013/id701361/?q=Utstyrsbank&ch=3#match_1
30. Prop. 1 S (2016–2017). *FOR BUDSJETTÅRET 2017: Utgiftskapitler: 800–873, 2530 Inntektskapitler: 3842, 3847, 3855, 3856, 3858*. Barne- og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-bld-20162017/id2513791/?q=utstyrsbank&ch=2#match_0

«BUA»:

31. Meld. St. 34 (2020–2021). *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet*. Justis- og beredskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20202021/id2857691/?q=BUA&ch=2#match_0
32. Veier til samarbeid. Inspirasjonshefte. 2017. Kommunal- og distriktsdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veier-til-samarbeid/id2540583/?q=BUA&ch=4#match_0
33. Prop. 79 S (2020–2021). *Endringer i statsbudsjettet 2021 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Finansdepartementet og Olje- og energidepartementet (økonomiske tiltak i møte med pandemien)*. Finansdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-79-s-20202021/id2830598/?q=BUA&ch=2#match_0

C. Spørreskjema til representanter for utstyrssentralene

Geografisk plassering

1) Hvilken kommune er utstyrssentralen lokalisert i?

2) Hvor er utstyrssentralen lokalisert? (flere kryss mulig)

- I kommunens/bydelens sentrum eller sentrumsnært
- Ved et knutepunkt for kollektivtrafikk i kommunen/bydelen
- Ved en skole
- Nær et aktivitetsområde for barn og unge (ved et idrettsanlegg, friluftsområde, eller liknende)
- Sentralen har spredt sine utlånssteder rundt i kommunen
- Sentralen ligger ikke sentralt plassert og fleste må ha bil for å komme seg dit
- Annet, beskriv:

Drift og organisering

3) Når ble utstyrssentralen etablert? (oppgi årstall)

4) Hvem har driftsansvar for utstyrssentralen (flere kryss mulig)

- Kommune
- Frivilligsentral
- Frivillig organisasjon/Stiftelse
- Idrettslag/Idrettsråd
- Bibliotek
- Skole
- Friluftsråd
- Frisklivsentral
- Annet, beskriv:

5) Er utstyrssentralen tilknyttet noe nettverk/kjede for utstyrssentraler (flere kryss mulig)

- BUA
- Skattekammeret (Kirkens Bymisjon)
- Frilager
- Kiwanis
- Annet, beskriv: _____
- Nei, sentralen er ikke tilknyttet et nettverk/kjede

6) Hvilket utlånssystem benyttes ved utstyrssentralens

- BUAs utlånssystem
- Eget/annet system

7) Hvordan ble utstyrssentralens drift og innkjøp finansiert i 2021?

(flere kryss mulig)

- Kommunalt driftstilskudd
- Tilskudd fra Barne-, ungdoms og familiedirektoratet
- Frivillige organisasjoner
- Støtte fra stiftelser
- Bedrifter/private donorer
- Legat eller fond
- Andre, beskriv: _____

8) Hva dekket finansieringen i 2021? (flere kryss mulig)

- Innkjøp av utstyr
- Lønnsmidler
- Andre driftsutgifter til sentralen (leie av lokaler, strøm, kommunale avgifter)
- Aktiviteter sentralen arrangerer
- Annet, beskriv: _____

9) Hvor langsiktig er finansieringen for inneværende år?

- Vi har ønskede driftsmidler for 2022 og noen år framover
- Vi har kun ønskede driftsmidler for 2022
- Vi har ikke ønskede driftsmidler for 2022. Ønskede åpningstider og aktiviteter i 2022 har blitt eller kan bli redusert.
- Utstyrssentralen er for tiden stengt på grunn av manglende driftsmidler.

10) Hvem betjener utstyrssentralen? (flere kryss mulig)

- Ansatte
- Frivillige (fra frivillige organisasjon, frivilligsentral, skolefag, konfirmanter, el.)
- Dugnadsarbeid (f.eks. lag/foreninger)
- Voksne på attføring, arbeidstilvenning, praksis i bedrift, kvalifiseringstiltak el. (NAV, introduksjonsprogram, annet)
- Ungdom på arbeidstilvenning, praksis i bedrift, kvalifiseringstiltak el. (NAV, introduksjonsprogram, annet)
- Andre, beskriv: _____

11) I hvilken grad er du enig i følgende påstander om driften av den utstyrssentralen du representerer?

	(1) Helt uenig	(2) Delvis uenig	(3) Hverken eller	(4) Delvis enig	(5) Helt enig
Vi har tilstrekkelig finansiering slik at vi kan drive sentralen på en god måte					
Vi har et tilstrekkelig antall betalte ansatte til å drive sentralen på en god måte					
Vi har et tilstrekkelig antall frivillige medarbeidere til å drive sentralen på en god måte.					
Vi har ansatte og frivillige med relevant og tilstrekkelig kompetanse til å drive sentralen på en god måte					
Våre lokaler er universelt utformet					
Vi samarbeider godt med kommunen/kommunale avdelinger for å nå målsettingene til sentralen					
Vi samarbeider godt med frivillige organisasjoner lokalt for å nå målsettingen til sentralen					
Vi har gode rutiner for medvirkning av brukere					
Utstyret vi har dekker etterspørselen og behovet for lån/leie av utstyr, også når det gjelder antall og størrelser for utstyret som etterspørres					
Kvaliteten på utstyret vi låner ut er god					

Målsetting

12) Hvordan forstår du/dere i utstyrssentralen målsettingen med ordningen?

	(1) Helt uenig	(2) Delvis uenig	(3) Hverken eller	(4) Delvis enig	(5) Helt enig
Bidra til redusert miljøbelastning gjennom mindre forbruk					
Bidra til at innbyggere som ikke har tilgjengelig utstyret selv kan delta i aktivitet					
Bidra til at barn og unge som vokser opp i en familie med lav inntekt kan delta i aktivitet					
Bidra til at barn, unge og familier med minoritetsbakgrunn kan delta i aktivitet					
Bidra til å gjøre det lettere for innbyggerne å prøve ut nye aktiviteter					
Bidra til at flere er fysisk aktive					
Utstyrssentralen inngår i et religiøst/diakonalt arbeid					

13) Hvem anser dere for å være målgruppen for utstyrssentralen og deres tilbud?

	(1) Helt uenig	(2) Delvis uenig	(3) Hverken eller	(4) Delvis enig	(5) Helt enig
De som vil redusere sitt personlige forbruk av miljøhensyn					
De som ikke har råd til eget utstyr					
De som vil prøve ut nytt utstyr før de evt. kjøper det selv					
Hovedsakelig barn og unge (og dere familier)					
Andre, beskriv:					

Tilgjengelighet

14) I en vanlig uke, når har sentralen har åpent. (Fyll inn tall under)

	Dagtid (8-16)	Kveldstid (16 og utover)
Mandag		
Tirsdag		
Onsdag		
Torsdag		
Fredag		
Lørdag		
Søndag		

15) Er utstyrssentralen åpen i ferier?

- Ja, vanlige åpningstider
- Ja, reduserte åpningstider
- Ja, utvidede åpningstider
- Nei, sentralen er stengt

16) Har utstyrssentralen ordninger som gjør at man kan låne/leie og returnere utstyr ut over ordinære åpningstider?

- Ja
- Nei

17) Hva koster det å låne/leie av utstyr fra utstyrssentralen? Kryss av alternativet som stemmer for hver brukergruppe

	Privat- personer (0-17 år)	Privat- personer (18 år og oppover)	Spesifikke bruger- grupper (for eksempel lavinntekts- familier)	Lag og foreninger	Skoler	Bedrifter
Gratis						
Redusert kostnad/ egenandel						
Ordinær pris						
Gebyr ved for- sen levering						

18) Hvor lenge kan man låne/leie aktivitetsutstyr fra utstyrssentralen? Kryss av alternativet som stemmer for utstyrssentralen. Hvis det er ulike tidsbegrensninger på ulikt utstyr, sett flere kryss. Hvis du setter ett kryss, gjelder det for alt utstyret.

- Maks 1 dag
- Maks 1 uke
- Maks 4 uker
- Over 4 uker
- Fleksibelt utlån
- Annet, beskriv: _____

Bruk

19) Hvor mange registrerte låntakere hadde sentralen i 2021? (oppgi tall under)

20) Hvor stor andel av utstyret dere har tilgjengelig er til enhver tid lånt/leid ut (i gjennomsnitt i løpet av et år)? Gjør et overslag og oppgi det svaralternativet som passer best.

- 0 % (ingenting er leid ut noen gang)
- 10 %
- 20 %
- 30 %
- 40 %
- 50 %
- 60 %
- 70 %
- 80 %
- 90 %
- 100 % (alt er lånt/leid ut hele tiden)

Utstyr

21) Hva slags utstyr er tilgjengelig for lån/billig leie i utstyrssentralen? (flere kryss mulig)

- Friluftsutstyr
- Utstyr til vintersport
- Utstyr til vannsport
- Utstyr til ballspill og ballsport
- Utstyr til hobby og hageleker
- Utstyr med hjul
- Annet, beskriv: _____

22) Er det andre tilbud enn utlån/utleie av aktivitetsutstyr ved utstyrssentralen?

- Ja
- Nei

23) Du svarte at det finnes andre tilbud ved utstyrssentralen enn utlån/utleie av aktivitetsutstyr. Hva slags tilbud er dette? (flere kryss mulig)

- Opplæring i bruk av utstyr
- Kurs i idrett, friluft, førstehjelp, eller liknende
- Fritidsaktiviteter for barn og unge
- Enkeltstående arrangementer
- Gir bort klær og utstyr til lavinntektsfamilier
- Leirskole, sommerskole eller ferietilbud
- Tilbud/tiltak rettet mot grupper i samfunnet som faller utenfor (for eksempel utsatte barn/unge, arbeidstrening/attføring, integrering osv.)
- Annet, beskriv: _____

Markedsføring

24) Hvordan markedsfører dere utstyrssentralen? (flere kryss mulig)

- Skoler
- Barnehager
- Frivillige organisasjoner/lag som driver med fritidsaktivitet ol. (for eksempel idrettslag, speider mv.)
- NAV
- Frisklivssentral
- Helsestasjon, el.
- Betalte annonser i media
- Redaksjonell omtaler som for eksempel i aviser, TV eller radio
- Sosiale medier

- Egne hjemmesider
- BUAs hjemmesider (www.bua.io)
- Kommunens sider
- Annet, beskriv:
- Vi markedsfører ikke utstyrssentralen

25) Hvilket/hvilke språk bruker dere i informasjon og markedsføring av utstyrssentralen? (flere kryss er mulig)

- Norsk (bokmål/nynorsk)
- Samisk
- Engelsk
- Arabisk
- Farsi
- Fransk
- Polsk
- Russisk
- Somalisk
- Sorani
- Tamil
- Tigrinia Eritrea
- Tigrinia Etiopia
- Tysk
- Urdu
- Annet, beskriv: _____

D. Intervjuguide til representanter for utstyrssentralene

Etablering

1. Når ble sentralen etablert, og hva var bakgrunnen for at man ønsket å etablere utstyrssentralen?
2. Hvem tok initiativ til å opprette utstyrssentralen?

Målsetting og målgruppe

3. Hva er utstyrssentralens rolle i lokalsamfunnet i dag?
4. Hvordan forstår du/dere som driver eller arbeider utstyrssentralen, målsettingen for fremtiden?
5. Hvem er målgruppen for utstyrssentralen og deres tilbud?
6. Hvordan prøver dere å nå ulike målgrupper?
 - a. Hva gjør man for at ordningen skal bidra til inkludering av barn i lavinntektsfamilier?
 - i. Har dere direkte kontakt med NAV, barnevern, skoler, barnehager, idrettslag e.l.?
7. Hva gjør man for at ordningen skal bidra til lavere forbruk?
 - a. Har dere noen samarbeid med offentlige etater eller andre organisasjoner knyttet til redusert forbruk?
8. Hvem er den typiske låntakeren ved deres sentral?
9. Hva vil være konsekvensen hvis tilbudet deres opphører?

Organisering og drift

10. Hvordan driftes utstyrssentralen, og av hvem?
 - a. Har sentralen faste, betalte ansatte, ev. hvilken betydning har dette, og hvordan fungerer det?
 - b. Hvilken betydning har frivillig arbeid i drift av sentralen?
 - c. Hvilke vurderinger gjør dere dere rundt egne utlånssystemer?
 - d. Hvilke vurderinger gjør dere dere rundt ev. nettverkstilknytning?
11. Hvor henter dere inn penger til utstyr?
12. Hvor henter dere inn penger til drift?
13. Gir finansieringen tilstrekkelig økonomiske rammer, langsiktighet, forutsigbarhet og autonomi til å drive på en god måte?
 - a. Hvilke barrierer og muligheter finnes her?
14. Hvordan opplever du rammevilkårene for utstyrssentralene generelt, og din sentral spesielt?
15. Hvordan er utstyrssentralens arbeid forankret i kommunen, både administrativt og politisk, og hvilken betydning har slik forankring?
 - a. Er utstyrssentralen omtalt i kommunalt planverk og fremhevet på kommunens nettsider?
16. Hva skal til for å få god drift av en utstyrssentral?

Samarbeid

17. Har dere samarbeid med andre kommunale etater, frivillige organisasjoner, bedrifter eller andre?
- a. Hvordan fungerer dette, og hva betyr slikt samarbeid?

Merverdi/synergier

18. Har dere noen andre tilbud i tillegg til utlån/utleie?
- a. Har dere for eksempel tilbud/tiltak rettet mot utsatte barn/unge, arbeidstrening/attføring, integrering e.l.?

Medvirkning

19. Har dere ressurser og gode rutiner for medvirkning av låntakere og da særlig barn og unge?

Sammendrag

<i>Forfatter/Author</i> Irina B. Erdvik, Ingvild Reymert, Rune Ervik, Astrid Espegren og Øyvind Hellang
<i>Tittel/Title</i> Kunnskap om virkning og drift av utstyrssentraler Delrapport 1: Rammevilkår og drift
<i>Sammendrag</i> Denne rapporten presenterer første del av en studie hvor vi undersøker utlånssentralers virkning og drift. Utstyrssentraler tilbyr gratis lån av utstyr til sport og friluftsliv og fremheves ofte som et lavterskeltilbud som kan bidra til å redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. Denne første delrapporten gir innsikt i utstyrssentralers rammevilkår og drift. Formålet med rapporten er todelt. For det første undersøker vi overordnede føringer og rammevilkår for utstyrssentralene, herunder hvordan formålet med utstyrssentraler fremstilles av offentlige nasjonale og lokale myndigheter, av utstyrssentralene selv og, der det er aktuelt, av deres nasjonale organisasjoner og nettverk. For det andre undersøker vi hva som kjennetegner utstyrssentralenes organisering og drift, og hvordan utlånstilbyderne forstår sentralens målgruppe, formål og rolle i lokalsamfunnet. Funn som presenteres i rapporten, bygger på kvantitative og kvalitative data som kan gi både bredde og dybde til forståelsen av norske utstyrssentralers rammevilkår og drift. Det kvantitative datamaterialet er basert på en spørreundersøkelse som ble formidlet til alle utstyrssentraler i Norge, der daglig leder eller annet nøkkelpersonell ved 160 utstyrssentraler deltok. Det kvalitative datamaterialet er basert på intervjuer med daglige ledere eller annet nøkkelpersonell ved seks utstyrssentraler lokalisert i fire kommuner i ulike deler av landet (Drammen, Lindesnes, Stord, Tromsø). Et sentralt aspekt ved utstyrssentralenes overordnede føringer og rammevilkår er ulike aktørers tanker om hvilke formål utstyrssentralene skal tjene. For å få et innblikk i dette har vi gjennomført en analyse av hvordan nasjonale og lokale offentlige myndigheter, utstyrssentralenes organisasjoner og nettverk og utstyrssentralene selv omtaler utstyrssentralenes formål. Videre har vi også undersøkt hvordan utstyrssentralenes formål fremstilles i forskning og rapporter som omhandler utstyrssentralene.
<i>Emneord</i> Utstyrssentraler, lavinntektsfamilier, innvandrere, minoritetsspråklige, aktivitet, sosial inkludering
<i>Summary</i> This report presents the first part of a study investigating the effects and operations of equipment lending centers. Equipment centers provide free loans of equipment for sports and outdoor activities and are often highlighted as a low-threshold offer that can help to reduce the negative consequences of growing up in a low-income family. This first report provides insight into the framework conditions and operations of equipment centers. The purpose of this report is twofold. Firstly, we examine the overall guidelines and framework conditions for equipment centers, including how the purpose of equipment centers is presented by public national and local authorities, by the equipment centers themselves and (where relevant) by their national organizations and networks. Secondly, we investigate what characterizes the organization and operation of equipment centers and how the loan providers understand the center's target group, purpose and role in the local community. The findings presented in this report are based on both quantitative and qualitative data that can provide both breadth and depth to our understanding of the framework conditions and operations of Norwegian equipment

centers. The quantitative data material is based on a survey that was distributed to all equipment centers in Norway, where the managing director or other key personnel at 160 equipment centers participated. The qualitative data material is based on inter-views with managing directors or other key personnel at 6 equipment centers located in four municipalities in different parts of the country (Drammen, Lindesnes, Stord, Tromsø). A central aspect of the overall guidelines and framework conditions of equipment centers is the different actors' thoughts on what purposes the equipment centers should serve. To gain insight into this, we have conducted an analysis of how national and local public authorities, equipment center organizations and networks, and equipment centers themselves describe the purpose of equipment centers. Furthermore, we have also investigated how the purpose of equipment centers is presented in research and reports dealing with equipment centers.

Index terms

Equipment centers, low-income families, minority language speakers, activity, social inclusion

Denne rapporten presenterer første del av en studie hvor vi undersøker utlånsentralers virkning og drift. Utstyrssentraler tilbyr gratis lån av utstyr til sport og friluftsliv og fremheves ofte som et lavterskeltilbud som kan bidra til å redusere de negative konsekvensene av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. Denne første delrapporten gir innsikt i utstyrssentralers rammevilkår og drift. Formålet med rapporten er todelt. For det første undersøker vi overordnede føringer og rammevilkår for utstyrssentralene, herunder hvordan formålet med utstyrssentraler fremstilles av offentlige nasjonale og lokale myndigheter, av utstyrssentralene selv og, der det er aktuelt, av deres nasjonale organisasjoner og nettverk. For det andre undersøker vi hva som kjennetegner utstyrssentralenes organisering og drift, og hvordan utlånstilbyderne forstår sentralens målgruppe, formål og rolle i lokalsamfunnet.

ISBN (digital): 978-82-7763-775-4

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no